

## <sup>H</sup>YUNANİSTAN'DAKİ AZINLIKLAR VE BUNLARIN HUKUKİ DURUMLARI

*Yrd. Doç. Dr. Turgay CİN\**

### GİRİŞ

“Biz” ve “ötekiler” ayrımcılığından ya da daha doğru bir ifade ile “yabancılık unsurundan” fakat o devletin vatandaşı olmaktan kaynaklanan ve hukuk bakımından “yabancı” olarak tanımlanamayan “milli azınlık” meseleleri, günümüzde milli devletler bakımından çok büyük önem arz etmektedir.

Etnik köken ve vatandaşlık meseleleri tartışmalarından ulusal azınlıkların “öteki” olarak nasıl inşa edildiği, yapılandırıldığı özellikle milli çerçeveye veya Avrupa vatandaşlığı bağlamında odak noktası teşkil etmektedir<sup>1</sup>.

Kural olarak bütün devletlerin ülkelerinde kendilerini, o devletin kurucu unsuruna yabancı hisseden yani “öteki” olan, devletin kurucu unsurundan kendisini - kendilerini farklı tanımlayan, ortak bağının bulunmadığını iddia eden ya da daha doğru bir ifade ile “yabancılık unsurundan” kaynaklanan, ırksal/etnik, dilsel, dinsel, kültürel nitelikte azınlıklar mevcuttur. Belli bir insan topluluğunun kendilerini azınlık ya da halk (peoples) olarak tanımlama hakkı zor ve diğer taraftan da tartışmalı bir kavramdır. Çünkü bu ırksal, dilsel ya da dinsel azınlık gruplarının kendi geleceklerini tayin etme haklarının olup, olamayacağı meselesi, bunların kendilerini “azınlık” mı, “halk” mı, ya da “nüfus” olarak mı tanımladıkları konusu ve bunun ne anlama

---

<sup>H</sup> Hakem incelemesinden geçmiştir.

\* Ege Üniversitesi İ.İ.B. Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Devletler Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. E-mail: turgay.cin@ege.edu.tr.

<sup>1</sup> Bu konuda bkz. **Gillborn, D.:** “Citizenship, race and the hidden curriculum”, International Studies in Sociology of Education, 2, 1992, s. 57-73.

geldiği önem kazanmaktadır. Ayrıca burada önemli bir nokta da kendilerini tanımladıkları şekilde yaşadıkları ve uyruğu oldukları devlet tarafından da tanımlanıp, bu şekilde resmen ve hukuken tanınmasıdır. Çünkü yaşadıkları ve vatandaş oldukları devlet, farklı bir grup olduklarını iddia eden bu insan topluluğunu duruma göre “azınlık” ya da “halk” olarak tanırsa, buna göre, siyasi ya da hukuki neticeler tanımak durumunda kalabilecektir. Buna bağlı olarak da devletin bölünmesi ya da yok olmasına dahi neden olabileceğinden yine bütün devletlerin bu konuda endişeleri, korkuları mevcuttur<sup>2</sup>.

20. Yüzyılın başından itibaren, bugüne kadar yaşanan iki Balkan Savaşı<sup>3</sup> ile iki Dünya Savaşı<sup>4</sup> halklar arasındaki güvensizliğin ortadan kaldırılmasına yetmemiştir. Bu savaşlar neticesinde ortaya çıkan yeni milli devletler ve sınırlar genellikle sınır ötesi azınlıkları da yaratmıştır. İnsanlığın önemli farklılıkları gerçekten de Hanedan Devletlerinden kaynaklanmamaktaydı. Fakat milletler/uluslar ya da sosyal sınıflar arasındaki farklılıklardan kaynaklanmaktaydı. Milliyetçiliğin, liberalizmin ve sosyalizmin bu üç ideolojik ve politik akımın ortaya çıkması durumu uluslararası sistem bakımından devrimci sonuçlar doğurmuştur ve doğurmaktadır. Avrupa Kıtası'nın nüfusu büyük ölçüde farklılıklardan, yani farklı ırklar, diller, dinler ve mezheplerden oluşmaktadır. Yani çok-kültürlülük söz konusudur. Devlet denilen tüzel kişiliğin ya da başka bir deyişle hükmi şahsiyetin amacı, ideali ise,

<sup>2</sup> Geniş bilgi için kz. **Quane, H.:** “The United Nations and the Evolving Right to Self-Determination” *International and Comparatively Law Quarterly*, Cilt 47, 1998 s. 537-572. Bu metin için Bkz. <http://www.jstor.org/stable/761423> (31.03.2014).; **Summers, J.:** *Peoples and International Law: How Nationalism and Self-determination Shape a Contemporary Law of Nations*, Erik Castren Institute Monographs on International Law and Human Rights, Leiden Boston 2007.

<sup>3</sup> Birinci Balkan Savaşı 8 Ekim 1912'de başlayıp, 30 Mayıs 1913'te sona ermiştir. İkinci Balkan Savaşı ise, Birinci Balkan Savaşının sona ermesinin ardından 16 Haziran 1913'te başlayıp, 18 Temmuz 1913 tarihinde daha doğru bir ifade ile Ağustos 1913 tarihli Bükreş Antlaşmasının imzalanmasıyla sona ermiştir.

<sup>4</sup> Birinci Dünya Savaşı 28 Temmuz 1914'te başlayıp, 11 Kasım 1918'de sona ermiştir. Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı'na kadar “Dünya Savaşı” veya “Büyük Savaş” olarak da anılmıştır. Savaşın taraflarından biri olan Osmanlı İmparatorluğunca “Genel Savaş” anlamında “Harb-i Umumi” olarak da adlandırılmıştır. Halk arasında ise “Seferberlik” olarak anılmıştır. İkinci Dünya Savaşı ise 1939'dan 1945'e kadar süren bir küresel askeri çatışmadır.

varlığını ilelebet sürdürebilmek için homojen bir yapıya sahip olabilmektir. Diğer taraftan her homojen nüfusa ulusal topraklar atfedilmesi de imkânsızdır.

Gerçekten de insanlığın önemli farklılıklarının yaşadığı ya da ayrımcılığın yapıldığı sadece geçmişin Hanedan Devletleri değildi. Günümüz ulus devletlerinde de ayrımcılık yapılmaktadır. Böylece günümüz ulus devletlerinde de uluslararası veya sosyal sınıflar mevcuttur. Üç ideolojinin ve siyasi akımın; a) Milliyetçilik/ulusalcılık ya da ulusçuluk, b) Liberalizm ve c) Sosyalizmin ortaya çıkmasının sonucu olarak uluslararası sistem için bunun devrimci sonuçları da olmuştur ve Avrupalı nüfuslar çok büyük ölçüde bundan etkilenmişlerdir. Bir “ulus”un kendi geleceğini tayin etmesi, kendi devletini kurması, fakat başkalarına zarar vermeden kurması, elbette mümkün değildir. Bunun sonucu olarak insanların yaşadığı temel hak ve hürriyetler konusunda herkes, her devlet ve uluslararası toplum ve kuruluşlar kendi çıkarları doğrultusunda bu meseleye duyarlılık göstermeye başlamışlardır. Bütün uluslararası kuruluşlar doğrudan veya dolaylı olarak insan hakları ihlalleri ile ilgilenmektedir. Birçok durumda, esasen azınlıkların durumu, uluslararası barışı tehdit etmektedir ve çok şiddetli, uluslararası çatışmalara vesile olmaktadır. Özellikle Balkanlarda, geçmişte olduğu gibi, günümüzde de azınlıklar meselesi tehlikeli bir durum arz etmektedir. Ulus devlet, refah devletinin bazı özelliklerini kazanmaya başladığında, azınlık haklarının anayasal korunmasının da yolu açılmış oldu.

Diğer devletler örneğinde olduğu gibi, Yunan toplumu ve devleti de farklılıklardan oluşan bir toplumdur, devlettir. Yunanistan Devleti ve toplumu da esasen farklı ırklardan, farklı dillerden, farklı dinlerden ve mezheplerden oluşmaktadır. Fakat Yunanistan devletinin uzmanları, bu farklılıkları homojenleştirmek için her duruma uygun modeller, devlet politikaları geliştirmişler ve günümüzde de Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'ın bu konudaki, konunun uzmanları tarafından geliştirilmeye devam edilmektedir.

Günümüzde Avrupa Birliği üyesi Yunanistan Milli Eğitim Bakanı *Andreas Loverdos* (Ανδρέας Λοβέρδος) 18.09.2014 tarihli Yunanistan basınından<sup>5</sup> öğrendiğimize göre, “1946 yılından bu yana 68 yıl Yunanistan'daki

<sup>5</sup> [http://www.epirusblog.gr/2014/09/blog-post\\_2611.html](http://www.epirusblog.gr/2014/09/blog-post_2611.html) ;  
<http://www.protothema.gr/politics/article/411298/nomoshedio-gia-tis-thriskoitikes->

dini cemaatlerin örgütlenmelerine ilişkin maruz bırakıldıkları olumsuz uygulamaların, hazırlanmakta olan dini cemaatler yasa tasarısının yasallaşmasından sonra, sona ereceğini” açıkladı. *Loverdos*’a göre, “Yunanistan din özgürlüğü ile ilgili olarak, her zaman bir hukuk devleti değildi.” Bu yeni “Dini Cemaatler ile Yunanistan’daki Derneklerin Hukuken Örgütlenebilmelerine İlişkin” yasa tasarısının yasallaşması ile birlikte Yunanistan’daki dini cemaatler hukuken ve resmen “tüzel kişilik” olarak artık örgütlenebileceklerdir. Bu yasa tasarısı Yunanistan’daki çok sayıda Kiliseyi ilgilendirmektedir. Örneğin Ortodoks Hıristiyan Ermeniler de dâhil olmak üzere, Yunanistan’daki Kiptileri, Etiyopya Ortodokslarını, Asurluları, Anglikanları ve Yunan Protestan Kilisesini ilgilendirmektedir. Yunan Ortodoks Kilisesi ve Yunanistan’daki Yahudi cemaati kamu hukuku tüzel kişiliği olarak örgütlenmiş bulunmaktadır. Bu örgütlenişin elbette tarihi nedenleri vardır ve sözünü ettiğimiz -Yunan Ortodoks ve İsrail Yahudi/Musevi- bu iki dini cemaat de tarihten kaynaklanan bugünkü mevcut hukuki statülerinin değişmesini arzu etmemektedirler. Yunanistan’daki Başmüftülük ve Müftülükler sorunu hakkında ise *Loverdos* şöyle konuştu: “Trakya Müftüleri, Müftülerin yargı/kazai yetkileri nedeniyle kamu hizmetleri sunan örgütler olarak örgütlenmişlerdir.” Oysa Yunanistan’daki Müslüman Türklerin Antlaşmalardan kaynaklanan bir Başmüftülük sorunu bulunmaktadır. Bu nedenle Başmüftülük ve Müftülükler sorunu, hukuk devleti prensipleri, uluslararası hukuk ve Türkiye ile Yunanistan’ın taraf olduğu antlaşmalar, Avrupa Birliği üyesi Yunanistan tarafından 21. Asırda da ihlal edilmeye devam edilmektedir. Esasen bu Başmüftülük ve Müftülükler meselesi, Yunanistan’ın tezine ve ifadesine göre, “Müftüler” Yunanistan’daki Müslüman Türk azınlığın hukuki özerkliği ile ilgilidir<sup>6</sup>. Yunanistan’daki diğer tüm dini cemaatler, ya Yunan Medeni Kanun’undaki hükümler çerçevesinde dernek kurmuşlardır, ya da Yunan Medeni Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden önce faaliyette

[koinotites-fernei-o-loverdos/](http://www.protothema.gr/politics/article/411298/nomoshedio-gia-tis-thriskoetikis-koinotites-fernei-o-loverdos/); <http://www.protothema.gr/politics/article/411298/nomoshedio-gia-tis-thriskoetikis-koinotites-fernei-o-loverdos/> (19.09.2014).

<sup>6</sup> Bu konuda geniş bilgi için Bkz. **Cin, T.:** Yunanistan’daki Müslüman Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği (Müftülük Meseleleriyle İlgili Yunan Yargıtay ve Danıştay Kararları ve Diğer Belgeler), Orion Kitabevi, Ankara 2009.

bulunan sadece kendi kurumları bakımından geçerli olan mevzuat çerçevesinde tüzel kişiliğe sahip olarak örgütlenmişlerdir.

Yunanistan'ın iddiasına göre, Batı Trakya bölgesinin 1920 yılında Yunanistan tarafından işgalinden ve 30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da kabul edilen "Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesi"ne ilişkin antlaşmadan sonra, resmen ve hukuken tanınan tek ve sadece Batı Trakya bölgesinde yaşayan Yunanistan uyruklu "Müslüman Azınlıklar vardır". Oysa Lozan Barış antlaşmasınının 45. maddesinde sadece Batı Trakya'daki değil; "Yunanistan'daki Müslüman azınlık"tan, hem de tekil olarak, Yunanlıların tahrif ettiği gibi çoğul değil, tek Müslüman azınlıktan söz edilmektedir. Diğer taraftan yine Yunanlıların kabul etmek istemedikleri ve İkinci Dünya Savaşından sonra 1947 Paris Antlaşmasıyla İtalya'dan Yunanistan'ın ülkesine dâhil edilen Menteşe Adalarında da Müslüman Türkler yaşamaktadır. Ayrıca Yunanistan'da Karaman ve Gagavuz Türkleri gibi Ortodoks Hıristiyan dini inanca sahip, ana dilleri Türkçe olan Hıristiyan Türkler de mevcuttur.

Bu makalemin konusunu Yunanistan'da varlığı reddedilmeyen ve hukuken tanınan "Müslüman Azınlık" ile varlığı Yunanistan tarafından reddedilen ve tanınmayan diğer azınlık grupları ve bunların hukuki durumları oluşturmaktadır.

## **I. AZINLIK VE TANIM SORUNU**

Azınlık kavramının tanımlanması ve uluslararası toplumca kabul edilebilir nitelikte bir tanımın ortaya konulması zor bir meseledir. Azınlık tanımı konusunda bütün devletlerce kabul edilen hukuk bakımından evrensel bir azınlık tanımı, ya da azınlık tanımı konusunda fikir birliği olmasa da, günümüzde çok sayıda sosyolojik açıdan azınlık tanımının yapıldığı ya da önerildiği fakat henüz hukuki nitelikte devletlerce kabul edilen evrensel bir azınlık kavramının bulunmadığı gözlemlenmektedir. Her devletçe kendi milli çıkarlarına uygun bir azınlık kavramı tanımları bulunmaktadır. Bu bağlamda Yunanistan'daki resmi teze göre, hukuk bakımından kabul edilen azınlık, dini azınlıktır. Bu da sadece Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlıktır. Fakat Yunanistan, kendi ülkesinde Türk kimliğini reddettiği için bir devlet politikası olarak "Müslüman Azınlıklar" kavramını benimsemiş ve bu kavramı sadece kullanmayı tercih etmektedir.

Yunanlı yazar *Stefanidis*'e göre<sup>7</sup>, azınlık, “yaşadığı devlet içinde baskın olmayan bir siyasi konumu bulunan ve kolektif bir kimliğe sahip olarak bunu korumak isteyen bir grup ve bir insan topluluğudur.”

1928 yılında Uluslararası Daimi Adalet Divanı tarafından Yukarı Sicilya/Silezya Azınlık Okulları Davasında hukukçu *Mello Toscana* azınlık kavramını tanımlamıştır<sup>8</sup>. Yine Uluslararası Daimi Adalet Divanınının 6 Nisan 1935 tarihli Yunanistan'daki Azınlık Okullarıyla ilgili danışma görüşüne göre azınlık<sup>9</sup>, “Bir devlette yerleşmiş bulunan (incorporés) ve nüfusu ayrı bir ırk, dil ya da dinden oluşan toplumsal gruplar”dır.

“Azınlık” teriminin genel ya da evrensel olarak kabul edilebilir hukuki bir tanımının yapılmasındaki başarısızlık, daha çok özel; “ırksal (racial)”, “etnik (ethnic)”, “ulusal (national)” gibi terimlerin sık sık kullanımını önlememiştir. Diğer taraftan da sorunun nedeni her devletin kendi çıkarları doğrultusunda duruma göre ırksal, dilsel ya da dinsel azınlıkları tercih etmesinden kaynaklanmaktadır diyebiliriz.

Bir görüşe göre; “etnik azınlık” kavramı, belli bir devlette yaşayan ve başka bir millet/ulus devlet ile ortak bağları ve hiçbir nihai hedefi bulunmayan azınlık grubu anlamına gelmektedir. Buna örnek olarak Romanları (Çingeneleri) gösterebiliriz. Diğer taraftan “Ulusal azınlık” dediğimizde ise, bir devlette yaşayan, yaşadıkları devletin vatandaşı olan, ancak, kültürel, dilsel, dinsel ve ırksal olarak başka bir ulus devlet ile ortak bağları ve bazı nihai hedefleri olan azınlıklardır. Bu farklılıklar nispidir<sup>10</sup>. Örnek olarak; Balkanlardaki Türk kökenliler, Bulgaristan'daki Müslüman Türk azınlık ile Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlık gösterilebilir.

Bir azınlığın resmen ve hukuken tanınması, ya o devletin ulusal mevzuatı tarafından ya iki taraflı ya da çok taraflı uluslararası anlaşmalarla

<sup>7</sup> **Στεφανίδης Γ. Α.:** Ο Τελευταίος Ευρωπαϊκός Αιώνας, Διπλωματία και πολιτική των δυνάμεων 1871-1945, εκδ. Προσκήνιο, Ατina 1997, s. 31.

<sup>8</sup> **Preece, J. J.:** Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus-Devlet Sistemi, (Çeviren: Ayşegül Demir), Donkişot Yayınları, İstanbul 2001, s. 24.

<sup>9</sup> **Pazarci, H.:** Uluslararası Hukuk Dersleri, Kitap: II, 2. Baskı, Ankara 1996, s. 163; **Hatipoğlu, M.:** Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar, SAEMK, Araştırma Projeleri dizisi 3/99, Ankara 1999, s. 2.

<sup>10</sup> **Ρούκουνας, Εμμ.:** Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, εκδ. Εστίας, Αθήνα 1995, s. 295.

yapılmaktadır. Sonuç olarak, bir grubun, ya da daha doğru bir ifade ile azınlık olmak isteyen bir grubun, varlıklarını azınlık olarak dayatanların, Medeni/Kişi ve Siyasi Haklara İlişkin Komisyon metninde belirtildiği gibi, azınlık statüsü kazanılabilmesi bakımından o devlet tarafından tanınması gerekmektedir.

Bir grup insanda, ayrı, özellikli bir kolektif bilincin varlığı, grupları birbirinden ayırır ve bunu korumak için ortak bir irade beyanının, ortak bir vicdani aidiyetin varlığı, azınlık tanımının uygulanması için önkoşuldur. Kendi bireysel formlarına dayalı olarak Yunanistan devletinin ülkesinin belli özel popülasyonlarının sınıflandırılması, “ırkı (racial)” ya da etnik (ethnic)”, “ulusal/milli (national)”, “dilsel” ve “dinsel” kimlik, azınlığın genel tanımının verilerini doğrulamaktadır<sup>11</sup>.

Yunanistan Anayasasının 1. maddesinin 3. fıkrasında “ulus” ile “halk” ayrımı yapılmaktadır. “Halk” kavramı “Yunanistan vatandaşları” anlamında iken, “millet/ulus” kavramı ise “ırk” ile ilişkilidir, ilgilidir.

Yunanlı yazarların görüşlerine göre, Yunanistan'daki Azınlıkları aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz<sup>12</sup>:

- a) Etnik (ethnic) Azınlıklar: Romanlar, Ulahlar, Arnavutlar, Ermeniler, Yahudiler.
- b) Ulusal (national) Azınlıklar: Türkler, Çamlar (Müslüman Arnavutlar), Yunanlıların “Slavmakedonları” dedikleri Makedonlar ve Arnavutlar.
- c) Dinsel Azınlıklar: Müslümanlar, Museviler, Ermeniler, Katolikler, Protestanlar, Yehova Şahitleri, Eski Takvimciler.
- d) Dilsel Azınlıklar (diller): Türkçe, İbranice, Ulahça, Makedonca, Arnavutça, Romanca yani Çingene'ce, Ermenice.

Burada önemle altını çizmemiz gereken bir husus da Yunanistan'da yaşayan ve çok ihmal edilen Ortodoks Hıristiyan dini inanca sahip olan ve ana dilleri Türkçe olan Gagavuz ve Karaman Türkleridir.

<sup>11</sup> **Ιωάννου, Κ. - Τσιτσελίκης, Κ.:** Το Διεθνές και Ευρωπαϊκό Καθεστώς Προστασίας των Γλωσσικών Δικαιωμάτων και η Ελληνική Ένομη Τάξη, Α.Ν. Σάκκουλας, Ατina-Gümülcine 1996, s. 35.

<sup>12</sup> **Ιωάννου - Τσιτσελίκης,** Το Διεθνές και Ευρωπαϊκό καθεστώς ... s. 35.

e) Diğer Çeşitli Azınlıklar: Ekonomik ve yasa dışı mülteciler, eşcinseller gibi.

Ulusal bilinç, dil, din ve kültürel değerler çoğu zaman ve genellikle aynı azınlık grubunda bunlar ortak bulunmaktadır. Baskın unsur, nerede ve ne zaman ulusal bilinç kendisini gösterirse, hemen hemen her zaman, bir veya daha fazla özelliklere sahiptir.

Diğer taraftan yine Yunanlıların iddialarına göre, Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde a) "Ulusal (national)", b) "Irki (racial)" ya da "etnik (ethnic)" ve c) "Dilsel" azınlıklar bulunmaktadır. Sonuç itibarıyla Yunanlılara göre bütün bunlar yani üçü birlikte bir "dini" azınlık, "Müslüman azınlıklar" oluşturmaktadır. Türkler bakımından ise, 30 Ocak 1923 ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmaları uyarınca "Müslüman Türk azınlığını" oluşturmaktadır. Fakat diğer taraftan Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlık sadece Batı Trakya'da yaşamamaktadır. 1947 tarihli Paris Antlaşmasıyla İtalyanlardan Yunanlıların eline geçen Menteşe Adalarında da Müslüman Türkler yaşamaktadır. Ayrıca Batı Trakya bölgesinden Yunanistan'ın başka şehirlerine -Selanik, Atina, Thiva, Ptolemaida gibi kentlerine- giden Müslüman Türkler de vardır ve yaşamaktadırlar. Bu bakımdan yani sadece Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde Müslüman Türk yaşamadığı için ve Batı Trakya bölgesi dışındaki Müslüman Türkleri de kapsayacak bir biçimde tercih edilmesi gereken doğru kavram "Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlık" olacaktır. Bu bağlamda 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasınının 45. maddesinde "Yunanistan'daki Müslüman azınlık"tan söz edilmektedir. Bu hususun altının çizilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan neden "Müslüman Türk" denmesi tercih edilmelidir? sorusunun cevabı ise şöyle olmalıdır: 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasınının 45. maddesinde "Yunanistan'daki Müslüman azınlık"tan. 30 Ocak 1923 tarihli "Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine İlişkin" Lozan Antlaşmasında ise "Türklerin" mübadelesinden söz edildiğine göre, mübadele ile Türkiye'ye gidenler Türk ise, mübadeleye tabi tutulmayan Türkler, Yunanistan'da kalan Türkler için günümüzde kullanılması zorunlu ve doğru kavramın "Müslüman Türk azınlık" olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Hem de bu Lozan antlaşmaları gereği hukuki bir zorunluluktur. Ayrıca Yunanistan'da bugün çoğu asimile olmuş gibi görünse de yine çok sayıda Ortodoks Hıristiyan Karaman, Gagavuz/Gökoğuz Türkleri de bulunmaktadır. Bunlardan da ayırt edebilmek



bakımından “Müslüman Türk” denme zorunluluğu apaçık ortadadır. Çünkü bunların Yunanistan'daki Müslüman Türkler ile Ortodoks Hıristiyan Türklerin hukuki statüleri farklıdır.

## II. YUNANİSTAN'DAKİ AZINLIKLAR

Osmanlı döneminde Balkanlarda başlangıçta dört millet vardı<sup>13</sup>. Balkanlarda, Osmanlı dönemindeki milletler dediğimizde o dönemdeki sınıflandırmaya göre, a) Rum milleti<sup>14</sup>, Osmanlı İmparatorluğu'nun idari memuru olan İstanbul Patriği liderliğindeki Ortodoks Hıristiyanlar anlaşılmaktaydı. Günümüzde de Yunanlılar bunu arzu etmektedirler. Geçmişte, daha doğru bir ifade ile 1923 tarihli Lozan Barış Konferansından önce İstanbul Patriği, Osmanlı İmparatorluğunun Ortodoks Hıristiyan dini inanca sahip olanların, Sultan'a karşı tek yetkilisi ve sorumlusuydu. Ayrıca, İstanbul Patriği o dönemde, Osmanlı sınırları içindeki Ortodoks Hıristiyanların diline bakmaksızın bütün Ortodoks Hıristiyanların “milletbaşı”sı idi. Ortodoks Hıristiyan Rum milletinin eğitimi ve öğretimi, idaresi, kilisenin idaresi, dinlerinin öğretimi, uyuşmazlıklarının çözümü yani yargılama konularında da hem görevli, hem sorumluydu. Osmanlı döneminde, Balkanlarda bulunan ve genel olarak Osmanlı Devletindeki diğer milletleri kısaca şöyle sıralayabiliriz: b) Yahudi milleti, c) Ermeni milleti ve d) İslâm/Müslüman milleti ya da ümmeti. Daha sonra milliyetçilik başladığında, İmparatorlukların yerini milli devletler aldı.

Eğer dil bakımından etnik ya da milli kimliği belirlemek istersek, 19. Yüzyıl sonlarındaki dağılımını Yunan kaynaklarının iddialarına göre şöyle sınıflandırabiliriz<sup>15</sup>: Makedonya'da özellikle Batı Makedonya'da (Grevena, Katerini, Kozani), Serez, Halkidiki, Taşöz Adası ve sahillerde ana dili

<sup>13</sup> “Το τετράγλωσσο λεξικό του Δανιήλ Μοσχολίτη (1802)” <http://www.lithoksou.net/p/tetraglossos-leksiko-toy-daniil-mosxopoliti-1802-stixoi-192-431>.; <http://armanlanguageandculture.blogspot.com.tr/2011/06/18.html> (06.06.2014).

<sup>14</sup> Rum milleti hakkında bkz. **Κρητικός Γ.:** Εκπαίδευση και Έλεγχος του Χώρου. Από το Οθωμανικό Μιλλιέτ στο Ελληνικό Κράτος του Μεσοπολέμου, Εξάντας, Αθήνα, 2010.

<sup>15</sup> “Το τετράγλωσσο λεξικό του Δανιήλ Μοσχολίτη (1802)” <http://www.lithoksou.net/p/tetraglossos-leksiko-toy-daniil-mosxopoliti-1802-stixoi-192-431>.; <http://armanlanguageandculture.blogspot.com.tr/2011/06/18.html> (06.06.2014).

Yunanca olanlar egemendir. Taşrada, dağlık bölgelerde Arnavutça konuşan Ortodoks Hıristiyan ile Ulahça konuşan Ortodoks Hıristiyan topluluklar hâkimdir. Yahudiler ise kentlerdedir. Özellikle Selanik'in yüzde kırkı (%40) Yahudi'dir. Kırsal nüfusun büyük bir çoğunluğu Slavca konuşmaktadır. Bu noktada bilimsel olarak bir soruna işaret etmekte fayda vardır. Sorun Slavcanın lehçelerinin tam olarak dağılımının saptanmasında yaşanmaktadır. Çünkü Slavcanın lehçeleri birbirleriyle çok yakından ilişkilidir. Hangi yerde, Slavcanın hangi lehçesinin -Sırp, Bulgar, Makedon- konuşulmakta olduğu esasen bilim adamları arasında bir tartışma konusudur. Bir öğretmen ya da bir papaz hangi lehçeyi konuşuyorsa 50 ya da 60 yılda, görev yaptıkları bölgelerinin lehçesini, kendi lehçeleri ile değiştirebilmekteydi.

Guardian muhabiri İngiliz gazeteci ve araştırmacı *Brailsford*'a göre<sup>16</sup>, “Üsküp bölgesinde birbirine çok yakın köylerde farklı lehçeler konuşulmaktadır. Örneğin, köyün birinde Sırp papaz, diğerinde de Bulgar papaz varsa, bu iki köyde Slavcanın farklı iki lehçesi -Sırpça ve Bulgarca lehçeler- konuşulmaktadır.”

Yine Yunanlıların iddialarına göre, Osmanlı döneminde Balkanlarda daha çok konuşulan ve güçlü olan tek egemen dil vardı. O, dil de genellikle Yunan diliydi. Çünkü her şeyden önce Balkanlarda yazılı bir geleneği ve kültürü olan, güçlü ve yaşayan tek Hıristiyan dili Yunancaydı. Yunanca, Kilise'nin de diliydi. Ortodoks Hıristiyan Papazlar mutlaka Yunanca bilmek zorundaydılar. Yunan dili, çağlar boyunca Kilise okulları aracılığı ile öğretilirdi. Ayrıca Yunan nüfusunun bulunduğu ticaret merkezlerinde de Yunanca hâkimdi. 19. Yüzyılın ortalarından itibaren, yavaş yavaş Bulgaristan'da okumuş bilim adamlarının etkisi ile Yunan etkisine karşı savaştan, mücadele eden ve yerel dillerin tanıtımı için bir ulusal edebiyat okulu kurulduğu gözlemlenmektedir. Bu faaliyetlere paralel olarak, Balkanlarda ulusal bilincin gelişmesi de görülmektedir. Örneğin Bulgarlar, 1860-1870 yıllarında kendi ulusal Kiliselerini, Eksarhlığı (Exarcheion)'nı kurdular, vaaz ve ibadetin Bulgaristan Slavcasında yapılması gerekliliğini kabul ettiler. Yunanlılar ise, bu duruma İstanbul Patrikhanesi üzerinden itiraz ettiler ve karşı çıktılar.

<sup>16</sup> “Το τετράγλωσσο λεξικό του Δανιήλ Μοσχόπολιτη (1802)” <http://www.lithoksou.net/p/tetraglossa-leksiko-toy-daniil-mosxopoliti-1802-stixoi-192-431>.; <http://armanlanguageandculture.blogspot.com.tr/2011/06/18.html> (06.06.2014).

Yunanlılar, Bulgarların Yunanca vaaz ve ibadetlerini yapmaya devam etmelerini istediler. Fakat Patrikhane, Bu kiliselerin cemaati üzerindeki kontrolünü kaybetmemek bakımından ibadet dili olarak Slavcanın da kullanılabilceği pazarlığını yaptı. Bu pazarlığa Sırp ve Romanya Kilisesi de dâhil oldu. Yunan hükümeti, bunda rakip, bir karşı milliyetçilik algıladığından İstanbul Patrikhanesinin bu tutumuna karşı çıktı. Sonuç olarak İstanbul Patrikhanesi ile Yunan hükümeti arasında da bir çatışmanın yaşandığı görülmektedir<sup>17</sup>.

Yunanlı yazarların çoğunluğu bölgede her daim ana dilleri Yunanca olanların egemen ve bunların da “Yunan” olduğunu ortaya koyma gayreti içinde oldukları görülmektedir. Ortodoks Hıristiyan dininin dilinin Yunanca olmasının da avantajlarından Yunanlılar her zaman yararlanmışlardır.

Balkanlarda konuşulan dillerden Arnavutça, Ulahça (Armani: “Αρμάνοι”), Slavcanın Bulgar ve Makedon -Yunanlıların ifadesi ile “Slavmakedoncası”- lehçelerinde bir sözlük ancak 1792 yılında yazılıp, 1803 yılında bir keşiş ve aynı zamanda öğretmen olan Daniel Moschopolitis (Δανιήλ Μοσχολίτης) tarafından yayınlanabilmiştir<sup>18</sup>.

Ortodoks Hıristiyan Kilisesi'nin resmi dili Yunancadır. “Millet”, ya da “millet sistemi”, “Ortodoks Hıristiyan Rum Milleti” dendiğinde Balkanlar'daki tüm Ortodoks Hıristiyan halklar -Yunanlılar, Bulgarlar, Romenler, Sırp, Arnavutlar ve Ulahlar) anlaşılmaktaydı. Yunanlılar ve Batılılar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de Ortodoks Hıristiyan Türklerden söz etmemektedirler. Sanki Balkanlarda ve dünyada böyle bir unsur bulunmamaktadır ve hiç yaşamamıştır. Balkanlarda ana dilleri Türkçe olan Ortodoks Hıristiyan Türkleri -örneğin Gagavuzları, Karamanlıları- da bu Ortodoks Hıristiyan millet sistemi içinde saymamız ve asimile olmakta olduklarını söylememiz gerekmektedir.

Yunanlıların iddiasına göre, Yunan dilinin ve Yunan kültürünün güçlü olduğu Balkanlarda, Osmanlı hâkimiyeti sırasında bütün Ortodokslar eğitim-

<sup>17</sup> [http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15577#page/1/mode/2up](http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15577#page/1/mode/2up;).; <http://archive.today/thesis.ekt.gr> (06.06.2014).

<sup>18</sup> “Το τετράγλωσσο λεξικό του Δανιήλ Μοσχολίτη (1802)” <http://www.lithoksou.net/p/tetraglossa-leksiko-toy-daniil-mosxopoliti-1802-stixoi-192-431>.; <http://armanlanguageandculture.blogspot.com.tr/2011/06/18.html> (06.06.2014).

lerini Yunanca yapmaktaydı. Terim olarak Yunanlıların ifadesi ile “Romios” yani “Rum” ulusal kökeni değil, dini belirtmektedir. Bu durum, İsa’dan Sonra 19. Yüzyılda İstanbul Ekümenik Patrikhanesinden özgürleşmek için Slav Ortodoks Hıristiyan halkların nüfus hareketi “Panslavizm” neticesinde değişti. Balkanlardaki bu Slav halkları, kendi ulusal devletlerini kurmaya, yeni sınır boylarını pekiştirmeye ve ulusal bilinç kazanmak için “özerk (otosefal) kiliseler” oluşturmaya başlamışlardı. 1833 yılında Yunanistan Kilisesi özerkliğini kazandı. 1870 yılında Bulgar Eksarhlığı (Exarcheion) kilisesi kuruldu. Yani İstanbul Patrikhanesinden Bulgarlar ayrıldı ve buna Yunanlılar, “Bulgar hizipleşmesi” ismini verdiler<sup>19</sup>. 19. Yüzyılda Yunan Ortodoks Hıristiyan kimliği, Yunan Milli kimliğine karşılık gelmekteydi<sup>20</sup>.

1415 yılında Mora Yarımadasında (Peloponisos’ta) yedi dilsel ve kültürel cemaat yaşamaktaydı. Bunları şöyle sıralayabiliriz: Lacedaemon (Mani), İtalyanlar, Peloponnesians (Moraitika), Sthlavinoi (Slavlar), İllirler (Arvanites yani Arnavutlar), Mısırlılar ve Yahudiler. Yunanistan Devletinde 1920’li yıllarda Yunanca konuşan nüfusun yanında Arnavutça, Slavca -Bulgarca, Makedonca, Sırpça-, Türkçe, İspanyol İbranicesi, Ulahça konuşan nüfus ve yüz binlerce Hıristiyan, Müslüman ve Yahudi nüfus bulunmaktaydı.

Balkanlardaki insanlar, milliyetlerini sık sık değiştirirlerdi. Eğer Yunan “Makedon savaşçıların (Makedonomachonların)” anılarını okursanız, sıklıkla şu türde ifadeler göze çarpar: “Fılanca kişi, ilkin Rumendi, daha sonra Bulgar oldu ve daha sonra da ‘bizimle -yani Yunanlılarla- geldi.’” ve Yunanlılaştı. Ya da “Biz ilk önce Yunan olan filanca komitacı/gerilla ile birlikte çarpıştık ve daha sonra Bulgar oldu.” Yunanistan Dışişleri Bakanlığının o dönemdeki uzmanı *Evangelos Kofos* (Ευάγγελος Κωφός), genellikle ulusal bilincin bu akışkanlığını şöyle belirtmektedir: “Çocuklu aileler üç farklı milliyetten olduklarını” ifade etmekteydiler. O dönemde çok sık olarak metinlerde “Yunan Partisi”, “Bulgar Partisi” ifadelerinin kullanıldığı görül-

<sup>19</sup> Bkz. **Μαυρομάτη, Α. Β.:** “Βλαχόφωνοι Έλληνες - η προσωπική μου άποψη”, <http://www.tamos.gr/personal.html> (06.06.2014).

<sup>20</sup> [http://arvanitesthrace.blogspot.com.tr/2011\\_11\\_01\\_archive.html](http://arvanitesthrace.blogspot.com.tr/2011_11_01_archive.html) (06.06.2014).

mektedir. Ulusal/millî kimliğin seçimi aslında siyasi bir tercihtir<sup>21</sup>, bir fikirdir, bir düşüncedir.

Yunanistan bölgesinde konuşulan dillerin belirlenmesi ve sayımı veya ana dili olup olmadığının tam olarak tespit edilmesi zordur. Yunanistan'da 1928, 1940 ve 1951 yıllarında yapılan nüfus çalışmalarında ve istatistiklerinde belirtilen diller aynen şunlardır<sup>22</sup>: “Arnavutça, Bulgarca, Çingene’ce, Ermenice, Pomakça, İbranice, İspanya İbranicesi, Yunanca, Ulahça (Kuçovlahiki), Makedonca (Makedonoslaviki), Slavca ve Türkçe. Bir azınlık dilinin varlığı için objektif olarak bu dilin varlığının belirlenmesi yeterlidir. Yani bir dilin az sayıdaki Yunanistan vatandaşı bir grup insan tarafından konuşulmasının tespit edilmesi yeterli ve geçerlidir. Az sayıdaki bu bir grup insanın kolektif bir iradeye sahip olmaları, dilsel özelliklerini korumalarına ve bir azınlık grubunu oluşturma niyetine gerek yoktur.”

Yunanistan'da, günümüzde de esasen çok-dillilik söz konusudur. Farklı dil ve lehçeleri konuşanların sayıları geçmişe, yani Yunanistan Devletinin kuruluşu ve daha öncesine göre, daha az olmasına rağmen, önemli ölçüde günümüzde de çok-dillilik ve çok ırklılık hala mevcuttur. Osmanlı İmparatorluğu'nda Yunan dilinin özel konumu ve Rum milletinin ayrıcalıklı durumu ve daha sonra 1830'da kurulacak olan yeni Yunan devletinin dilsel homojenliği için adeta bir ön çalışmaydı ve buna Osmanlı Türkleri adeta yardımcı olmuşlardır. Yunanistan'daki Achaxas (Αχαΐα) ilçesinin köylülerinin Arnavutça ana dillerini terk ettikleri, İlia (Ηλεία) ilçesinin köylülerinin de en az kırk yıldan beri Arnavutça konuşmadıkları ya da Lakonia'da önceden çok sayıda kişi tarafından konuşulan Arnavutça günümüzde bazı az sayıda kalan, yaşlı nüfus tarafından konuşulduğu, gençlerin ise artık sadece Yunanca konuştuğu hakkında açık kanıtlar mevcuttur. Benzer örnekler, Yunanistan'da konuşulan diğer tüm diller için verilebilir<sup>23</sup>. Yani Yunanistan,

<sup>21</sup> [http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15577#page/1/mode/2up](http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15577#page/1/mode/2up;).; <http://archive.today/thesis.ekt.gr> (06.06.2014).

<sup>22</sup> **Τσιτσελίκης, Κ.:** “Μεινωτικές γλώσσες στην Ελλάδα” [Γ6] [http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema\\_c6/index.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_c6/index.html) (19.3.2009).

<sup>23</sup> Bkz. **Μπαλτσιώτης, Λ.:** Η πολυγλωσσία στην Ελλάδα. Σύγχρονα Θέματα 63 Απρίλιος-Ιούνιος 1997, s. 89-95. Ayrıca Bkz. [http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema\\_c6/c\\_6\\_k\\_1.htm](http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_c6/c_6_k_1.htm) (17.10.2014).

bir millet oluşturmak için, nüfusunun dilsel entegrasyonuna özel bir önem vermiştir. Toplumun bu tek-kültürlülük algısı, bütün Balkan, hatta genel olarak Orta ve Doğu Avrupa milli devletlerinin tipik, ortak bir özelliğidir. Milli Devletler, ülkelerinde azınlıkların gelişmesine izin veremezler, ya asimile edeceklerdi ya da azınlıkları mümkün mertebe küçülteceklerdi ve etkisizleştireceklerdi<sup>24</sup>.

1948 yılından bu yana, “Avrupalılık” ideolojisinin “millet” ideolojisi ile artan bir rekabet içinde geliştiğinin görülmesine rağmen, Avrupa Birliği üyesi Yunanistan’da, Yunan milliyetçiliği diğer milli kimlikleri sürekli asimile etmeye çalışmıştır. Kilise ve de Osmanlı Devleti bunda etkili olmuştur. Yunanlılar tarih boyunca Milattan Önce olduğu gibi Makedonları ve diğerlerini Yunanlılaştırdıkları gibi, günümüzde de yani Milattan Sonra da Ortodoks Hıristiyan dini inancına sahip olan fakat Yunanca konuşmayanları Yunanlılaştırma gayretindedir. Bu bakımdan Türkçe konuşan ve esasen Türk olan, Gagavuzlar ve Karamanlılar -ve diğerleri- Ortodoks Hıristiyan inancından oldukları için kolayca Yunanlılaştırılmaktadırlar. Yunanlıların iddiasına göre, Gagavuz ve Karaman Türkleri “Türkçe konuşan Yunanlılar”dır. Diğer taraftan Yunanca dışında bir dil konuşan yine bütün Ortodoks Hıristiyan dini inanca sahip olanlar, yine aynı mantıkla ve aynı şekilde Yunanlıların iddiasına göre onlar da duruma göre, “Slavca, Ulahça, Arnavutça, Pontusça konuşan Yunanlılar”dır. Yunanca dilinden farklı dil konuşan, Yunanistan’daki dilsel ve ırksal/etnik azınlıklara<sup>25</sup> sırasıyla değinelim:

**A) Arnavutlar**, Yunanlıların ifadesi ile “Arvanites (Αρβανίτες)”, “Arberichte”, “Arvanitic”, konuştıkları dil Arnavutça (“Arvanitika”)dır. Yunanistan’da Arnavutların yaşadığı yerleri şöyle sıralayabiliriz<sup>26</sup>: “Attica (Atina ya da Attiki), Boeotia (Viotia), South Euboea (Güney Eğriboz, Evia), Salamis (Salamina) islands (Adalar), Trakya (Thrace), Peloponiso, Peninsula, Arkadia, Athens, Peloponnese mostly northwest (çoğunlukla

<sup>24</sup> [http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema\\_c6/c\\_6\\_k\\_5.htm](http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_c6/c_6_k_5.htm);  
[http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema\\_c6/c\\_6\\_k\\_6.htm](http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_c6/c_6_k_6.htm) (17.10.2014).

<sup>25</sup> Yunanistan’daki azınlıklar için bkz. **Λιθοξόου, Δ.:** Μειονοτικά ζητήματα και εθνική συνειδηση στην Ελλάδα, εκδ. Λεβιάθαν, Αθήνα 1992.

<sup>26</sup> [http://www.ethnologue.com/language/aat\(09.11.2014\)](http://www.ethnologue.com/language/aat(09.11.2014)) (17.10.2014).

kuzeybatısında), North Andros (Kuzey Andros), mainly rural (özellikle kırsalda) 300 villages (300 köy).”

Yunanlıların iddiasına göre “Arvanitler”, çoğunlukla ya kasıtlı olarak ya da bilgi eksikliğinden, Arnavutlar ile karıştırmaktadır. Bunlar sadece farklı bir lehçe olan, Arnavutça konuşmaktadırlar ve Ortodoks Hıristiyan Yunanlılardır. Bu bakış açısına göre, bunlar hakkında doğru terminoloji ve tanımlama yine Yunanlılara göre; “Arnavutça konuşan Yunanlılar” olacaktır. Arnavutça konuşan bu “Yunanlılar” a örnek olarak Markos Boçarıs (Μάρκος Μπότσαρης), Pavlos Kunturiotis (Παύλος Κουντουριώτης) ve diğerlerini gösterebiliriz. Bu Ortodoks Hıristiyan Arnavutlar, Yunanlıların ulusal mücadelelerinin her aşamasında yer almışlardır. Yunanlıların görüşüne göre, bazı “tarihsel gerçeklerle bağdaşmayan bazı propagandalar, bunları Arnavutlar ile bağdaştırmaya çalışmaktadır.” Yine Yunanlıların iddiasına göre, tarih, “Arvanitis” ile “Arnavut” un başka şeyler olduğunu öğretmektedir. Ayrıca bazı Yunanlıların iddiasına göre, “Arvanite lehçesi sözdizimi” bakımından Arnavut dili yapısını değil, Yunan dili sentaks yapısına benzer niteliktedir<sup>27</sup>. Yunanistan’da bugün Arnavutça (arvaniki) konuşabilenlerin sayısının yaklaşık 150.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir<sup>28</sup>.

Yunanistan’daki Arnavut azınlık ikiye ayrılmaktadır: a) Dinsel açıdan çoğunlukla Müslüman olan Çam Arnavutları, “Çam Müslümanları”, “Cameria”, “Chameria”, “Thesprotia Arnavutları”, “Türk Arnavutları”<sup>29</sup> olarak da adlandırılmaktadır. Gümenice (Goumeniça (İgumeniça, Ηγουμενίτσα), Parga (Πάργα), Paramitia (Παραμυθιά), Filiaton (Φιλιατών), Margelliç (Margaritiu, Μαργαριτίου). Yani Thesprotia’daki Müslüman Arnavutların, Yunanlıların ifadesi ile “Türk Arnavutları”nın yaşadıkları bölgelerdir. b) Ortodoks Hıristiyan Arnavutlar<sup>30</sup>. Yunanlılar tarafından

<sup>27</sup> <http://maccunion.wordpress.com/2013/10/18/%CE%BA%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%82-%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AD%CE%B2%CE%B1%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%B1/> (06.06.2014).

<sup>28</sup> “Γλωσσολογικές μειονότητες στην Ελλάδα” <http://www.multiforums.gr/sciences/viewthread.php?tid=1350>; <http://www.ethnologue.com/language/aat> (01.12.208)

<sup>29</sup> <http://lithoksou.net/elliniki-glossa.html> (23.07.2012).

<sup>30</sup> <http://www.paramythia-online.gr/tsamides.htm> (17.10.2014).

Ortodoks Hıristiyan Çamlar “Suliotēs”, Çam Müslümanları ise Sünni’dir ve yine Yunanlılar tarafından “Çamides” olarak anılmaktadırlar<sup>31</sup>.

Osmanlı Devletinin 1895 tarihli nüfus istatistiklerine ve Yunanistan’ın 1913 yılı nüfus sayımına göre, Paramithia bölgesinde Arnavutça konuşanların, yani Arnavutların sayısı, Yunanca konuşan sakinlerin sayısından daha fazladır<sup>32</sup>. Şu çok açıktır ki, “Ortodoks Arnavut” dilinden -Arnavutça dilini konuşan ve “Ortodoks Hıristiyan” dini inancına sahip olan Arnavutlar - Yunanistan genelindeki binlercesi gibi-, 1928 yılında “Yunan Ortodoks dilinden/lisanından” olarak vaftiz edildiler/tanımlandılar<sup>33</sup>.

Günümüzde yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan Yunanistan’daki Ortodoks Hıristiyan Arnavutlar, çoğu ya göçe zorlanmışlardır ya da Yunanlaştırılmışlardır. Müslüman Çam Arnavutları ise, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra Yunanlılar tarafından kitleler halinde Arnavutluk’a göç ettirilmişlerdir. Geriye kalanlar ise büyük ölçüde asimile olmuşlardır. Yani Yunanistan’ın Epir bölgesinde konuşulan Arnavutça dili özellikle 1944 yılından sonra yok olmuşlardır<sup>34</sup>. Yani Arnavutlar yok edilmiştir.

**B) Ulahlar<sup>35</sup> (Βλάχοι)**, Yunanlıların iddiasına göre, Kuçovlahi (Κουτσόβλαχοι), Arvanitovlahi (Αρβανιτόβλαχοι), olarak da anılan Ulahlar,

<sup>31</sup> [http://antiethnikistiki.blogspot.com.tr/2011/10/blog-post\\_2766.html](http://antiethnikistiki.blogspot.com.tr/2011/10/blog-post_2766.html) (17.10.2014). Ayrıca Bkz. <http://tungjatjeta.blogcu.com/yunanistan-da-arnavutlar/2397568> (24.10.2014).

<sup>32</sup> <http://lithoksou.net/elliniki-glossa.html> (23.07.2012).

<sup>33</sup> <http://lithoksou.net/elliniki-glossa.html> (23.07.2012).

<sup>34</sup> <http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

<sup>35</sup> Ulahlar hakkında İngilizce bilgi için Bkz. <http://www.vlachs.gr/en/> (09.11.2014).; Ayrıca Yunanca kaynaklar için Bkz. **Έξαρχος, Γ.:** Αυτοί Είναι οι Βλάχοι, (2η έκδοση), Γαβριηλίδης, Atina 1994.; **Κολτσίδας, Αντ.:** Κουτσόβλαχοι οι βλαχόφωνοι Έληνες. Εθνολογική λαογραφική και γλωσσολογική μελέτη: Γραμματική και λεξικό της κουτσοβλαχικής γλώσσας, Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη, 1993; **Τοσίτσας, Αβέρωφ Ευ.:** Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος. Εκδόσεις Ιδρύματος Ευαγγ. Αβέρωφ - Τοσίτσα, 1992.; **Λαζάρου, Αχ. Γ.:** Η Αρωμόνικη, Β’ έκδοση, Atina 1986.; **Τατιάνα, Αβέρωφ - Ιωάννου.:** Το ξέφωτο (ιστορικό μυθιστόρημα), Εκδόσεις Κέδρος, 2000; **Κουκούδης, Αστ.:** Οι μητροπόλεις και η διασπορά των Βλάχων. Εκδόσεις Ζήτρος, 2000.; **Κουκούδης, Αστ.:** Οι Βεργιάνοι Βλάχοι και οι Αρβανιτόβλαχοι της Κεντρικής Μακεδονίας, Εκδόσεις Ζήτρος, 2000; **Κουκούδης, Αστ.:** Η κοινωνική ζωή στα βλαχοχώρια της Μακεδονίας στα 1900, Τόρμα Μουσείου Μακεδονικού αγώνα, 2006;



Yunanca konuşmayan Yunanlılardır. Kökenleri de Epir, Makedonya ve Tesalya'dır. Ulahlar bölgenin yerli halklarından<sup>36</sup>. Ulahların ya da Ulahça konuşanların sayısının 200.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir<sup>37</sup>. Ulahların, günümüzde coğrafi olarak buldukları yer ve devletleri şöyle sıralayabiliriz: Ulahça konuşan (Vlachophone) yerli topluluklar, Yunanistan'da, Arnavutluk'ta, Makedonya'da, Sırbistan'da, Karadağ'da, Romanya'da bulunmaktadır. Ayrıca Amerika Birleşik Devletlerinde, Avustralya'da, Kanada'da ve diğer yerlerde bulunmaktadır. Bugün Yunanistan'da Florina'da (Φλώρινας), Kozan'da (Κοζάνης) ve Epir'de, Meçono'da (Μέτσοβο), Nausa'da (Νάουσα), Samarina'da (Σαμαρίνα), Nimfeo'da (Νυμφαίο στη Φλώρινα), Pieria'da (Λιβάδι στην Πιερία), Klisura'da (Κλεισούρα) yaşamaktadırlar. Önceden önemli ölçüde Ulah nüfusu Tesalya'da (örneğin Tirnavos'da) da yaşamaktaydı. Tesalya'nın önemli bir özelliği de "Büyük Eflak (Μεγάλη Βλαχία)" olarak bilinmesidir<sup>38</sup>.

Ulahların ya da Yunanlıların tabiriyle "Kuçovlahların (Κουçovlahların)" kökenleri hakkında pek çok ve farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre, Ulahlar, barbarların saldırılarından Güney'e kaçanlardır<sup>39</sup>.

12. Yüzyıldan itibaren Ulahlar, Zituni/Lamia'nın hemen dışında yaşamaktaydılar ve dağlardan soygun ve adam kaçırmak için ovalara inmek-

---

**Κουκούδης, Αστ.:** Από τη ζωή των Βλάχων στα 1900. Εκδόσεις ΚΑΠΟΝ, 2008;  
**Γρηγοριάδου, Έ.:** Εδεσματολόγιον Βλάχων, Εκδόσεις Κοχλίας, 2006.;  
<http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/2312/1/%CE%A4%CE%AC%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%B7%CF%82%20.%20%CE%98%CE%B5%CF%8C%CE%B4%CF%89%CF%81%CE%BF%CF%82.pdf> (09.11.2014).

<sup>36</sup> Bu konudaki görüşler için Bkz. **Ευάγγελου - Τσιτίτσα, Αβέρωφ Ευ.:** Η πολιτική πλευρά του κουτσοβλαχικού ζητήματος, Τρίκαλα, 1992, s. 17-19 ve **Λαζάρου, Αχ.:** "Θρακολογία και ζήτημα καταγωγής των Βλάχων-Αρωμόνων", Τρικκαλινά 5 (1985), s. 47-77 ve Yunanlılar ile Ulahların mücadeleleri için Bkz. **Alan Wace - Thompson, M. S.:** The nomads of the Balkans: An account of life and customs among the Vlachs of Northern Pindus, New-York, 1914.

<sup>37</sup> "Γλωσσολογικές μειονότητες στην Ελλάδα" <http://www.multiforums.gr/sciences/viewthread.php?tid=1350> (01.12.2008).

<sup>38</sup> "Γλωσσολογικές μειονότητες στην Ελλάδα" <http://www.multiforums.gr/sciences/viewthread.php?tid=1350> (01.12.2008).

<sup>39</sup> Bkz. **Andrei Otetea** ed., The history of the Romanian people, Bucharest, 1970, s. 9-159.

teydiler<sup>40</sup>. Yine Yunanlıların iddialarına göre, Roma İmparatorluğu döneminde bugünkü Ulahların ataları Romanın askerleri olarak görev yapmışlardır ve Latince öğrenmişlerdir. O zamandan beri Ulahlar bir Yunanca-Latince -“ellinolatiniko”- lehçeyi yani “Ulahça” konuşmaktadırlar. Ulahça, yazılı olmayan, sözlü bir dildir. “Ulah (Vlahos/Vlachos)” temelde “Latince konuşan” anlamına gelmektedir. Ulahlar, kendilerine Bizans İmparatorluğu’nun (Yeni Roma-İstanbul) tarihsel isimlerinden biri olan “Romanya” ya da “Romagna” kelimesinden gelen “Aromani” veya “Armani” denmesini tercih etmektedirler. Ulahlar, Osmanlı Devleti döneminde Avrupa devletlerinden kazandıkları paralarla köylerinde Ortodoks Hıristiyan kiliseler ve okullar inşa ettirdiler. Yunanlı olmadıklarına ilişkin, onları ikna etmeye çalışan propagandalara direndiler. Helenizm’in, Ulahça konuşan önemli ulusal hayırseverleri de vardı. Bazı tarihçiler bu toplulukları Makedon Rumenleri olarak adlandırırken, onlar kendileri için “Aromani” terimini kullanmayı tercih etmektedirler<sup>41</sup>. Yunanistan, topraklarında yaşayan Ulahların da ayrı bir etnik kimliğe sahip olduklarını inkâr etmektedir. Yunanistan, ya asimilasyon, ya da Yunan milli kimliğini kabul etmeyenleri zorla göç ettirmiştir ve ettirmektedir. Böylece Yunanistan, homojen bir toplumsal yapıya sahip olduğunu devletlerarası topluma takdim etmeye çalışmaktadır.

Ulahça, esasen Arumence yani Rumence dilidir<sup>42</sup>. Bu dil hakkında dilbilimcilerin ortak görüşü, Ulah ve Rumen dillerinin aynı Latince temelli

<sup>40</sup> Bkz. **Κυριάκου Σ.:** Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα, τόμος πρώτος, Ατina 1976, s. 223.

<sup>41</sup> <http://maccunion.wordpress.com/2013/10/18/%CE%BA%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%82-%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AD%CE%B2%CE%B1%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%B1/> (06.06.2014).

<sup>42</sup> “Aromanian (‘limba armânească’, ‘armãeshce’ or ‘armãeshsti’), also known as ‘Macedo-Romanian’, ‘Arumanian’ or Vlach in most other countries, is an Eastern Romance language spoken in Southeastern Europe. Its speakers are called Aromanians or Vlachs (which is an exonym in widespread use to define the communities in the Balkans). It shares many features with modern Romanian, having similar morphology and syntax, as well as a large common vocabulary inherited from Latin. The most important dissimilarity between Romanian and Aromanian is the ad stratum vocabulary: While Romanian has been influenced to a greater extent by the neighboring Hungarian and Slavic languages, Aromanian has borrowed some vocabulary from the Greek

dilden türetildiği yönündedir. Bu dilden türeyen bir diğer dil ise “Dalmaçya”lıların dilidir ki 1898’den beri kullanılmamaktadır. Bizans İmparatorluğu bünyesinde pek çok Ulah eyaleti bulunmaktaydı. Bunlardan çok azı güçlü devletler kurabildi. Bulgar Assan hanedanı döneminde (1185-1258) İkinci Bulgar İmparatorluğu ya da Bulgar-Ulah devletinin kurulması, Ulahların en büyük başarısı olmuştur. Eflâk’ın diğer adı olan “Ulahya” ismi de Ulahların ülkesi anlamına gelmektedir<sup>43</sup>.

1920 tarihli “Yunanistan’daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin” Sevr Antlaşmasınının 12. maddesi uyarınca Pindos Ulahlarının eğitim ve dini özerklikleri mevcuttur. Yunanistan, taraf olduğu antlaşma ile kabul ettiği Ulahların diğerlerinin yanında bu hakkını da engellemektedir.

İkinci Dünya Savaşına kadar Ulahların büyük bir nüfus yoğunluğunun bulunduğu Ege Makedonya’sında, Epir ve Tesalya’da Romanya hükümetinin yardımlarıyla kurulmuş yirmi dört (24) ilköğretim ve üç (3) ortaokul bulunmaktaydı. Bu bölgelerin bazı kiliselerinde Rumen dili kullanılmaktaydı<sup>44</sup>.

Pindus’ta ve Meçovo çevresinde olduğu gibi, neredeyse sadece Ulahlar oturmaktaydı ve kendi dillerini, yani Ulahça konuşmaktaydılar. Bunların kendilerine has kıyafetleri, kendi gelenek ve görenekleri, kısaca, milleti oluşturan -millet fikrinin- bütün unsurlarına sahiptiler. Florina’da da 1912 yılından önce herkes Slavca konuşmaktaydı ve yine bu bölgede de Yunanlı pek yoktu. Yunan makamlarının etnik temizliğinden ve Yunan İç Savaşı’ndan sonra çok ilginçtir herkes “Yunan vatanseveri” oldu.

Avrupa Birliği üyesi Yunanistan’da Ulah, Makedon, Arnavut okulları açılmalıdır ve aynı zamanda mevcut devlet okulları içinde Ulahça, Makedon

---

language with which it has been in close contact throughout its history. The Aromanian language and people are officially recognized as a minority in the Republic of Macedonia, but large Aromanian communities are also found in Albania, Greece, Bulgaria, Serbia as well as in Romania, where some Aromanians having migrated from the Balkans after the destruction of the Aromanian centers of Moscopole and Gramostea (Grammos region-Western Macedonia) in the northern Pindus Mountains.” Bkz. [http://tinywiki.org/Aromanian\\_language.html](http://tinywiki.org/Aromanian_language.html) (01.11.2014).

<sup>43</sup> Bkz. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Ulahlar> (17.10.2014).

<sup>44</sup> **Τσιτσελίκης, Κ.:** “Μεινοτικές γλώσσες στην Ελλάδα” [Γ6] [http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema\\_c6/index.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_c6/index.html) (19.3.2009).

Slavcası ve Arnavutça dilleri öğretilmelidir. Yunanistan'da, geçmişte Eleftherios Venizelos döneminde, Yunanistan Epir'inde, Grevena'da ve başka yerlerde Ulahça öğretim ve eğitim yapan Ulah okulları kurulmuştur. Fakat bunların hepsi Yunan makamlarınca kapatılmıştır.

**C) Karakaçanlar (Σαρακατσάνοι)**, Yunanlıların iddiasına göre, çok eski bir Yunan ırkıdır. Göçebe bir topluluktur. Yaz aylarında dağlara göçerler ve dağlarda yaşarlar. Kış aylarında ise Yunanistan'ın düz ovalarında yaşamlarına devam ederler. Karakaçanların sakin oldukları yerler, Yunanistan'ın Agrafa merkezli orta ve güney Pindos, Rumeli dağlarıdır. Karakaçanlar Trakya'da da yaşamaktadır. Karakaçanlar, aynı gelenek ve görenekleri ve ağırlıklı olarak aynı dili, Yunanca konuşmaktadırlar. Karakaçanlar, çoğu zaman, Ulahlarla karıştırılmaktadır. Yunanca konuşmaları, Ulahlardan farklı olduklarını ortaya koyan en belirgin özellikleridir. Ulah kelimesi, çiftçi, çoban ve koyunları, keçileri olan adamı belirtmek için kullanılmaktadır. Karakaçanlar tamamen göçebeydiler ve hiçbir yerde köyleri yoktu. Ulahların ise köyleri de vardı. Yani Ulahlar yarı göçebe yaşamaktaydılar. Karakaçanlar, sürüleriyle dağ dağ dolaşan tamamen göçebe kabilelerdi. Günümüzde Karakaçanlar da artık yerleşik hayata geçmişlerdir. Fakat giyim ve yaşam tarzları, görgü ve gelenekleri bakımından Karakaçanlar, Ulahlardan farklıdır. Karakaçanlar ile Ulahlar arasında evlenme, ticari ve mesleki alışveriş bulunmamaktaydı. Onların yaşam biçimleri, bir tür koyun ya da keçi bakıcılığı, çobanlık mesleğinden kaynaklanan işbirliğiydi<sup>45</sup>. Karakaçanlar da Yörükler gibi göçebedir, koyun ve keçicilikle uğraşırlar. Din ve dil dışında gelenek, görenekler ve yaşam tarzlarıyla Yörükler ile Karakaçanlar tamamen aynıdır. Sadece dilleri ve dinleri farklıdır. Karakaçan dediklerimizin dini inançları Ortodoks Hıristiyan'dır ve Yunanca konuşurlar. Yörük dediklerimizin ise dini inançları İslâm'dır ve konuştukları dil ise Türkçedir. Karakaçanların, Yunanlılaşmış Türkler olma ihtimali çok yüksektir.

<sup>45</sup> Ζηγογιάννης, Ν. Γ.: “Συζήτηση:Σαρακατσάνοι /Ιστορία” [http://www.livepedia.gr/index.php/%CE%A3%CF%85%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7:%CE%A3%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CE%B9\\_%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1](http://www.livepedia.gr/index.php/%CE%A3%CF%85%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7:%CE%A3%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CE%B9_%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1) (06.06.2014).

**Ç) Gagavuzlar,** Türkiye’de ilk olarak İstoyan Cansızov’un “Balkan Şib-i Ceziresinde Türkler” (Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Cilt: 17, İstanbul 1328) adlı makalesinde Gagavuzlardan bahsedildiği görülmektedir.

*Yaşar Nabi Nayır*, “Türk Gagavuzlar” olarak ifade ettiği Gagavuz adının, Gök kelimesinden gelen Gaga sözüyle Oğuz adının birleşmesinden meydana geldiği, bunun için de bu Türklere Gök-Oğuz denilebileceğini ifade etmektedir<sup>46</sup>. Gagavuzlar ya da Gagauzlar, bugünkü Moldova Cumhuriyeti’nde, başta Gagauzeli Özerk Devleti olmak üzere kuzeydoğu Bulgaristan, Ukrayna, Romanya ve Yunanistan’da yaşamaktadırlar. Gagavuzlar, çoğunluğu Ortodoks Hıristiyan olan bir Türk topluluğudur. Ayrıca Trakya’nın yerli halkı olan Müslüman Gacallar’ın da Gagavuzlardan geldiğine inanılmaktadır<sup>47</sup>. Fakat Yunanistan ilginç bir biçimde Türkçe konuşan bu

<sup>46</sup> **Nayır, Y. N.:** Balkanlar ve Türklük, Ankara 1936, s. 89.

<sup>47</sup> Hıristiyan Türkler için bkz. **Anzerlioğlu, Y.:** “Geçmişten Günümüze, Türk Dünyasında Hıristiyan Türkler” [http://www.karam.org.tr/Makaleler/819676370\\_anzerlioglu.pdf](http://www.karam.org.tr/Makaleler/819676370_anzerlioglu.pdf) (17.10.2014); <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/11647.gagavuzturkleripdf.pdf?0;> <https://tr-tr.facebook.com/notes/t%C3%BCrk-d%C3%BCnyas%C4%B1-bulu%C5%9Fma-noktas%C4%B1/-gagavuz-g%C3%B6k-%C4%9Fuz-gagauz-t%C3%BCrkleri-/10150281661565438.;> [http://hunturk.net/h104-gagavuz-yeri-gokoguz-.html.;](http://hunturk.net/h104-gagavuz-yeri-gokoguz-.html.) <http://www.diplomatikgozlem.com/yazdir?0B1E2D78D356C77B0702E5176F07645B.;> [http://anadoludestani.com/balkan-turklerigagavuzlar-ve-kirim-tatarlari/;](http://anadoludestani.com/balkan-turklerigagavuzlar-ve-kirim-tatarlari/) [http://www.bilgicik.com/yazi/gagauzlar-gok-oguzdan-hristiyan-turkler/;](http://www.bilgicik.com/yazi/gagauzlar-gok-oguzdan-hristiyan-turkler/) (17.10.2014); **Kowalski, T.:** “Kuzey-Doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili”, (Çeviren Ömer Faruk Akün), Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt:3-4, 31 Mart 1949; **Guboğlu, M.:** “Gagauzların ‘Türkçe’ Dili, Edebiyatı ve Tarihi Hakkında Araştırmalar Bibliyografya/Kaynakça Denemesi”, Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul 23-28 Eylül 1985, Tebliğler I. Türk Dili, Cilt: 2, İstanbul 1987, s.63-72; **Manof, A.:** Gagauzlar (Hıristiyan Türkler), (Çeviren Türker Acaroğlu), Ankara 1939; **Eroğlu, T.:** “Gagauz Türkleri Hakkında Deniz Tanasoğlu ile Röportaj”, Milli Folklor, Eylül 1991.; **Doğru, A.:** “Gagauzların Folklor ve Antropomik Özellikleri”, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Cilt: I, Genel Konular, KB Yayınları, Ankara 1992; **Karpat, K. H.:** “Gagavuzların Tarihi Menşei”, I. Uluslararası Türk Folklor Bildirileri, Cilt: I, Genel Konular, KB Yayınları, Ankara 1976; **Sümer, F.:** “Gagauzların Aslı”, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Mayıs 1991; **Eröz, M.:** Hıristiyanlaşan Türkler, Ankara 1983; **Karaşemsi, R. S.:** Hazar Türkleri, İstanbul 1934; **Kurat, A. N.:** Peçenek Tarihi, İstanbul 1937; **Kırzioğlu, F.:** Kıpçaklar, TTK Yayınları, Ankara 1992; **Kurat, A. N.:** IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri, Ankara

Ortodoks Hıristiyanların da Türk olmadığını, Yunanlı olduğunu “Türkçe konuşan Yunanlılar” olduğunu iddia etmektedir<sup>48</sup>.

Diğer taraftan Ortodoks Hıristiyan Gagavuzlar ve Karamanlılar ya da daha doğru bir ifade ile Hıristiyan Türkler, “Doğu Roma” ve daha sonra Yunanlılaşan ve Doğu Roma İmparatorluğu, “Bizans” ismini alarak ve bu şekilde anılmaya başlayan Doğu Roma/Yeni Roma/Bizans İmparatorluğundaki Türk nüfusun ya da Yunanlıların ifadesi ile söyleyecek olursak “Türkçe konuşan” eski nüfusun torunlarıdır. Karakaçanları da bu sınıfa dâhil edebiliriz.

**D) Makedonlar<sup>49</sup>**, Yunanlıların deyimi ile “Slavophones - diglossoi yani iki dilli” Slavca ve Yunanca konuşan, Makedonya’nın iki dillileridir. Ege Makedonya’sı olarak da bilinen Kuzey Yunanistan’da, yaşamakta olan ve kendilerini “Makedon kökenli” olarak tanımlayan ve Yunanistan’daki diğer Yunan vatandaşlarından farklı bir etnik/ırki kökene ve dile sahip olduklarını, bu nedenle bir azınlık oluşturduklarını savunan bir topluluktur.

Yunan makamları ve Yunanlılar, “Makedon” sözcüğünü Kuzey Yunanistan’da yaşayan bütün Yunanistan vatandaşlarını tanımlayan coğrafi bir tabir olarak görmektedir ve Yunanistan’daki Makedonların bir azınlık grubu olduğuna ilişkin iddiaları reddetmektedir. Yunanlılar bu azınlık

---

1992; **Lâslö Rasony.**: Tarihte Türklük, TKAE Yayınları, Ankara 1988; **Witteck, P.**: “Yazijioghlu Ali on the Christian Turks of the Dobruja”, Bullerin of the School of Oriental and African Studies, Cilt: IV, London 1952; **Cebeci, A.**: “Osmanlı Devleti’nde Gagavuzlar”, Türk Kültürü, Sayı: 354, Ekim 1992; **Güngör, H.**: “Yunan-Bulgar Kilise Mücadeleleri ve Gagavuzlar”, Türk Kültürü, Sayı: 344, Aralık 1991; **Çınar, G. P.**: “Gagoğuzlar”, Yeni Türkiye, Yıl: 3, Sayı: 16, Temmuz-Ağustos 1997; **Peker, G.**: “Gagoğuz Özerklik Süreci: Dün ve Bugün”, Avrasya Etüdleri, Sayı: 2, Yaz 1995; **Güngör, H.**: “Gagavuz (Gökoğuz)”, Yeni Türkiye, Yıl: 3, Sayı: 16, Temmuz-Ağustos 1997; **Aygil, Y.**: Hristiyan Türklerin Kısa Tarihi, İstanbul 1995; **Kılıç, A.**: “Türkiye ve Gagoğuzlar”, Avrasya Etüdleri, Sayı: 13, İlkbahar 1998.

<sup>48</sup> Bkz. “Yeni Yunan Tragedyası: Gagavuzlar” <http://orhun2023.blogcu.com/yeni-yunan-tragedyasi-gagavuzlar/637625> (17.10.2014).

<sup>49</sup> Yunanistan’daki Makedonlar ve sorunları için Bkz. <http://www.florina.org/> (09.11.2014).; “O ‘χώρος’ και το Σλαβομακεδονικό Ζήτημα” <http://pontosandaristera.wordpress.com/2008/06/02/2-6-2008/> (2.12.2008).

grubuna “Slav-Yunanlıları”, “Slavca”, ya da “Slavmakedoncası konuşan Yunanlılar” veya “Çift dilliler” denmesini tercih etmektedir.

Yunanlıların iddiasına göre, Yunanistan'ın Makedon Azınlık sorununun kaynağı Makedonya Devletinin yayılmacı propagandalarıdır<sup>50</sup>.

Yunanistan'ın “Slavca konuşanların” hafif, temkinli, yumuşak bir biçimde reformlarla, ikili bir eğitimle ya da Metaksa döneminde olduğu gibi zorla asimile edilmesine ilişkin çabaları günümüzde de devam etmektedir. Örneğin Yunanistan'daki Metaksa Cunta döneminde yerel polis, genelgelerleriyle Yunanca dışında kendi ana dilinde konuşanların cezalandırılacağı ilan edilmişti. Bu çerçevede kolluk kuvvetleri köylerde, hatta tarlalarda dolaşarak, kendi ana dilinde konuşanları tespit ederek, o dönemde bazı yerlerde 25 drahmi, bazı yerlerde 100 drahmilik cezalar kesilmekteydi<sup>51</sup>.

Yunanistan, Yunanistan vatandaşı etnik Makedonların varlığını ve onları azınlık olarak kabul etmemektedir ve azınlık olarak tanımamaktadır. Asimile etmeye çalışmaktadır. Yunanistan'da kim ki, Makedon azınlığı gerçeği ile ilgili bir şey söyleme cesaretinde bulursa, otomatik olarak hemen “düzen” ve “Yunan karşıtı” olarak ilan edilmektedir. Yunanistan bakımından, Makedon Milleti, Makedon Devleti, Makedon Azınlığı yoktur ve bulunmamaktadır yani yok sayılmaktadır<sup>52</sup>.

Sonuç itibarıyla Yunanlıların iddia ve mantığına göre, eğer “etnik Makedonların” varlığı kabul edilecek olursa, o zaman “Makedon ulusu”nun varlığı da kabul edilmiş olacaktır. Etnik/ırki -dil, din ve toprak/ülke- unsurlarına bakıldığında, ulusal bilincin oluşmasında bu üç temel - dil, din ve ülke /toprak- unsurlarının önemi gereği, bugünün “Makedonya” coğrafyasındaki “Ulusal Makedon”lar ile “etnik Makedonca konuşan Yunanlıların” atalarının aynı olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Hatta bir zamanlar “Ulusal Makedon Makedonluların” ve “Ulusal Makedon Yunanlıları”nın ataları arasındaki farka bakıldığında, bir anda fark olmadığı, “Ulusal Makedon Yunanlıları”nın atalarının bu nedenle, sadece “Makedonca konuşan

<sup>50</sup> <http://nationalpride.wordpress.com/2011/08/04/87812/>; <http://namarizathema.pblogs.gr/tags/ellinikes-meionotites-gr.html> (22.11.2012).

<sup>51</sup> <http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

<sup>52</sup> <http://lithoksou.net/dhraghumis.html> (23.07.2014).

(Makedonofoni)", "Yunanca konuşan (Ellinofoni)" ve "Ulahça konuşan (Vlahofoni)" Ortodoks Hıristiyan Makedonya'nın sakinleri olduğu görülecektir. Yine Yunanlıların iddiasına göre, durum bu iken, gizemli bir şekilde, Makedonya'nın sadece yerel sakinlerinden Ortodoks Hıristiyan ve Makedonca konuşanlarından bazıları, tamamen rastgele, ayrıca gizemli bir şekilde Tito'nun kararı üzerine "ulusal" ya da "etnik" Makedon oldular. Çünkü bundan bir asır önce, Makedonlar, Yunan ve Bulgar ulusal kimliklerini benimsemişlerdi. İşte Yunanistan bu ve buna benzer tezler öne sürerek, bir bütün olarak bu görüşleri egemen kılarak, Yunanistan'daki, Makedonya'daki ve diğer yerlerdeki Makedonları asimile etmeye çalışmaktadır.

#### E) "Müslümanlar" veya Müslüman Türkler

Yunanistan'daki Müslüman Türkler dendiğinde 30 Ocak 1923 Lozan Antlaşmasıyla mübadeleye tabi tutulmayıp, Yunanistan'da azınlık statüsünde resmen ve hukuken bırakılan Türkler anlaşılmalıdır. Yunanistan'da, Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyan Türkler anlaşılmaz.

Nüfus mübadelesi sadece Türkiye ile Yunanistan arasında 1923 yılında yapılmadı. Bundan önce 1919 Neuilly-sur-Seine<sup>53</sup> Antlaşmasının 56. maddesi uyarınca Bulgaristan ile Yunanistan arasında 1920 yılında nüfus mübadelesi gerçekleştirildi. Bulgar devletinin reddetmesine ve vatanlarında kalmalarını teşvik etmesine rağmen, Bulgar ulusal bilincine sahip 66.000 kişi Bulgaristan'a gönderildi<sup>54</sup>. Burada Yunanlıların amacı 19. Yüzyılda başlayan milliyetçilik ile kurulan milli devletlerin, Yunan milli devletinin farklılıklardan kurtulup, homojen bir milli/ulus devletini inşa etme amacını gütmesinden kaynaklanmaktadır.

Yunanistan 1951, 1961, 1971, 1981 ve 1991 yılından günümüze kadar nüfus sayımı istatistiklerinde "azınlıklara" kesinlikle değinmemektedir. Diğer taraftan yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi, Yunanistan'ın, Yunanlılaştırma yani asimilasyon yöntemlerinden bir tanesi de kişilerin adlarının, köy ve yer isimlerinin değiştirilmesi yani Yunanlılaştırılması olmuştur. Yabancı isimler doğrudan, yani "Demirhisar"dan "Sidirokastro (Σιδηρόκαστρο)"ya

<sup>53</sup> Convention Between Greece and Bulgaria Respecting Reciprocal Emigration signed at Neuilly-sur-Seine on November 27<sup>th</sup> 1919.

<sup>54</sup> <http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).



dönüşmüş, “Boris” Yunancada “Panagiotis (Παναγιώτης), “Viron (Βύρων)” ya da “Periklis (Περικλής) olarak yerini almıştır. Polis ya da korucu, o dönemde yolda bir Yunanistan vatandaşını gördüğünde ya da köylere giderek gördüğünde ve adını sorduğunda, kişi eğer adını Slavca, örneğin “Boris” olarak söylemekteyse, polis ya da korucu derhal o kişinin adının “Viron” ya da “Periklis” olmasını istemekteydi ve bu da derhal gerçekleşmekteydi<sup>55</sup>. Yani Jifkof’un 1980’li yıllarda Bulgaristan’daki Müslüman Türklere yaptığı- nın aynısını, Yunanlılar yıllar önce zaten yapmışlardı.

Yunanistan’daki azınlıkların ekonomik durumuna baktığımızda, ulusal- lık yani milli kimlik bu konuyu doğrudan etkilemektedir. Özellikle Yunanistan’ın Batı Trakya bölgesindeki Müslüman Türk azınlığının tamamı neredeyse ya işçidir ya da çiftçidir. Yunanistan’daki Yunanistan vatandaşı Müslüman Türklerin devlet memuru, polis, korucu, savcı, yargıç ve üst düzey devlet memuru olmaları engellenmektedir. Ayrıca Yunanistan’da resmen ve hukuken azınlık olarak tanınan Müslüman Türk azınlığın çoğunluğunun yaşadığı Yunanistan’ın Batı Trakya bölgesinde “Dışişleri Bakanlığı Kültür İşleri Bürosu” bulunmaktadır. Bunun faaliyetleri Müslüman Türk azınlığı ile ilgilidir. 1991’den önce, 1981 yılından beri Avrupa Birliği üyesi Yunanistan’da Müslüman Türklerin traktör ya da araba sürücü belgesi, dükkân ruhsatı alabilmek için Yunanistan’ın gizli haber alma servisi KİP (ΚΥΠ)’ten olumlu görüş bildiren bir kâğıdın alınma zorunluluğu vardı. Müslüman Türklerin gayrimenkul satın almaları da kesinlikle mümkün değildi. Sadece sahip oldukları gayrimenkullerini Ortodoks Hıristiyanlara satabilmekteydiler. Yunanistan’daki asimilasyon, örneğin Ege Makedon- ya’sındaki gibi farklı din unsurlarının bulunmadığı bölgelerde çok daha yüksek oranda gerçekleştirilmiştir<sup>56</sup>.

Yunanistan’da, Yunan milli kimliği, devlet adına görev yapan makamlar- larca -Yunanistan eski Krallık ve daha sonra da Yunanistan Cumhuriyeti- tarafından zamanla inşa edildi. Projenin başlangıcında Alman sarayından gelen Bavyera Kralı Ludwig -ki kendisi antik Yunan tarihi hayranlarındandı, oğlu Otto ve bu konudaki bilim adamları, askerler bulunmaktaydı. Bunlar, Yunanistan’daki farklı ırklardan gelen genç yerli Yunanistan vatandaşlarını -

<sup>55</sup> <http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

<sup>56</sup> <http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

Ortodoks Arnavutları, Gagavuz Türklerini, Ulahları, Makedonları, Bulgarları, “Rumları” daha doğru bir ifade ile eski Roma vatandaşlarını, “Eski Yunanlıların” torunları olarak tanımladılar. Başka bir ifade ile bu konuda vaftiz kararı aldılar ve bir Yunan ulusu yarattılar<sup>57</sup>. Yunanistan, Bulgaristan’la 1919 yılında taraf olduğu Neuilly Antlaşmasının 56. maddesi uyarınca 1920 yılında isteğe bağlı ve 30 Ocak 1923 tarihli Lozan’da kabul edilen Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine ilişkin antlaşma ile zorunlu nüfus mübadelesini gerçekleştirmiştir. Böylece Yunanistan, özellikle Ege Makedonya’sındaki farklı ırklardan kurtulmuş oldu ve bu bölgeye Türkiye’den mübadele ile gelen ve çoğu Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyan Türkleri -Yunanlıların aşağılamak için “Türk tohumu (Turkospori)” dediklerini yerleştirmiştir. Bu tarihten itibaren Yunan Milli ruhunun geliştirilmesi için, Yunan Devletinin ideolojik mekanizmaları devreye girecek ve şu görüş Yunanistan’da egemen kılınacaktır: Müslümanlar, Türk milli bilincine sahiptir. Fakat belli bir süreden sonra bundan da vazgeçilecektir ve “Yunanistan’da Türk yoktur” noktasına gelinecektir. Diğer taraftan Ortodoks Hıristiyanların anadilinin Yunanca olup olmadığına bakılmaksızın -Türkçe konuşan (örneğin, Karamanlı ve Gagavuz Türkleri için) veya Arnavutça konuşan (Arnavutlar/Arvanitesler), Slavca konuşan (Makedonlar, Bulgarlar, Sırlar) veya Ulahça (Ulahlar) konuşanlar- Yunan milli bilincine sahiptir tezi Yunanistan’da işlenecektir. Bu dilleri konuşan Ortodoks Hıristiyanlar Yunanlılar ve Yunan bilim adamları tarafından sırasıyla Yunanlıların deyimi ile: “Türkçe konuşan Yunanlılar”, “Slavca konuşan Yunanlılar” ya da “Slavmakedoncası konuşan Yunanlılar” ve “Ulahça konuşan Yunanlılar” şeklinde tanımlanacaklardır.

Diğer taraftan Yunanistanlı bir yazar *Mavromati*, makalesinde aynen şunları yazmaktadır: “Benim kökenimi biri araştırırsa, benim yarımın (1/2 oranında) Aspropotamo Pindos’tan Ulah olduğumu, 1/4 oranında Mandra Attikis’ten Arnavut, 1/4 oranında Andros’tan olduğumu görecektir. Ben kendimi bildim bileli Ulah hissediyorum. Çocuklarıma gelince, bir Ulahla evlenmediğim için, çocuklarım 1/4 oranında Ulah’tır. 1/8 oranında Arnavut, 1/8 oranında Androslu, 1/4 oranında Moralı, 1/4 oranında da Küçük

<sup>57</sup> <http://lithoksou.net/elliniki-glossa.html> (23.07.2012).

Asyalıdır. Bu yerde yani Yunanistan'da yaşayan bütün insanlar, iki kıta ve beş denizde yaşayan insanların birbirleriyle karışması sonucu oluşmuştur<sup>58</sup>.

Dil, bir iletişim aracı olmasının yanı sıra, bir kültürel emtia olarak, halkın ulusal bilincini şekillendiren ve sosyalleşmenin de önemli bir faktörü olarak görülmektedir. Sosyal ve toplumsal gruplar dil aracılığıyla kendi kolektif kimliğini tanımlamaktadır. Dil, sosyal, toplumsal algıları ve kültürel değerleri yansıtmaktadır<sup>59</sup>.

“Dilsel Çeşitliliği” teşvik etmek için, Avrupa Birliği'nin çeşitli organları üzerinde danışmanlık fonksiyonlarını yerine getiren ve Finansörlüğünü Avrupa Birliğinin yaptığı, hükümet dışı bir örgüt olan “Az Konuşulan Diller Avrupa Sekreterliği”, Yunanistan'ın Mora Yarımadası'nda Arnavutça konuşan Arnavut Azınlığını, Kuzey Yunanistan'da Makedonca ve Ulahça (Rumence) dil azınlıklarının varlığını gündeme getirmektedir. Bundan da Yunanistan rahatsızlık duymaktadır<sup>60</sup>.

Yine diğer taraftan “Ethnologue.com<sup>61</sup> Yunanistan'da dilsel Azınlıklar keşfetti” başlıklı yazıda da Yunanistan'da aşağıdaki dilsel azınlıkların varlığından söz edilmektedir:

1. Arnavut Arvanitecesi/Arnavutçası 150.000 kişi.
2. Epir bölgesinde Toska Arnavutçası 10.000 kişi.
3. Bulgarca 30.000 kişi. Kaynak Helsinki liberal politikacı Dimitra (Helsinki Yunan Merkezinden).
4. Balkan Romancası (Çingene'ce) 40.000 kişi.
5. Ulah Romancası 1.000 kişi.
6. Makedon Romancası 200.000 kişi. Kaynak Helsinki liberal politikacı Dimitra (Helsinki Yunan Merkezinden).

<sup>58</sup> Bkz. **Μαυρομμάτη, Α. Β.:** Δεκέμβριος (2000) “Βλαχόφωνοι Έλληνες - η προσωπική μου άποψη”, <http://www.tamos.gr/personal.html> (06.06.2014).

<sup>59</sup> **Λεζέ, Ευ. Γ. :** “Γλωσσικές μειονότητες και εκπαίδευση:η περίπτωση των τσιγγανοπαίδων” [http://6dim-diap-elfth.thess.sch.gr/Greek/Ekpaidefsi\\_Tsigganopaidon/EishghseisEkpshsTsigg/EishghseisEkpshsTsigg2002/glossikes\\_meionotites\\_kai\\_ekpaidefsi.pdf](http://6dim-diap-elfth.thess.sch.gr/Greek/Ekpaidefsi_Tsigganopaidon/EishghseisEkpshsTsigg/EishghseisEkpshsTsigg2002/glossikes_meionotites_kai_ekpaidefsi.pdf) (27.09.2014).

<sup>60</sup> “Ανακάλυψαν νέες ‘μειονότητες’ στο Ελληνικό έδαφος!” <http://www.altermedia.info/hellas/2009/06/03/aiaeueoai-iyao-iaeiuocoao-ooi-aecieeu-yaaioio/> (27.09.2014).

<sup>61</sup> [http://www.ethnologue.com/search/search\\_by\\_page/greece](http://www.ethnologue.com/search/search_by_page/greece) (18.11.2014).



Sonuç olarak, Yunanlılar zaman içinde ve günümüzde de Makedonları: “iki dilli”, “Slavca-konuşan”, “Slav”, “Makedonoslavi”, “Slavmakedonları”, “Varolmayan (azınlıklar)”, “Slavca konuşan Yunanlılar” gibi çeşitli biçimlerde isimlendirmektedirler. Yunan tarafı çifte standart uygulamaktadır. Yunanistan’ın, İstanbul ve Arnavutlukta kendi Yunan Azınlığı için farklı, başkalarının Yunanistan’daki azınlıkları -örneğin Türk, Makedon, Arnavut- için farklı hassasiyetlere sahiptir. Yunanlıların başka devletlerdeki azınlıkları, azınlık ve Yunan azınlık olarak tanımlanmaktadır. Yunan azınlıkları buldukları devletlerde, haklardan yararlanabilirler ve asla asimile olamazlar. Fakat diğerlerine gelince, Yunanistan’da azınlık statüsü tanınmaz, milli kimlikleri asla tanınmaz ve haklardan yararlanamazlar ve asimile olmak zorundadırlar<sup>64</sup>.

Yunanlılar için, insan hakları ve azınlık hakları ve farklı olana saygılı olma konuları Yunanlıların ulusal ideolojilerine, kültürlerine yabancıdır<sup>65</sup>. Onların ulusal ideolojilerinde asimile etme vardır. Görünürdeki “saygı” asimile etme amaçlıdır.

Diğer taraftan Müslüman Türkler bakımından 1920’de Yunanistan tarafından başlatılan savaş macerası, 1920 tarihli “Yunanistan’daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Sevr Antlaşması” ve 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmalarıyla sona erdi. Yunanistan’daki Müslüman Türk azınlık mevcut antlaşmalara rağmen, “Türk” olarak tanınmaz ve kabul edilmezken, Müslüman Türk azınlık dışındaki “öteki” unsurlar Yunanistan tarafından sadece birer “dilsel mozaik” olarak kabul edilmektedir<sup>66</sup>.

Yunanistan, bu yöntemleri ve uygulamaları, taraf olduğu ve kabul ettiği Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konseyi hükümleri uyarınca insan haklarına

[B9%CE%BF%CF%82-%CE%B3%CF%81%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82-%CE%BF-%CE%B5-1746-10-%CE%B1%CF%80%CF%81%CE%B9/](http://www.lesandmore.gr/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%BD%CE%B5%CE%B1/%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%B1/4262-glossiko-modaike-elladas.html) (20.09.2014).

<sup>64</sup> <http://lithoksou.net/dhraghumis.html> (23.07.2014).

<sup>65</sup> [http://lithoksou.net/mionotites\\_eladha.html](http://lithoksou.net/mionotites_eladha.html) (23.07.2012).

<sup>66</sup> “Το γλωσσικό μωσαϊκό της Ελλάδας” [http://xefteri.wordpress.com/;](http://xefteri.wordpress.com/;http://www.lesandmore.gr/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%B1/%CE%BD%CE%B5%CE%B1/%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%B1/4262-glossiko-modaike-elladas.html)  
<http://www.lesandmore.gr/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%BD%CE%B5%CE%B1/%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%B1/4262-glossiko-modaike-elladas.html> (06.06.2014).

saygı, kendi kaderini tayin etme hakkı, farklılıkların eşit vatandaşlık hakları çerçevesinde topluma entegre etmek amacıyla uygulamadığı apaçık ortadadır<sup>67</sup>. Diğer taraftan uluslararası hukuk, bireyin “kendini tanımlama”, milli ya da dini kimliğini tanımlama hakkını, özgürlüğünü öngörmektedir.

### III. YUNANİSTAN’DA AZINLIKLARLA İLGİLİ GENEL BAĞLAYICI NİTELİKTEKİ HUKUK KURALLARI

#### A. Yunanistan’ın İç Hukukundaki Anayasal Düzenlemeler

Yunanistan tarafından, usulüne uygun bir biçimde onaylanmış bulunan azınlıkların korunmasına ilişkin uluslararası antlaşma metinleri ve uluslararası teamül kuralları Yunan hukuk sistemine, Yunanistan Anayasa’sının 28. maddesi uyarınca ithal edilmiştir. 28. maddenin çevirisi aşağıdaki gibidir:

“(1) Genellikle kabul gören uluslararası hukuk kuralları ve uluslararası antlaşmalar kanunla onaylanması ve her birinin usulüne uygun olarak yürürlüğe girmesi ile Yunan iç hukukunun ayrılmaz bir parçasını oluşturur ve diğer her aleyhe hukuk düzenlemelerine göre üstündür. Uluslararası hukuk ve uluslararası antlaşmaların yabancılara uygulanması da her zaman karşılıklılık koşulu ile yerine getirilir.

“(2) Önemli ulusal çıkarların yerine getirilmesi ve diğer devletlerle ilişkilerin geliştirilmesi için, antlaşma veya sözleşme ile uluslararası organlara anayasada öngörülen yetkiler tanınabilir. Bu antlaşmayı veya sözleşmeyi onaylayan yasanın oylamasında bütün milletvekillerinin sayısının beşte üç oy çokluğu gerekmektedir.

“(3) Önemli bir ulusal çıkarın gerektirdiği hallerde, insan haklarını ve demokratik yönetim biçiminin temellerini ihlâl etmemek, eşitlik ilkeleri temelinde ve karşılıklılık ilkesine uygun olarak uygulanmak koşuluyla, Yunanistan Meclisinin üyelerinin tamsayısının mutlak çoğunluğuyla kabul edilen bir yasayla, milli egemenliğin kullanılmasına serbestçe sınırlamalar getirilebilir.

“Yorumlayıcı hüküm:

“Madde 28, ülkenin, Avrupa bütünleşme sürecine katılımının temelini oluşturur.”

<sup>67</sup> <http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

Genel olarak maddede belirtilen insan haklarını koruma, Yunan Anayasasının “Temel Hakların Korunması” başlığını taşıyan 25. madde hükmü ile birlikte okumak ve yorumlamak gerekir. 25. maddenin çevirisi aynen şöyledir:

“(1) İnsanın bir birey ve toplumun bir üyesi olarak hakları ve anayasal sosyal devlet ilkesi, Devletçe güvence altındadır. Bütün devlet makamları, bu hakkın engellemeden ve etkin şekilde kullanılmasını sağlamakla yükümlüdür. Bu ilkeler, ilgili oldukları ölçüde, özel bireyler arasındaki ilişkilere de uygulanır. Anayasa’ya göre bu haklara getirilebilecek sınırlamalar, ya doğrudan doğruya Anayasa veya onun izin verdiği durumlarda kanunla konulabilir ve orantılık ilkesine uygun olmak zorundadır.

“(2) İnsanın temel ve vazgeçilmez haklarının Devletçe tanınması ve korunması, hürriyet ve adalet içinde sosyal ilerlemenin sağlanması amacını güder.

“(3) Hakların kötüye kullanılmasına izin verilemez.

“(4) Devlet, bütün vatandaşlardan sosyal ve milli dayanışma ödevini yerine getirmelerini talep etme hakkını haizdir.”

## **B. Uluslararası Belgeler**

Azınlık haklarının korunmasıyla ilgili Yunanistan’ın taraf olduğu uluslararası belgeleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

a) Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı metinleri. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK), 15 Ocak 1973 tarihinde Helsinki’de çalışmalarına başladı. Konferans, 1 Ağustos 1975 tarihinde Helsinki Nihai Senedi’nin 33 Avrupa Devleti ile ABD ve Kanada tarafından devlet ve hükümet başkanları düzeyinde imzalanmasıyla sonuçlandı. Helsinki Nihai Senedi (Helsinki-1975), Paris Şartı (Paris-1990) ve Avrupa Güvenlik Şartı (İstanbul-1999), AGİT’in oluşturulup sürdürülmesini sağlayan temel belgeler, metinler niteliğini taşımaktadır.

b) Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı Kararıyla kabul edilmiş imza, onay ve katılıma açılmış olan Sözleşmenin 49. maddesi uyarınca 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe giren “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”.

c) 16 Aralık 1966 tarihli, 2200 A (XXI) sayılı Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararıyla kabul edilmiş, imza, onay ve katılıma açılmış ve 27. maddesi uyarınca, 3 Ocak 1976 tarihinden itibaren yürürlükteki “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme”.

ç) 16 Aralık 1966 tarih ve 2200 A (XXI) sayılı Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararıyla kabul edilmiş, imza, onay ve katılıma açılmıştır. 49. maddesi uyarınca 23 Mart 1976 tarihinden itibaren yürürlükteki “Kişisel/ Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme”.

d) 21 Aralık 1965 tarih ve 2106 (XX) sayılı Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararı uyarınca kabul edilerek imza ve onaya açılmış ve 19. maddesi gereği, 4 Ocak 1969 tarihinde yürürlüğe giren “Her Türlü Irk Ayrımcılığını Ortadan Kaldıran Uluslararası Sözleşme”.

e) Avrupa Konseyi’ne üye Devletler tarafından 4 Kasım 1950 tarihinde Roma’da kabul edilmiş olan ve 59. maddesi uyarınca 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe giren bahse konu Sözleşmeyi yeniden düzenleyen 11 Numaralı Protokol, 11 Mayıs 1994 tarihinde imzaya açılmış ve 4. maddesi uyarınca 1 Kasım 1998 tarihinde yeniden yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, ya da daha doğru bir ifade ile “İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi”.

f) 9 Aralık 1948 tarihinde Paris’te toplanan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 260 A (III) sayılı Kararıyla kabul edilip, imza, onay ve katılıma açılmış olan Sözleşmenin 13. maddesine uygun olarak 12 Ocak 1951 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan “Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme”.

g) 26 Haziran 1945 tarihinde San Francisco’da imzalanan ve 110. maddesine uygun olarak 24 Ekim 1945 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan “Birleşmiş Milletler Şartı”.

ğ) Türkiye tarafından 23 Ağustos 1923’te, Yunanistan tarafından 25 Ağustos 1923’te, İtalya tarafından 12 Mart 1924’te, Japonya tarafından 15 Mayıs 1924’te imzalanmış ve İngiltere’nin ise antlaşmayı onaylaması 16 Temmuz 1924 tarihinde gerçekleşmiş bulunan ve bütün taraf devletlerin onayladıklarına dair belgeler resmi olarak Paris’e ilettikten sonra, 6 Ağustos 1924 tarihinde yürürlüğe giren 24 Temmuz 1923 tarihli “Lozan Barış Antlaşması”. Bahse konu bu Antlaşma, 24 Temmuz 1923 tarihinde



İsviçre'nin Lozan (Lausanne) şehrinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi temsilcileriyle, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, Portekiz, Belçika, Sovyetler Birliği (SSCB) ve Yugoslavya temsilcileri tarafından, Lozan Üniversitesi salonunda imzalanmıştır. Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlık hakkında Lozan Barış Antlaşmasınının 45. madde hükmü özel bir önem arz etmektedir.

h) 1920 Tarihli Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına Dair Sevr Antlaşması.

j) 1913 Tarihli Atina Barış Antlaşması, Yunanistan'daki Müslüman Türklerin azınlık haklarıyla ilgilidir. 1913 Atina Antlaşması ile bu antlaşmaya bağlı 3 Numaralı Protokolle Yunanistan'daki Müslüman azınlık tüzel kişilik tanınmıştır.

k) 1881 Tarihli İstanbul Barış Antlaşması yine Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın haklarını öngörmektedir.

1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 27. maddesi azınlık dilinin kullanılması hakkının engellenmemesini öngörmektedir<sup>68</sup>. Buna benzer bir hüküm de Çocuk Hakları Uluslararası Sözleşmesinin 30. maddesinde mevcuttur. Diğer taraftan Avrupa Birliği üyesi Yunanistan, Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi'ni henüz imzalamamış ve onaylamamıştır.

Sonuç itibarıyla yukarıda saydığımız 1881 İstanbul, 1913 Atina Barış Antlaşması, 1920 tarihli Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Sevr Antlaşması ve 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasınının 37-45. maddeleri özel olarak Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığının hukuki statüsünü belirlemektedir. 1920 tarihli Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Sevr Antlaşması, 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Antlaşmanının 27. maddesinin 08.04.1994 tarihinde 23 Numaralı Genel Yorumu tarafından yorumlandığı biçimiyle (General Comment, CCPR/C/21/Rev.1/Add.5), 1948 tarihli Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Bildirisi, 20.12.1993 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun

<sup>68</sup> Madde 27- "Azınlıkların korunması. Etnik, dinsel veya dilsel azınlıkların bulunduğu bir Devlette, böyle bir azınlığa mensup bulunan kişiler grubun diğer üyeleri ile birlikte toplu olarak kendi kültürel haklarını kullanma kendi dinlerinin gereği ibadet etme ve uygulama veya kendi dillerini kullanma hakları engellenmez."

47/135 sayılı Kararıyla ilan edilen “Ulusal veya Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıkların Korunmasına Dair Bildiri (A/RES/47/135, ki bu Bildirinin 4/1. maddesi aynen şöyledir: “1. Devletler gerektiği takdirde, azınlıklara mensup olan kişilerin bütün insan haklarını ve temel özgürlüklerini hiç bir ayrımcılığa maruz kalmadan tam ve etkili bir biçimde ve hukuk önünde tam bir eşitlik içinde kullanabilmelerini sağlayacak tedbirler alır.” Ayrıca Yunanistan’ın ülkesindeki azınlıklar bakımından 1950 tarihli Avrupa İnsan hakları Sözleşmesinin 14. maddesi çerçevesinde yasaklanmış bulunan her türlü din, dil, ırk ayrımcılığına uygun hareket etmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle Yunanistan’ın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin özellikle 14. madde hükmünü her ne sebeple olursa olsun ihlâl etmekten vazgeçmesi gerekmektedir. Buna ek olarak Yunanistan yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9., 10., 11., 13. maddelerini ülkesindeki azınlıklar bakımından ihlâl etmemelidir. Diğer taraftan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Ek 1 Numaralı Protokolünde öngörülen mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin hükmün yine Yunanistan’daki bütün azınlıklar bakımından uygulanması gerekmektedir.

#### IV. YUNANİSTAN’DA HUKUKİ EŞİTLİK İLKESİ VE AYRIMCILIK YASAĞI

Yunanistan Anayasasının 2. maddesinin 1. fıkrası, 7. maddesinin 2. fıkrası ve 106. maddesinin 2. fıkrası hükümlerince istisnasız her insanın değeri ve onuru korunmaktadır ve bunların ihlâl edilmesi cezalandırılır. Bireyin varlık değeri ister çoğunluğa isterse de azınlığa ait olsun insan kişiliğinin özünden kaynaklanmaktadır ve herhangi bir kısıtlamaya tabi değildir<sup>69</sup>.

Yunanistan Anayasasının 5. maddesinin 2. fıkrası ayrımcılık yasağı ile ilgilidir. Milliyet, ırk, renk, dil, din veya siyasal düşünceye dayalı ayrımcılık yapmama ilkesi Yunanistan’ın taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 14. maddesinde hüküm altına alınmış bulunmaktadır. Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 2. maddesinin 2. fıkrası, bu konulardaki istisnalara sadece uluslararası hukukta öngörülen durumlarda izin verir. Bu hükümler, kimlik özellikleriyle ilgili olduğu için azınlıklar bakımından çok önemlidir<sup>70</sup>.

<sup>69</sup> **Λαγτόγλου Π. Δ.:** Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, τόμος Β΄ εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Ατina -Gümilcine 2001, s. 1135.

<sup>70</sup> **Λαγτόγλου,** s. 1046.

Yunanistan'da yasalar önünde herkes eşittir. Hukukun garanti edebileceği eşitlik, sadece hukuki eşitliktir. Buradaki eşitlik, hak ve yükümlülüklerin eşitliğidir. Yeteneklerinin ve başarılarının eşitliği değildir. Yunanistan Anayasasının 4/1. maddesine göre, “Yunanlılar, yasalar önünde eşittir.” Mahkeme kararları, çoğunlukla genel ve belirsiz çağrışımları ile yasal eşitlik ilkesine “genel çıkar”, “özel koşullar” bakımından istisnalar oluşturmaktadır<sup>71</sup>. Yunanlıların iddiasına göre, Batı Trakya'daki Müslüman azınlık büyük ölçüde hukuki eşitlikten ve pozitif ayrımcılıktan yararlanmaktadır. Örneğin; 2341 Sayılı ve 1995 (2341/1995) tarihli yasa hükümleri çerçevesinde Yunanistan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığının “Φ.152.11/β3/790/28.2.1996” sayı ve tarihli kararıyla Üniversite ve Yüksek Okullarda öğrenim görebilmeleri için kontenjandan yararlanmaktadır. Bu konuda 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasının 38/1., 39/2. ve 40. maddelerine bakılmalıdır. Ancak altı çizilmesi gereken önemli bir nokta 1996 yılından önce Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'da, hiçbir Üniversitede Yunanistan uyruklu bir Müslüman Türk öğrenci bulunmamaktaydı. Dolayısıyla günümüzde öğretim üyesi, polis, savcı, yargıç, diplomat, üst düzey bir bürokrat, hatta memur dahi bulunmamaktadır.

## **V. YUNANİSTAN'DA VATANDAŞLIK VE KENDİ KENDİNİ TANIMLAMA HAKKI**

Genel olarak vatandaşlık, bir devleti oluşturan milletin ya da halkının, bir bireyin devletle olan hukuki, siyasi bağıdır ya da kısaca kişinin hukuki statüsüdür. Bir kimse, vatandaşlığa bağlı olarak, “yerli”, “yabancı”, “vatan-sız”, “uyruksuz”, “çok-vatandaşlık”, “asıllı”, “soydaş”, “soydaş olmayan”, “azınlık” gibi terimlerle anılır. “Asıllılık”, “soydaş” ve “soydaş olmayan” terimleri Yunanistan tarafından hukuki birer kavram olarak hukuki düzenlemelerinde, mevzuatlarında yer almış, Yunan diasporasının lehine geliştirilmiş olan özel bir kategoridir.

1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesinin ve 1966 tarihli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslar-

---

<sup>71</sup> Bkz. Yunanistan Danıştay'ının 1980 tarihli ve 4290 sayılı Kararı (Απόφ. ΣτΕ 4290/1980 (ολομέλεια)).

arası Sözleşmesinin 1. maddeleri “Bütün halklar kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip”tir demektir. 1993 tarihli Viyana Bildirisinin 2. maddesi uyarınca da “Bütün halklar, self-determinasyon hakkına sahiptir.” AGİK kapsamında tanınan ırksal/etnik toplulukların bir hak olarak kendi kendini -kendi milli ya da dini kimliğini- tanımlama hakkı 29.06.1996 tarihli Kopenhag Toplantı Metninin 32. paragrafında da düzenlenmektedir. Gerçek şu ki, AGİT’in ya da başka bir ifade ile AGİK’in sadece ırksal/etnik azınlık topluluk üyeleri bakımından tanıdığı kendi kendini -milli ve/veya dini- kimliklerini tanımlama hakkı, bahse konu bütün grup için kendi milli kimliğini tanımlama anlamına geldiğinde sorunlar da yaratmaktadır. Bu bakımdan Yunanistan, kendi kendini tanımlama açısından Batı Trakya Müslüman azınlığı sorunu ile karşı karşıyadır ve bu konuda çok dikkatli bir tutum sergilemektedir. Yunanistan, Yunanlıların ifadesi ile sadece “Batı Trakya Müslümanlarının” kendi kendini tanımlama hakkını “bireysel bir hak” olarak sadece dini bakımdan kabul etmektedir. Grup ve kolektif bir hak gerçeğini engellemeye çalışmaktadır. Yunanistan Mahkemelerinin, kendi kendini tanımlama hakkı ile ilgili olarak doğrudan doğruya karar vermeleri istenmedi. Ancak bu konu ile ilgili olarak dolaylı da olsa verilmiş bazı mahkeme kararları mevcuttur.

Bir azınlığın varlığı -dini, ulusal, ırksal, dilsel, kültürel- ve bu kimliğini korumak bakımından kolektif hakların varlığı bir ön koşuldur<sup>72</sup>.

Azınlıklarla ilgili olarak hukuk bakımından bağlayıcı hükümler 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 27. maddesinde bulunmaktadır. Gruptaki kişilerin azınlık haklarını tanımaktadır ve “nerede (azınlık, azınlıklar) varsa” anlamına gelmektedir.

## VI. YUNANİSTAN’DA AZINLIK HAKLARININ KORUNMASI

### A. Özel ve Aile Hayatı İle İlgili Hakların Korunması

Yunanistan Devletinin, tüm vatandaşlarına ve bu nedenle azınlık üyelerine aşağıdaki hakları sağlama sorumluluğu bulunmaktadır:

<sup>72</sup> Διακοφοτάκης, Ι. Γ.: Περὶ μειονοτήτων κατὰ το Διεθνές Δίκαιο, Σάκκουλας Αντ., Ατina-Gümülcine 2001, s. 51.

a) Uluslararası hukuk çerçevesinde öngörülen ölüm cezaları, istisnaları dışında (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2. maddesi) vatandaşlarına ve azınlık mensuplarına hayatlarına tam ve eksiksiz bir koruma sağlamaktadır. Yunanistan Anayasasının 5/2. maddesi.

b) Fiziksel ve zihinsel bütünlüğünü korumak, 10.12.1984 Tarihli İşkençeye Karşı Uluslararası Sözleşme ile Yunanistan Anayasasının 7/2. maddesi.

c) Kişisel özgürlüklerin korunması bakımından, köle ve kölelik kabul edilemez. Buna karşılık yasal şartlara uygun olarak, hapis cezasına izin verilebilir ve devletin ülkesine veya ülkenin bir kısmına giriş ve çıkışlar kısıtlanabilir.

ç) Özel hayatın ve aile hayatının, konut dokunulmazlığının ve haberleşmenin gizliliğinin korunması bakımından bu özgürlükler, Yunanistan Anayasasının 9, 9A ve 19. madde hükümleriyle korunmaktadır. Bu çerçevede Avrupa Birliği üyesi Yunanistan, vatandaşlarının kişisel verilerini korumak için bir komite oluşturmak zorundadır. Fakat zorunlu durumlarda yasa tarafından öngörülen sınırlamalar yapılabilir ve Yunanistan Anayasasının 48. maddesi uyarınca bahse konu özgürlükler askıya alınabilir.

## **B. Ekonomi İle İlgili Korumalar**

Yunanistan'da mülkiyet hakkı, uluslararası hukuk bakımından -örneğin; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Ek 1. Protokolü- ve Yunanistan Anayasasının 17., 18., 24., 78., 106., 117. maddeleri ile korunmaktadır. Mülkiyet hakkından kaynaklanan servet vergisi ve kamu yararı gereği mülkiyet hakkının sınırlandırılması sorunları ortaya çıkmaktadır. Mülkiyet meselesi Azınlıklar bakımından tartışmalıdır ve çok sorunlar yaşanmaktadır. Belirli koşulların ihlâl edilmesi durumunda taraflar arasında gerilimler, çatışmalar da yaşanmaktadır. Örneğin Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın gayrimenkullerinin kamulaştırılması, özellikle 1980'li yıllarda İlhanlı/İnhanlı köyü olayları, Türklerin topraklarının Ortodoks Hıristiyanlara Yunan Devletince dağıtılması ("anadasmus") ve Yunanistan'daki Çamerya Arnavutlarının ya da Çam Arnavutlarının mülklerinin kamulaştırılması gibi olaylar yaşanmıştır ve benzer olaylar günümüzde de yaşanmaya devam etmektedir.

1923 tarihli Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine ilişkin Antlaşmanın 5<sup>73</sup>. ve 16/2<sup>74</sup>. maddeleri gereği mübadeleye tabi olmayan ve Yunanistan'da bırakılan Müslüman Türk azınlığın mülkiyet haklarının ihlâl edilmemesi gerekmektedir. Yunanistan Anayasasının 22. madde hükmü uyarınca Yunanistan'daki bütün vatandaşların çalışma hakları güvence altına alınmıştır. İşgücü piyasasından yabancılar dahi özel çalışma izni alarak çalışma hakkından yararlanabilirler. Bazı özel kanunların azınlıklar aleyhine muafiyetler tanınmasına rağmen kamu hizmetlerinde memur olarak sadece Yunanistan vatandaşı Ortodoks Hristiyan Yunanlılar istihdam edilmektedir. Diğer taraftan Yunanistan devletinin ülkesine Avrupa Birliğinden yani Avrupa Birliği üyesi bir devletten gelen ve "Topluluk Yabancıları" olarak ifade edilen kişiler, Yunanistan'da herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan, eşit değerde ve tüm işçilerin eşit işe, eşit ücret hakkına sahip olarak bir işte çalışma ve mesleklerini icra etme hakları bulunmaktadır. Kişilerin, Yunanistan'da zorla çalıştırılması yasaktır. Diğer taraftan kâğıt üzerindeki bu hakların, Yunanistan yönetimlerinin uygulamalarına bakıldığında ise yasa dışı mülteci işçilerin, hatta Yunanistan vatandaşı azınlık mensubu kişilerin dahi çalışma haklarının ihlâl edildiği görülecektir. Özellikle yasa dışı ve kaçak mültecilerin çalışma hakları, mevcut iş hukuku ile ilgili hükümlerin uygulanmaması nedeniyle, Yunanistan tarafından ihlâl edildiği gözlemlenmektedir.

Yunanistan Anayasasının 5/1. ve 106. maddesinde "ekonomik özgürlük" ile ilgili düzenlemeler mevcuttur. Herkesin, yasalarca kısıtlanmadığı sürece devletin ekonomik ve siyasi yaşamına katılma hakkı mevcuttur. Özgür emek bir çalışma hakkı ve bir değer olarak, sendika kurma özgürlüğü

<sup>73</sup> Madde: 5. "İşbu Sözleşmenin 9 ncu ve 10 ncu Maddelerindeki çekinceler (ihtirazi kayıtlar) saklı kalmak üzere, işbu Sözleşme uyarınca yapılacak mübadele yüzünden, Türkiye'deki Rumların ya da Yunanistan'daki Müslümanların mülkiyet haklarına ve alacaklarına hiç bir zarar verilmeyecektir."

<sup>74</sup> Madde: 16/. "...2 nci Madde uyarınca mübadele dışı bırakılacak bölgelerde oturanların, bu bölgelerde kalmak ya da oralara yeniden dönmek haklarıyla, Türkiye ve Yunanistan'da özgürlüklerinden ve mülkiyet haklarından serbestçe yararlanmalarına hiç bir engel çıkartılmayacaktır. Bu hüküm, mübadele dışı bırakılacak söz konusu bölgelerde oturanların mallarını başkalarına geçirmelerine ve bu kimselerden Türkiye'yi ya da Yunanistan'ı kendi istekleriyle bırakıp gitmek isteyeceklerin gidişine engel olma vesilesi olarak öne sürülmeyecektir."

ve sendikaya üye olma hakkı Yunanistan Anayasasının 23., 22/2., 12/4. ve 89/5. maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Diğer taraftan mülkiyet hakkının korunması, sözleşme özgürlüğünü, rekabet özgürlüğünü sağlamaktadır. Azınlık mensubu vatandaşlar bunun dışında değildir. Dolayısıyla bu haklardan azınlık mensubu vatandaşların da yararlanması gerekmektedir. Fakat sıkıntılar yaşanmaktadır.

### **C. Azınlıkların Kolektif ve Siyasi Haklarının Korunması**

Yunanistan Anayasasının 11. maddesi uyarınca “Yunanlılar barışçıl ve silahsız toplantı yapma hakkına sahiptirler.” Toplanma özgürlüğü, kamuya ait kapalı yerlerde ya da açık alanlarda sadece Yunanlılara tanınan bir haktır. Polisler, yalnız açık hava toplantılarına katılabilirler. Toplantı, en nihayetinde bir gösteriye ve yürüyüşe de dönüşebilir.

Ayrıca, Yunanistan Anayasasının 12. maddesinde yine sadece Yunanlılardan söz edilmektedir: “Yunanlılar dernek kurma hakkına sahiptir.” Azınlık bireyleri de Yunanlılar gibi, toplanma ve dernek kurma haklarından Anayasa tarafından belirlenen kısıtlamalara uygun bir biçimde yararlanabilirler. Fakat uygulamada sıkıntılar yaşanmaktadır.

Sendika kurma özgürlüğü, bireysel bir hak (pozitif veya negatif), kolektif bir hak ve kurumsal bir güvence olarak Yunanistan Anayasasının 23., 22/2., 12/4 ve 89/5. maddelerinde güvence altına alınmıştır. Ancak, Yunan Anayasa hükümlerince öngörülen sınırlamalar ve anayasa çerçevesinde yasalardan kaynaklanan kısıtlamalar da mevcuttur.

Genel uygulama ve azınlıkların siyasi haklarına ilişkin bağlayıcı yasal hükümler, sadece şimdilik 1966 tarihli Medeni/Kişî ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşmesinin 27. maddesinde bulunmaktadır. 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasının 39/1. maddesine göre, “Yunanistan uyruklu Müslüman azınlıklara mensup kişiler, diğer Müslüman olmayan Yunan vatandaşları gibi aynı medeni haklara sahiptirler.” Bu hüküm, Batı Trakyalı Müslüman Türklerle Lozan Barış Antlaşmasının 45. madde hükmü ifadesiyle “Yunanistan'daki Müslüman azınlığa” eşit bir biçimde seçme ve seçilme, ayrıca tüm Yunan vatandaşlarına Yunanistan Anayasasının 29., 53/1., 55. maddeleri ile tanınan siyasi parti kurma haklarından yararlanma güvencesi sağlamaktadır.

Anayasa ile tanınan bu hak, yasa ile getirilen %3'lük seçim barajı ile ortadan kaldırılmıştır.

1927 yılından bu yana, Müslüman azınlık mensubu kişiler, Yunan siyasi partilerinde görev alarak, Müslüman Türkler tarafından seçilerek, Müslüman Türk azınlığını Yunan Parlamentosu'nda temsil etmektedir<sup>75</sup>.

Yunanistan'daki Azınlıkların dini ve dilsel haklarının korunması kolektif ve siyasi özgürlükler kapsamındadır.

#### **D. Azınlıkların Dini ve Dilsel Haklarının Korunması**

Dini Özgürlüklerin, din, vicdan ve ibadet özgürlüklerinin korunması konusunda Yunanlıların iddiasına göre, Yunanistan Anayasasının 3. maddesi hâkim/egemen olmayan dinin korunmasına engel değildir. Yunanistan Anayasasının 13. maddesi bilinen her türlü dinin, din ve vicdan özgürlüğünü, dinsel etkinliklerini, ibadetlerini güvence altına almaktadır ve korumaktadır. Yunanistan Anayasasının 5. maddesi, dini ve diğer inanç ayrımı yapmadan Yunanistan devletinin ülkesinde bulunan bütün herkesin yaşam, onur ve özgürlüklerini korumaktadır. Diğer devletlerde olduğu gibi, Yunanistan'da da farklı dinlere ve mezheplere inanan insanlar mevcuttur. Yunanistan'daki mevcut dinlere örnek olarak Müslümanları, Hıristiyanları, Yehova şahitlerini ve Musevileri/Yahudileri gösterebiliriz. Yunanistan'daki Hıristiyan mezhepleri Ortodokslar, Katolikler, Protestanlar olarak sayılabilir. Bütün bunların hepsi kendi dini inançlarını ve dini vecibelerini, ibadetlerini bütün herkes için yasalarda öngörülen serbestiler ve kısıtlamalar çerçevesinde yaşama hakkına sahiptirler.

Yunanistan Anayasasının 59/2. maddesi ile kendi inançları doğrultusunda yemin etme konusunda düzenlemeler de öngörülmektedir. Yine Yunan Anayasasının 59/6. maddesi alternatif askerliği dışlamamaktadır.

<sup>75</sup> Bu konuda geniş bilgi için bkz. **Sebahattin Abdurrahman**: "The Struggle for Effective Representation in the Greek Parliament: Friendship-Equality-Peace Party and the Western Thrace Turks (Yunan Parlamentosunda Etkin Temsil Etme Mücadelesi: Batı Trakya Türkleri ve Dostluk-Eşitlik-Barış Partisi)" *Journal of History Studies* JHS 15 History Studies Volume 6 Issue 2 February 2014, s. 1-14. Bkz. [http://www.historystudies.net/Makaleler/209355508\\_1-Sebahattin%20Abdurrahman.pdf](http://www.historystudies.net/Makaleler/209355508_1-Sebahattin%20Abdurrahman.pdf) (03.04.2014).



Ateizm yasaklanmamaktadır. Buna karşılık din propagandası yapmak ve dini yaymaya çalışmak yasaklanmaktadır. Yunanistan'da din özgürlüğü genel olarak uluslararası hukuk tarafından da korunmaktadır. 1830 tarihli Protokol, 1881 İstanbul Antlaşması, 1913 Atina Barış Antlaşması, 1920 Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Sevr Antlaşması ve 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasında Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın hakları -Yunanistan'ın tezlerine ve ifadelerine göre "dini hakları"- ayrıntılı bir biçimde düzenlenmektedir.

Temmuz 1881 tarihli İstanbul Barış Sözleşmesinin 8. maddesinin 2. fıkrası gereği açıkça din özgürlüğü ve Müslümanların ibadet ve kendi dini, ruhani liderleri ile iletişim hakları tanınmıştır. Ayrıca kutsal yargıç, İslâm Mahkemesinin ve Müftülük Kurumunun devamına izin verilmiştir. 14.10.1913 tarihli Atina Barış Antlaşması ile Müftülük bölgesinin dini lideridir ve özel bir yargı organıdır. Ayrıca illerdeki Müftülük Kurumlarının üstünde görev ve yetkilere sahip olacak bir Başmüftülük Kurumunun ve Nüvvâp Okulunun<sup>76</sup> açılması antlaşmalarda öngörülmüştür. Yunanistan, antlaşmalara aykırı olarak bunların açılmasına izin vermezken, İstanbul'da Heybeliada özel, özerk yüksek okulun açılmasını ve İstanbul Başpiskoposluğuna "Ekümenik Patrik", uluslararası hukuk tüzel kişiliği statüsünün tanınmasını ısrarla talep etmektedir. 10.08.1920 tarihli Sevr Antlaşması ile diğer hususlar yanında Müftülerin Müslüman azınlık tarafından seçilmesi de ayrıca düzenlenmiştir. Bazı Yunanlıların ilginç bir iddiası da, "Kemalist Türkiye'nin Sevr Antlaşması'nı reddetmesi ile birlikte o dönemlerde Yunanistan'da yürürlükteki 2345/1920 sayılı ve tarihli kanunu yürürlükten kalktığı"dır. Diğer taraftan Yunanistan, ülkesindeki Müslüman Türkler bakımından antlaşmalarla yükümlülük altına girdiği hakları tanımazken, uygulamaz ve uygulamazken Türkiye'den, Türkiye'nin antlaşmalarla yükümlülük altına girmediği, var olmayan şeyleri "hakları"mış gibi tanınmasını talep etmektedir.

<sup>76</sup> Nüvvâp, Naip kelimesinden türetilmiştir. Naip, Müftü vekili veya İslâm hukukuna göre hüküm veren kadı demektir. Nüvvâp Okulu ise Müftü vekilleri, Naipiler yetiştiren yüksek okul anlamına gelmektedir. Nüvvâp Mektebi, hukukla ilgili bir terimdir ve eski eğitim sistemine göre "yüksek okul" karşılığı kullanılan bir kavramdır. Yunanistan'da, antlaşmalarda da öngörüldüğü üzere, günümüzde böyle bir okul açılmasına ihtiyaç vardır.

İslâmi takvime uygun bir biçimde Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığa resmi tatil ayrıcalıkları tanınmaktadır. Yunanlılar Ortodoks Hıristiyan dinine uygun bir biçimde yemin ederken, İslam dininin icaplarına uygun bir biçimde Müslüman Türklerin yemin etme hakkı, İslami dernek ve sendikalar kurma, bunları işletme hakları da mevcuttur. Nüvvâp Okulu yani özel, özerk azınlık yüksek okul, medrese, lise, ortaokul, ilkokul, anaokulu, kreş açma hakları bulunmaktadır. Yunanistan, Müslüman Türk azınlığın antlaşmalardan kaynaklanan, özel özerk azınlık yüksek okullarını açmalarını engellemek için Selanik Özel Pedagoji Akademisi içinde rahip sınıfına ait özel bir Müslüman bölümü açmaktadır. Yunanistan'da Arap alfabesiyle Kuran öğretimi, yargı yetkisine de sahip olarak dini lider yani Başmüftü ve Müftü olmak ve yargılama yetkisine sahip olma gibi azınlık hakları anlaşmalarla tanınmaktadır. Fakat Yunanistan bu mevcut haklardan Müslüman Türklerin yararlanmaları konusunda sık sık ihlâllerde ve engellemelerde bulunmaktadır.

İbadet Özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğüne bağlı olarak, ibadet özgürlüğü de Yunanistan'da korunmaktadır. 1881 İstanbul Antlaşması, 1913 Atina Barış Antlaşması, 1920 Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Sevr Antlaşması, 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması hükümleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9. maddesi, Yunanistan Anayasasının 13/2. maddesi anılan özgürlüğün tüm yönlerini kapsamaktadır ve korumaktadır. 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasının 43/1. maddesi hükmü gereği Batı Trakyalı Müslümanlar, dinlerinin geleneklerine aykırı eylemleri ve işlemleri kabul etmek, gerçekleştirmek zorunda değildirler.

1763 sayılı ve 1988 tarihli yasanın 6/1. maddesi gereği, Yunanistan'daki Müslüman din görevlileri zorunlu askerlikten muaf tutulmuşlardır ve ayrıca İslâmi kıyafetleriyle kamuya açık yerlerde de dolaşma haklarına sahiptirler.

Yunanistan'daki "Müslüman" azınlığın dini eğitim hakları korunmaktadır. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Yunanistan Anayasasının 13/2 (c). maddesi dini propagandayı yasaklamaktadır.

1369 sayılı ve 1938 tarihli yasanın 41/1. maddesi uyarınca illerde, her yetkili Ortodoks Hıristiyan Despotun/Metropolitin izni ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın onayından sonra Müslümanların ibadetlerini yapabilecekleri

camii inşasına hakları vardır. Fakat 21. Yüzyılda demokrasinin ve insan haklarının beşığı olduğu iddia edilen Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'da ve Yunanistan'ın başkenti Atina'da onca cemiden geride kalan iki caminin tamirine, hatta yeni camii inşaatına izin verilmemektedir. Oysa Yunanistan Devletinin mevcut camileri koruma yükümlülüğü vardır. Batı Trakya'da Osmanlı döneminden kalma 231 camii, 78 mescit, 12 tekke ve 340 civarında din görevlisi mevcuttur. 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasınının 42. maddesi gereği Yunan Hükümeti Müslüman mezarlıklarına her türlü koruma sağlamakla yükümlüdür. Ayrıca söz konusu madde uyarınca Yunanistan'daki Başmüftü ve Müftülerin yargılama yetkileri mevcuttur. Yunanistan Anayasası hükümleri çerçevesinde getirilen kısıtlamalara uygun bir biçimde dini derneklerin kurulmasına da Yunanistan tarafından izin verilmelidir. Müslümanların bütün bu hakları, Yunanistan'ın yükümlülük altına girdiği antlaşmalardır. Müslümanların bu haklarını vermeyen, ihlâl eden Yunanistan'ın dini kurumları olduğunu iddia ettiği "İstanbul, Kudüs ve İskenderiye Patrikhaneleri"nin Müslüman Devletlerinde olduğu da ayrıca çok düşündürücüdür. Bu "Ortodoks Hıristiyan Yunan Patrikhanelerinin" bulunduğu Türkiye, Ürdün ve Mısır devletleri onca yıldır, Yunanistan'daki Müslüman Türklerin gasp edilen hakları ile Atina'da ve Yunanistan'ın diğer bölgelerinde ihtiyaç duyulan camii inşası ve akabinde de ibadete açılması konularında duyarsız kalmaktadırlar.

Azınlıkların dil haklarının korunması, Yunanistan Anayasasının 5/2. ve 14. maddesi Yunanistan vatandaşlarının kendi dillerinde basın, yayın (medya) yoluyla yazılı ve sözlü olarak ifade özgürlüğü haklarını, herkes bakımından geçerli olan kısıtlamalar çerçevesinde tam olarak korumaktadır. Anayasadaki bu haklar uluslararası belgelerde de hüküm altına alınmış bulunmaktadır. Örneğin 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasınının 39., 40. ve 41. maddeleri, 20.12.1968 tarihli Türk-Yunan Protokolü hükümleri ve 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesi uyarınca güvence altına alınmıştır.

Yunanistan'daki azınlıkların dil haklarını düzenleyen kanunlara örnek olarak, 2345/1920, 5117/1931, 1491/1984, 1920/1991, 2101/1992 yasalarını gösterebiliriz. Yunanistan vatandaşlarınca nesillerce kullanılan dilleri, Arnavutça, Ulahça, Romanca (Çingenece), Slavomakedoncası (Slavomakedonika), Türkçe, Ermenice, İbranice gibi sıralayabiliriz. Bunlara

mülteciler ile ekonomik nedenlerle Yunanistan'a yeni göç eden yabancıların dilleri de eklenebilir. Bu dillerin sözlü olarak kullanımına ek olarak, çok sayıda gazete ve derginin yayınlanmasına Yunanistan'da izin verilmektedir. Radyo ve televizyonlardan bu dillerde haber bültenleri yayınlanmaktadır. Yunanistan'da Ermenice, İbranice eğitim veren okullar ve sadece Batı Trakya bölgesinde Müslüman Türklere ilişkin Türk dilinde eğitim ve öğretim yapan azınlık özel ve özerk azınlık okulları bulunmaktadır<sup>77</sup>.

Yunanistan Anayasasının 14/1. maddesine göre, dilin -azınlık dillerinin- kullanımı genellikle azınlıkların en temel haklarından biri olarak kabul edilmektedir (Bkz. 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasınının 39/4. maddesi ve 27. maddesi). Bu Antlaşma hükümleri ve Yunanistan Anayasasının 5/2. maddesi, Yunanistan'daki Müslüman Türklerin -Batı Trakya, Menteşe Adaları, Atina, Selânik, Tiva, Ptolemyda gibi kentlerdeki- kendi dillerinde tam bir ifade özgürlüğünü güvence altına almaktadır. Fakat Yunanistan'da bu konularda da ihlaller yaşanmaktadır. Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde -"Akın", "İleri", "Milliyet" "Trakya'nın Sesi", "Gerçek", "Yankı", "Rodop Rüzgârı" gibi- yedi adet gazete Türkçe olarak yayımlanmıştır ve bazıları da günümüzde de yayımlanmaya devam etmektedir. Günümüzde internet üzerinden de ulaşabilecek olan gazeteleri şöyle sıralayabiliriz: -"Gündem <http://www.gundemgazetesi.com/news/index.php>", Rodop Rüzgârı <http://www.burasibatitrakya.com/>", "Millet <http://www.milletgazetesi.gr/>", "Birlik Gazetesi <http://www.birlikgazetesi.info/>" gibi- dört adet gazete mevcuttur. Yunanistan'ın taraf olduğu antlaşmalar gereği Yunanistan'daki Mahkemelerde, Yunanistan uyruklu Müslüman Türklerin bir tercümandan yararlanma hakları da mevcuttur. Fakat Yunanistan, bunu uygulamamaktadır. Mahkemeler ve Kamu Kurumlarıyla iletişimde Yunanistan'ın resmi devlet dili olan Yunanca kullanılmaktadır (Bkz. 1920/4-2-1991 sayı ve tarihli yasa).

Yunanistan'da, Türk dilinde eğitim ve öğretim hakkı, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması, 1968 tarihli Türk-Yunan Protokolü, Yunan Anayasasının bazı madde hükümleri (16. madde), devletlerarası karşılıklılık ilkesine tabi olarak Türk dilinde eğitim ve öğretim özgürlüğünü garanti eden çok sayıda mevzuat bulunmaktadır. Yunanistan'da 1952 ila 2000 yılları

<sup>77</sup> Ιωάννου,-Τσιτσελίκης, s. 35.

arasında tespit edebildiğimiz kadarıyla aşağı yukarı 66 civarında yasa, Kraliyet Kararnamesi, kanun hükmünde kararname ve diğer düzenlemeler yayımlanmıştır.

Yunanistan'da Müslüman Türk azınlık okullarında okutulan ve Türkiye'den gönderilen Türkçe ders kitapları, Yunan makamlarınca ciddi bir denetimden geçirildikten sonra karşılıklılık ilkesi çerçevesinde gecikmeli ve zamanında olmasa da Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlık öğrencilerine verilmektedir. Yunan hükümetinin bu konudaki tutarsızlığı nedeniyle, Yunanistan'daki Müslüman Türklerin eğitim ve öğretiminin standardının düşmesine ve bozulmasına neden olduğu gözlemlenmektedir. Batı Trakya'da 1999-2000 yılı eğitim ve öğretim döneminde 235 azınlık okulu faaliyettedir. Bu okullarda 8.099 öğrenci eğitim görmekteydi. Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın okullarında 389 Ortodoks Hıristiyan Yunanlı öğretmen ile 439 Müslüman Türk öğretmen ve Türkiye'den de Yunanistan'ın uyguladığı ciddi bir mütakabiliyet çerçevesinde Batı Trakya'daki azınlık okullarında görev yapan 16 Türk kontenjan öğretmeni mevcuttu. Batı Trakya'daki bu özel, özerk azınlık okullarının işletme maliyetleri Müslüman Türk azınlığın vakıflarının gelirlerinden, Müslüman Türk ailelerin ve Yunan Devletinin cüzi de olsa, zaman zaman yaptığı mali katkılarla karşılanmaktadır.

Diğer taraftan, Batı Trakya'da yayımlanan 29.05.2014 tarihli Azınlıkça Dergisinde, 2014-2015 eğitim ve öğretim döneminde Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının Yunanistan makamlarınca kapatılacak olan 18 adet azınlık özel ve özerk okulun listesi Yunanistan Milli Eğitim bakanlığınca açıklandığı haberi yer almaktadır. 2011 yılında 14, 2013 yılında ise toplam 12 Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının özel ve özerk azınlık ilkokulunun faaliyetine son verilmiştir.

#### **E. Yunanistan'da Tek Tanınmış Azınlık Olan Batı Trakya "Müslüman" Azınlığının Korunması**

30.01.1923 tarihli "Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine Dair Sözleşme", Yunanistan ile Türkiye hükümetlerince Lozan'da imzalandı. "Lozan Barış Antlaşması" ise 24.07.1923 tarihinde imzalandı. "Azınlıkların Korunması" başlığını taşıyan Lozan Barış Antlaşmasının İkinci Bölümünün, Üçüncü

Kesiminde mübadeleye tabi tutulmayan Türk ve Rum nüfusun her iki Devlet -Türkiye ile Yunanistan- bakımından yükümlülükleri düzenlenmiştir. Başta 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması olmak üzere çeşitli Antlaşmalar, Sözleşmeler ve özel kanunlarla Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığının hakları güvence altına alınıp, korunmuştur. Fakat bunların bazı hükümlerinin uygulanmamasından ya da doğru uygulanmamasından kaynaklanan Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın sorunlar yaşadığı somut olarak gözlemlenmektedir. Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlık, Yunanistan devleti tarafından sadece "Batı Trakyalı Müslüman Azınlık" olarak resmen ve hukuken bir dini azınlık şeklinde tanınan tek azınlıktır. Yunanistan bu konudaki gerekçesini de 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması hükümlerine dayandırmaktadır. Ayrıca Yunanistan, bahse konu azınlığı "Milli/ulusal (national) azınlık" olarak kabul etmemektedir.

1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasının İkinci Bölümünün, Üçüncü Kesiminin "Azınlıkların Korunması" başlığı altında "Yunanistan'daki Müslüman azınlık" ile "İstanbul'daki Gayrimüslim azınlıklar" daha doğru bir ifade ile İstanbul Rum azınlığı için her iki Devletin yükümlülükleri tanımlanmıştır ve düzenlenmiştir. 1881 tarihli İstanbul ve 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasından itibaren ve buna bağlı olarak uygulanması için çıkarılan çeşitli özel kanunlar, Yunanistan tarafından uygulanmamıştır. Kâğıt üzerinde kalmıştır. Günümüzde de Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın ve dolayısıyla Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlığın hakları maalesef Yunanistan'ın olumsuz uygulamaları nedeniyle korunamamaktadır. Yunanistan Devletinin yetkili organları tarafından tekrarlayalım ki sadece bu azınlık resmi olarak tanınmaktadır. Yunanistan, çoğu zaman taraf olduğu Antlaşmaların ve Sözleşmelerin hükümlerini, uluslararası hukuk, kendi Anayasasının ve yasalarının hükümlerini ihlâl etmektedir. Avrupa Birliği üyesi Yunanistan, sadece Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın değil, Yunanistan'daki diğer azınlıkların da haklarını ihlâl etmektedir.

Yunanlıların iddiasına göre, "Yunanistan, nerede kendi lehine doğru olduğuna inanırsa, azınlık lehine pozitif ayrımcılık ilkesini uygulamaktadır. Batı Trakya Müslüman azınlığı ırk ve dil bakımından homojen değildir, heterojendir. Çingeneler, Pomaklar, Çerkezler ve Türkçe konuşan, Türk kökenli Müslümanlardan oluşmaktadır." Gerçekten de Batı Trakya Türkleri Pomak Türkleri, Çingene Türkleri ve Çıtak Türklerinden oluşmaktadır ve

bunların hepsi de kendilerini Batı Trakya Türkü ya da Batı Trakyalı Türk olarak tanımlamaktadırlar. Yunanistan'da bunların dışında da Türkler mevcuttur. Örneğin tekrarlayalım ki, Anadolu'dan nüfus mübadelesi ile Yunanistan'a giden ve ana dilleri Türkçe olan Ortodoks Hıristiyan Karaman Türkleri. Yunanlılar, bunları Türklüklerinden, Türk bilincinden uzaklaştırmak ve Türklükleri konusunda şüpheye düşürebilmek için "Karamanlides" ve konuştukları Türkçe dillerine de "Karamanlıca" anlamına gelen "Karamanlidika" demektedir. Yine aynı mantıkla Yunanlılar, Bafralı Ortodoks Türkleri (Bafralides) ve konuştukları Türkçeye "Bafralidika", Ortodoks Hıristiyan Gagavuz Türkleri için konuştukları Gagavuz Türkçesine de Yunanlılar "Gagavuzca" anlamına gelen "Gagavuzika" demektedir. Başka örnekleri de sayabiliriz. Bu saydıklarımızın hepsinin ana dilleri Türkçedir. Bunlardan bazıları sonradan, önemle altını çizelim ki 30 Ocak 1923 tarihinde Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine ilişkin Lozan Antlaşması uyarınca Yunanistan'a gittikten sonra Yunancayı Yunanistan'da öğrenmişlerdir. Hatta bunların kilisede ibadet dilleri bile Türkçeydi. İncilleri de Yunan harfleriyle, fakat Türk dilinde/lisanında yazılıdır. Zamanla Yunanistan'da Türkçe İncilleri müzeye kaldırıldı ve ibadet dilleri de artık Yunanca olmuştur. Dolayısıyla bu şekilde Yunanlılaşmışlardır, asimile olmuşlardır ve olmaktadır diyebiliriz.

Diğer taraftan, önemle ifade edilmeli ki, Yunanistan, 1950'li yılların başlarında bugün Yunanistan'da dayatılan "Müslüman azınlık" yerine, "Türk" azınlık kavramını resmen ve hukuken kabul etmiş ve tanımıştır.

#### **F. Yunanistan'daki Azınlıkların İdari ve Yargısal Olarak Korunması**

Yunanistan Anayasasının 10/1. madde hükmü uyarınca "herkes birlikte ve tek başına" bütün Yunanistan vatandaşları, yabancılar ve vatansızların (haymatlosların) yönetime erişim hakları, yönetime katılma hakları, siyasi hakları güvence altındadır.

Diğer taraftan Yunan Anayasasının 20/1. maddesi gereği, Yunanistan Devletinin egemenliğinin hüküm sürdüğü her yerde, herkesin, Yunanistan Mahkemelerinin yasal korumasından yararlanma hakları bulunmaktadır.

Yunanistanlı yazar *Dagtoğlu*'na göre bu hükümden çok sayıda Müslüman Türk azınlık ve diğer azınlık mensubu kişiler ve azınlık mensubu olmayan diğer kişiler de yararlanmaktadır<sup>78</sup>. Fakat bu hakların Anayasada güvence altına alınmış olması demek, mahkemelerin olumlu kararlarını da garanti altına almak anlamına gelmemektedir. Ancak bu sadece mahkemelere “serbest erişim” ve “başvuru” hakkını tanımaktadır.

### G. Yunanistan'daki Azınlıkların Siyasi Olarak Korunması

Yunanlıların iddiasına göre, Yunan Hükümeti ve mahkemeleri tarafından “bireysel hakların” korunması küçümsenmemelidir. Bu koruma, bürokratik idari ve yargı süreci dışında da aranan bir koruma olabilir. Milletvekillerinin soruları ile -bu da genellikle muhalefet milletvekillerinin sorularıyla olur- azınlıkların haklarının ihlallerine itiraz edilebilir ve böylece hükümet üzerinde parlamenter kontrol sağlanır.

Fikir özgürlüğü, basın özgürlüğü, toplantı ve gösteri özgürlüğü, sendika özgürlüğü, siyaset özgürlüğü, dernek kurma ve üye olma özgürlüğü, radyo ve televizyon yayınları bakımından anayasal teminatlar mevcuttur. Bütün bunların hepsi koruyucu veya bütün haklarını, azınlıkların da haklarını korumaya yönelik temel araçlardır. Fakat Avrupa Birliği üyesi Yunanistan, bu özgürlüklerden özellikle azınlık mensubu fertlerin yararlanmasına pek imkân tanımamaktadır.

### Ğ. Yunanistan'daki Azınlıkların Daha Fazla Haklar Talep Etmesi

Hemen hemen bütün azınlıkların ister az sayıda ya da çok sayıda olsun, marjinal olsun ya da marjinal olmasın, kabul edilmiş veya kabul edilmemiş olsun, kendi özel talepleri bulunmaktadır. Farklı devletlerden Yunanistan'a gelen ekonomik nedenli mülteciler yasallaştırılma ve daha iyi çalışma koşulları talebinde bulunmaktadırlar. Çingeneler, devletten daha iyi ve daha fazla bakım beklemektedirler. Katolikler, bütün kamu hizmetlerine daha uygun erişim istemektedir. Eşcinseller, aralarında yasal evlilik yapabilme talebinde bulunmaktadır. Yehova Şahitlerinin vicdani ret bakımından talepleri mevcuttur. Thesprotia'daki Çamlar yani Çam Arnavutları, atalarının

<sup>78</sup> *Δαγτόγλου*, s. 1172-1206.



topraklarına dönmek istemektedirler. Yunanlılarca “Batı Makedonya’da Slavca” konuşanlar olarak tanımlanan Makedonlar, Makedon milli kimliklerinin resmen ve hukuken Yunanistan tarafından tanınmasını talep etmektedirler.

Yunanistan’ın Batı Trakya bölgesindeki ve hatta Yunanistan’ın diğer bölgelerindeki dolayısıyla Menteşe Adalarındaki Müslüman Türk azınlığının ve azınlık temsilcilerinin taleplerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1) Türk milli kimliklerinin resmen ve hukuken tanınmasını istemektedirler. Bunun da hiçbir durumda, “Yunan karşıtlığı” olarak algılanmaması ve yorumlanmaması gerekmektedir.

2) Türkiye ile Yunanistan arasında akdedilen antlaşmalar uyarınca Başmüftülük kurumlarının açılmasını, Başmüftünün ve illerdeki Müftülerin yine Türkiye ve Yunanistan’ın taraf olduğu antlaşma hükümlerinde öngörüldüğü şekilde Müslüman Türk ahali tarafından özgür iradeleriyle seçildikten sonra Ortodoks Hıristiyan Yunan makamlarınca atama işleminin gerçekleştirilmesini talep etmektedirler.

Diğer taraftan Yunanistan, antlaşma hükümleri çerçevesinde harekete geçip gereğini yapmıyorsa, Yunanistan’daki mevcut seçilmiş Müftüler harekete geçip, kendi aralarından Başmüftüyü seçip, Antlaşmalarda öngörülen teşkilatlanmalarını tamamlamaları gerekmektedir. Bu bakımdan Yunanistan’daki Türklerin bir ihmalinden de söz etmek mümkündür. Bu arada yetkisi olmadığı ve Lozan’da öngörülmediği halde Ekim 2014’te İstanbul Başpiskoposu Vartholomeos Edirne’ye bir Despot atamıştır. Vartholomeos, Lozan Barış Konferansında varılan mutabakat gereği yasaklanan idari ve siyasi yetkisini Edirne’ye Despot atayarak ihlâl etmektedir. İstanbul Başpiskoposu Vartholomeos, kendi tabiriyle “İstanbulu Vartholomeos” Amerika, Avustralya, Avrupa ve Kuzey Yunanistan’da Papaz atamalarında bulunarak, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Konferansında varılan mutabakatı ihlâl etmektedir. Yani ortadan kaldırılan, yasaklanan idari ve siyasi yetkileri kullanmaktadır<sup>79</sup>. 1923’ten önce Osmanlı devleti sınırları içindeki Ortodoks Hıristiyan Rum Milletinin, “milletbaşı” ve Patrik sıfatıyla

<sup>79</sup> Meray, S. L.: (Çeviren) Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar-Belgeler, Takım: I, Cilt: I, Kitap: 1, YKY. Yayınları, İstanbul 2001, s. 332.

kullandığı idari ve siyasi yetkilerini, 1923 yılında kaldırılan idari ve siyasi yetkilerini İstanbul sınırlarını bırakın, Türkiye Cumhuriyetinin sınırlarını aşarak kullanmaktadır. Aslında bir uluslararası hukuk tüzel kişiliği talebi olan “Evrensel-Ekümenik- Patrik” olma yolundaki fiili (de facto) uygulamalardır bunlar. Eğer, Türk vatandaşları, Devlet denilen tüzel kişilik tarafından ve özellikle devlet adına eylem ve işlemlerde bulunma yetkisine sahip olan siyasi iktidar/hükümetçe bu fiili uygulamalara zamanında ve derhal itiraz edilmezse, susulursa “Patriklik” ve “Ekümenik Patriklik” statüsü zımni olarak kabul anlamına gelebilecektir. Daha sonra itiraz edilmesi bir anlam ifade etmeyebilecektir. Çünkü taraflarca itiraz edilmeden gerçekleştirilen bu fiili -idari ve siyasi<sup>80</sup> - uygulamalarla “uluslararası hukuk tüzel kişiliği” yani “Evrensel Patriklik” kazanılmış olacaktır ve buna dayanılarak bir devletlerarası teamül kuralının oluştuğu öne sürülebilecektir.

3) Yunanistan’daki Müslüman Türkler, Türkiye ve Yunanistan’ın taraf oldukları antlaşmalarda düzenlendiği şekliyle Vakıflarının yöneticilerini bizzat kendileri seçmek istemektedir ve Yunan Devletinin Müslüman Türklerin görüşünü almadan atadığı vakıf yöneticilerini tanımamaktadır. Bu bağlamda Yunanistan’daki Müslüman Türkler, Menteşe Adalarındaki (sadece Rodos, İstanköy değil, bütün Menteşe adalarındaki) vakıflar da dâhil olmak üzere Yunanistan’daki bütün vakıflarının yönetimine, işleyişine ve denetimine bizzat kendileri sahip olmak istemektedir.

Vakıflar, Yunanistan’daki Müslüman Türk Azınlığı, diğer antlaşmaların yanında 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasınının 40. madde hükmü uyarınca masraflarını kendileri karşılamak koşuluyla her türlü “hayırsever ve hayır kurumlarını” kurma, yönetme, denetleme ve devamlılığını sağlamak bakımından koruma hakkına sahiptir. Buna göre Yunan hükümetleri, 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması hükümleri gereği dini kurumlara her türlü koruma sağlamayı üstlenmiş bulunmaktadır. Burada değinilmesi gereken önemli bir nokta, İslâm hukuku bakımından “vakıf”, mülkiyeti Tanrı’ya adanmış olan bir “hayır” ya da “sosyal amaca hizmet eden” ekonomik potansiyeli olan mal varlıklarıdır. İslâm hukukundaki gibi, Hıristiyan Kilise hukukunda “vakıf müessesesi” bulunmamaktadır. Hıristiyanlıkta “hayırsever ve

<sup>80</sup> Zira Lozan Konferansında varılan mutabakat gereği o dönemin “Patriğin siyasi ve idari yetkileri kaldırılmıştır”.

hayır kurumları” bulunmaktadır. Bu nedenle 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasının İkinci Bölümünün Üçüncü Kesimi Türkiye’deki “Gayrimüslim azınlıklar”la ilgili hükümlerde “vakıf” kavramına yer verilmiş, “hayırsever ve hayır kurumları” kavramı tercih edilmiştir. Çünkü “vakıf müessesesi” İslâm’la ilgilidir, İslâm’a aittir. Kuruluş amacı, kuruluş şartları ve hukuki nitelikleri “hayırsever ve hayır kurumları”ndan farklıdır. Bu nedenle ve belki daha başka nedenlerle olacak ki, Yunanistan’daki Ortodoks Hıristiyan “hayırsever ve hayır kurumları” ile Müslüman Türk azınlığa ait “vakıflar”la ilgili iki farklı yasal düzenleme mevcuttur.

Osmanlı Devleti döneminde İslâm hukukundaki koşullara uygun bir biçimde kurulan Yunanistan’daki Müslüman Türklere ait vakıfların yöneticilerinin Müslüman Türk cemaati tarafından seçilmesi gerekirken, bugün yürürlükteki yasa ve yukarıda saydığımız antlaşmalar ihlal edilerek vakıf yöneticileri Ortodoks Hıristiyan Yunan makamlarınca seçilip, atanmaktadır.

4) Yunanistan’daki Müslüman Türkler, yürürlükteki ve Yunanistan’ın taraf olduğu antlaşmalar uyarınca, demokrasinin ve insan haklarının beşiği olduğu iddia edilen Avrupa Birliği üyesi Yunanistan’daki Müslüman Türklere ait özel, özerk azınlık okullarının ve öğretmen yetiştirme sisteminde çağa uygun modern iyileştirmeler, reformlar yapılmasını talep etmektedirler. Yunanistan tarafından 1972 yılından itibaren kapatılmış bulunan Menteşe adalarındaki Müslüman Türklere ait özel, özerk azınlık okullarının yeniden açılması ve ayrıca yoğun bir biçimde Müslüman Türklerin yaşadığı Atina, Selanik, Tiva, Ptolemyda gibi, Yunanistan’ın diğer bölgelerinde de azınlık okullarının Türkiye ile Yunanistan arasında akdedilen antlaşmalar çerçevesinde faaliyete geçirilmesi gerekmektedir.

5) 1988 yılına kadar yürürlükte kalarak, uygulanan 1955 tarihli Yunanistan vatandaşlık yasasının ırkçı 19. madde hükmü uyarınca Yunanistan vatandaşlığından çıkarılan Müslüman Türklerin vatandaşlıklarının iade edilerek mağduriyetlerinin giderilmesi talep edilmektedir.

#### **H. Yunanistan Mahkemelerine Başvurular ve Bu Konudaki Bazı Örnekler**

Azınlıkların anayasal koruması, anayasa, yasalar ve uluslararası hukuk kurallarının uygulanması ile ancak mümkün olmaktadır.

Yunan Devleti, ya refah devletinin, ya hukuk devletinin zayıflığından ya da azınlık gruplarının olası ayrılıkçı eğilimleri hakkında duyduğu ya da hissettiği güvensizlik nedeniyle azınlıkların haklarını ihlâl ettiği gerekçesine sığınmaktadır. Bu bağlamda yine azınlık mensubu kişilerin, anayasa hukuku ve uluslararası hukuka aykırı olarak haklarını kötüye kullanmaları durumunda ise, Devletin mevzuatının ihlali söz konusu olmaktadır.

Yunanistan'ın iddialarına göre, Yunanistan Mahkeme kararlarında/içtihatlarında bu iki durum da gözlenmektedir.

Yunan Ceza Kanununun 191. ve 192. maddeleri, ulusal ve azınlık meselelerine müdahalede yargı tarafından kullanılan ceza cephaneliğinin esasını oluşturmaktadır<sup>81</sup>.

Aşağıda bazı dernekler, partiler, Müftüler, bazı azınlık mensubu kişilerin ve azınlıkların bazı organizasyonları hakkındaki dava örneklerine kısaca değinilecektir.

1) Florina Asliye Hukuk Mahkemesi, Kuzey Yunanistan'dan 40 kişinin "Makedon Kültür Evi" derneğinin kurulması talebini reddetti (Bkz. Πολ. Πρωτ. Φλώρινας 73/296/26/1990). Çünkü "Derneğin amacı, Yunanistan'daki Makedon azınlığın varlığı fikrini kabul ettirmektir." Selanik İstinaf Mahkemesi, "Makedon Kültür Evi" üyelerinin itirazını reddetti (Bkz. Εφετείο Θεσ/νίκης υπ' αριθμ. 1558/1990). Çünkü "Bu çabaya düşmelerinin nedeni, yurtdışında bulunan Slav örgütlerinin 'direktiflerini' uygulamaktır. 'Makedon Kültür Evi' adıyla dernek kurulması Yunanistan bakımından ciddi bir risk oluşturmaktadır..." Yunanistan Yargıtay'ı (Bkz. Αρειος Πάγος Απόφ. Α.Π. 795/1994) itirazı reddetmiştir. Yunan Yargıtay'ının verdiği bu karardan sonra, Yunanistan'da iç hukuk yolları tüketilmiş olduğundan Makedon Kültür Evi derneğinden 7 üye Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine 1994 yılında (26695/1994) başvurmuşlardır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yunanistan'ı mahkûm etmiştir.

2) 1983 yılında Yunanistan devletinin atadığı Gümülcine Valisi, Batı Trakya'da "kulüp" olarak anılan 1936 yılında kurulan "Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği", 1928 yılında kurulup faaliyete başlayan "Gümülcine

<sup>81</sup> **Τσιτσελίκης, Κ. - Χριστόπουλος, Δ.:** (επιμ.) Το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα - Μία συμβολή των κοινωνικών επιστημών, Κριτική, Αθήνα 1997, s. 250.

Türk Gençler Birliği” derneklerinin kapatılması için Gümülcine Bidayet Mahkemesine başvurdu. Gümülcine Bidayet Mahkemesinin bahse konu derneklerin kapatılmasına ilişkin kararlarına karşı, bu İki dernek Trakya İstinaf Mahkemesine itirazda bulundular. Trakya İstinaf Mahkemesi, bu iki derneğin itirazlarını da reddetti (Bkz. Απ. Εφ.Θρ. 159/1986 και 160/1986). İki Türk Derneği bunun üzerine Yunanistan Yargıtay’ına itirazda bulundular. Yunan Yargıtay’ı temyizi reddetti (Bkz. Αποφ. Α.Π. 1729/1987 ve 1730/1987). Yunan Yargıtay’ı, “Türk”, “Türklük”, vb, terimlerin tüzükte kullanılması nedeniyle ve tüzük içeriği ve amacı birlikte değerlendirildiğinde bunların yani tüzüğün amacının Yunan kamu düzenine aykırı olduğuna hükmetti ve derneklerin kapatılmasını yerinde buldu. Bu iki dernek iç hukuk yollarını tükettikleri halde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmadılar.

3) Yunanistan Kilise Mahkeme Meclisi (Συνοδικό Δικαστήριο), Yunanlıların deyimi ile “Slav Makedonları” daha doğru bir ifade ile Yunanistan’daki Yunanistan uyruklu Makedonların yaşadıkları sorunları gündeme getiren Moglena Dergisi yayıncısı Başrahip Nikodimos (Nicholas) Çarknias (Tsarknias)’ı şüpheli özel hayatı ve Yunan karşıtı faaliyetleri nedeniyle suçlayarak kilisedeki görevlerine son verdi. Çarknias hakkında toplam 16 suçtan kovuşturma başlatıldı ve bir sürü cezaya mahkûm edildi. Yunanistan’daki bu durum uluslararası toplumun dikkatini çekti. Sonunda bir sürü soruşturma ve yargılamadan sonra Edessa Ceza Mahkemesi, Çarknias’ın kendisini tanımladığı ve talep ettiği gibi yabancı -Makedonya’daki- bir kilisesinin rahibi ya da keşişi olduğu durumunu kabul ederek Çarknias’ı beraat ettirdi.

4) 1978 yılında Gümülcine’de yayımlanan İleri Gazetesinin sahibi, müdürü ve aynı zamanda yayımcısı da olan, Batı Trakya’da Halil Hâki olarak da bilinen Halil Salih, Gümülcine’deki ilk derece Üç Hâkimli Mahkemede, gazetesindeki bir makalesinde, “Trakya’da Müslümanlara karşı adaletsizlik belirten olayları” yayımladığı için yalan haber yaymak suçundan yargılandıktan sonra yedi ay hapis cezasına mahkûm edildi (Bkz. υπ’ αριθμ. 196/23.2.78 απόφαση Τριμ. Πλημ. Ροδόπης). Trakya İstinaf Mahkemesi Halil Salih’in mahkûmiyet kararını onayladı (Bkz. Εφετείο Θράκης υπ’ αριθμ. 276/1978). Yunan Yargıtay’ı, Salih Halil’in (Hâki’nin) yaptığı itirazı reddetti (Bkz. Άρειος Πάγος υπ’ αριθμ. 1177/1978). 72 gün boyunca Salih

Halil cezaevinde yattığı ve cezanın geri kalanı para cezasına çevrildi ve cezaevinden tahliye edildi.

5) Yargılandıkları Yunan Mahkemelerince Gündem gazetesi yüz elli bin (150.000), Millet gazetesi ise yüz yirmi bin (120.000) Avro para cezasına çarptırıldılar. Trakya İstinaf Mahkemesi, 22 Mart 2013 tarihinde görülmüş davayla ilgili 215/2013 sayılı gerekçeli kararında, ilk derece mahkemesinin kararını bozarak, davalı gazetelerin yayınladıkları haberlerin yalan haber unsurları içermekle birlikte kısmen gerçek olduğuna karar verdi. İstinaf Mahkemesinin öngördüğü otuz bin (30.00) Avroluk tazminat cezasının Gündem gibi yerel ölçekli bir gazetenin ekonomik boyutunu hayli aşan büyük bir rakam olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir. İlgili Gazeteler Yunanistan Yargıtay'ına başvurular. Yunanlı Öğretmen tarafından Gündem gazetesi aleyhine açılan tazminat davasında İstinaf Mahkemesi'nin verdiği karar, Yunan Yargıtay'ı (Arios Pagos) tarafından onandı. Yunan Mahkemesi, masrafları ve faiz miktarını da toplam cezaya eklemektedir. Böylece Trakya İstinaf Mahkemesinin kararındaki toplam ceza miktarı yaklaşık kırk üç bin (43.000) Avroyu bulmaktadır. Bugüne kadar geçen zaman içindeki faizlerle birlikte bu miktarın kırk beş bin (45.000) Avro civarına ulaştığı düşünülmektedir<sup>82</sup>. Cezayı Yargıtay'ın da onamasıyla, tazminat davasında iç hukuk yolları tüketilmiş oldu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yolu açıldı<sup>83</sup>.

6) 10.01.1992 tarihinde “Şovenizme hayır. Makedonya tanınsın” başlıklı posterleri duvara yapıştıran beş kişi yakalandı. Otoriteye karşı sözlü hakaret, Yunan Devletinin uluslararası ilişkilerini tehlikeye düşürmek, yalan haber ve vatandaşlar arasında nifaka teşebbüs etmek iddiasıyla suçlandılar.

<sup>82</sup> [http://www.gundemgazetesi.com/news/detay\\_manset.php?id=4478](http://www.gundemgazetesi.com/news/detay_manset.php?id=4478) (19.11.2014).

<sup>83</sup> Batı Trakya'da Dedeoğlu'na bağlı Büyük Derbent Türk ilkokulunda görev yapan ve köydeki okul dışı faaliyetleri nedeniyle internet sitelerinde ve azınlık basınında sıkça gündeme gelen Harikliya Nikopulu isimli Yunanlı öğretmen, azınlık gazetelerinde çıkan, öğrencilerden “Allah'ın resmini çizmelerini” istediği yönündeki haberlerin asılsız olduğunu iddia ederek, “Gündem”, “Millet” ve “Birlik” gazetelerini her birinden birer milyon Avro tazminat talebiyle mahkemeye başvurmuş. Aleyhine dava açılan üç azınlık gazetesinden biri olan “Birlik” gazetesinin sahibi İlhan Tahsin, gazetesinde yer alan haberi daha sonra yalanlamış ve Yunan öğretmen Nikopulu'dan özür dilemiştir.

Yargılama sonunda her biri altışar buçuk ay hapis cezasına mahkûm oldular (Bkz. Υπ' αριθμ. 7731α/1992 Τρ. Πλημ. Αθηνών).

7) “Meriç (Evros) Azınlık Gençliği Derneği” isimli dernek -Dede-ağaç'taki Yunanistan uyruklu Müslüman Türkler tarafından- kurulmak istendi. Mahkeme, derneğin ismindeki “Azınlık Gençliği” kavramındaki sözde “belirsizlikler nedenlerini” öne sürerek, çünkü bu anılan derneğin belli bir ulusal azınlığın, Türk olduğu izlemine vermekte ve anlamında olduğu, ancak bu sonuç da açık ve eksiksiz, net bir şekilde ortaya konulmadığı gerekçesiyle Trakya İstinaf Mahkemesi anılan derneğin kurulma talebini reddetti. (Bkz. 423/1999 Εφετείο Θράκης ve 1241/2002 ΑΠ [316976] Α' Δημοσίευση Νόμος, NOB 2003/1018).

8) 1927 yılında İskeçe'de kurulan İskeçe Türk Birliğinin Yunanistan Mahkemeleri tarafından kapatılmasına karar verildi<sup>84</sup>. İskeçe Türk Birliği Derneği yöneticileri ve üyeleri bu duruma Yunan Mahkemelerinde itiraz etiler (Bkz. 117/1999 Εφετ. Θράκης [298759] Δ/ΝΗ/2001 [236], 3600/1995 ΣΤΕ [120188], 3598/95 ΣΤΕ [146010], 3597/95 ΣΤΕ [127839]) ve Yunanistan'da iç hukuk yolları tüketildikten sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurdular. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Yunanistan'ı 2008 yılında mahkûm etti. Fakat Yunanistan hükmedilen tazminatı ödemedi ve derneğin eskiden olduğu gibi resmen ve hukuken faaliyetine izin günümüzde de henüz (2015) verilmemiştir. 2008 yılından itibaren Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararı yerine getirilmediği için, yeniden Yunanistan'daki iç hukuk yolları tüketilerek, Avrupa İnsan Hakları mahkemesine gidildi. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden bu konuda yeni bir karar beklenmektedir.

## VII. AVRUPA TEMEL HAKLAR ŞARTI

Azınlıkları koruma prensibinin içeriğinin belirlenmesinde Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı önemli bir yorum aracı oluşturmaktadır. Avrupa

---

<sup>84</sup> 1927 yılında kurulan İskeçe Türk Birliği Derneğinin kapatılmasının hukuki süreci hakkında geniş bilgi için bkz. **Cin, T.:** “Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da 1983'ten Beri Devam Ede Gelen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci” Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:12, Sayı:1, 2010, İzmir 2011, s. 137-182.

Konseyi'nin, Komisyonun ve Parlamentonun ortak açıklaması olarak Temel Haklar Şartı bağlayıcı olmayan "soft law" hiyerarşisine sahip bir metin olarak ilan edilmiştir. Temel Haklar Şartı'na birincil hukuk hiyerarşisi verilen (İngiltere hariç olmak üzere) Reform Sözleşmesi yürürlüğe girinceye kadar Temel Haklar Şartı Topluluk hukukunda yorum aracı rolü oynamaktadır<sup>85</sup>.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın 21. maddesi bir ulusal azınlığa mensup olma nedeniyle ayrımcılığı yasaklamaktadır. Bu hüküm Avrupa Birliği hukukunda azınlık korumasının bireysel hak niteliğini teyit etmektedir. Temel Haklar Şartı'nda azınlık haklarına kolektif boyut verilmesi talebi reddedilmektedir<sup>86</sup>. Temel Haklar Şartı'nın 22. maddesinde din, dil, kültür çeşitliliği kabul edilmekle beraber meşru amaçlarla kimi temel hakların sınırlanması söz konusu olabilecektir<sup>87</sup>.

Azınlıkların korunması Avrupa Birliğinin birincil hukuku, özellikle Lizbon Sözleşmesi ışığında yazılı bir anayasa prensibi olarak kabul edilmektedir. Azınlıkların korunması bu özelliği ile Avrupa Birliği müktesebatının bir parçasıdır. Azınlıkların korunmasının kapsamı, anlamı Avrupa İnsan Hakları Konseyi, Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi, üye devletlerin ortak anayasa gelenekleri ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ışığında tespit edilecektir. Azınlık hakları korumasında grup hakları değil, azınlıklara mensup birey hakları korunmaktadır. Yani bireysel haklar korunmaktadır. Azınlıkların korunması Birlik temel hak korumasının bir parçasıdır<sup>88</sup>.

Avrupa Birliği Antlaşması'nın 6. maddesinin 1. fıkrası üye devletlerin homojen özellikler taşıması gerektiğine işaret etmektedir. Yunanistan'da, ırksal azınlıklara temkinli bir yaklaşım ortaya konulurken, "dini azınlıkların

<sup>85</sup> EuGH, Rs. C-540/03, Europäisches Parlament/Rat der Europäischen Union, Urteil, 27.6.2006, s.38; **Arsava, F. A.**: "Avrupa Birliği Birincil Hukukunda Azınlıkların Korunmasının Hukuki Dayanağı" Uluslararası Hukuk ve Politika" Cilt 6, Sayı: 23, 2010, s. 9.

<sup>86</sup> **Hilpold, P.**: "Minderheiten im Unionsrecht", Archiv des Völkerrechts, 2001, s. 470; **Arsava, s. 9.**

<sup>87</sup> **Arsava, s. 9.**

<sup>88</sup> **Arsava, s. 13.**



hakları 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nda düzenlenmektedir" görüşü egemendir.

### **VIII. YUNANİSTAN'DA İRKÇİ ŞİDDET OLAYLARINA İLİŞKİN BAZI ÖRNEKLER**

Yunanistan vatandaşın avukatı (kamu denetçisi, ombudsman) raporuna göre, 1 Ocak 2012 tarihinden 30 Nisan 2013 tarihine kadar 16 aylık bir zaman zarfında basında yer alan, Sivil Toplum Kuruluşları tarafından ulaştırılan veya bizzat kendilerine şikâyet edilen 281 vakayı incelemeye almıştır. Vuku bulan 281 olaydan 253'ü 2012 yılında meydana gelirken, en azından 400 kişinin yaralandığı vakaların sayısı 135'i buldu ve bu olaylarda 4 kişi hayatını kaybetmiştir. Olayların dörtte üçü başkent Atina'nın bulunduğu Attiki havzasında meydana gelirken, adalarda ise 30'un üzerinde saldırı kaydedilmiş ve en çok olayın yaşandığı ada olarak ise 23 vakayla Girit kayıtlara geçmiştir. Attiki yani Atina dışında ise Yunanistan'ın Patra, Selanik ve Etoloakarnania bölgeleri, en çok olay yaşanan bölgeler arasında yer almıştır. Faillerin genellikle Yunan vatandaşı ve 40 yaşın altında oldukları gözlemlenmektedir. Mağdurların genellikle Asya'dan Pakistanlı, Bangladeşli ve Afganlıların olduğu, Afrika'dan ise Mısırlı, Faslı ve Cezayirli olanları olduğu belirlenmiştir. İrkçi saldırıları düzenleyenlerin eylem türü ise genellikle bayıltana kadar cop, sopa ve muştalarla dövme ve yüz ile vücuda bıçakla saldırmak olmaktadır.

Kamuoyuyla paylaşılan Yunanistan vatandaşının avukatının raporuna göre, İskeçe'de üç irkçi şiddet vakasına değinilmektedir ve irkçi Altın Şafak Partisi'nin parlamentoya girişiyle birlikte Yunanistan genelinde şiddet vakalarında büyük bir artış yaşandığı kaydedilmektedir. Burada Yunanistan vatandaşın avukatı raporundan kamuoyuyla paylaşılan ve İskeçe'de yaşanan üç irkçi vakayı örnek olarak ele alalım:

1) İskeçeli, 30 yaşındaki Yunanistan vatandaşı azınlık mensubu Müslüman Türk, kendi anlattıkları doğrultusunda, 8 kişilik Altın Şafak üyesi bir grup tarafından İskeçe şehir meydanında saldırıya uğramıştır. Mağdurun ifadesine göre, şehir meydanından geçtiği sırada Altın Şafakçılar ile İskeçe Özel Lokali üyeleri arasında tartışma yaşanmaktadır. Telefonda kendi dilinde Türkçe konuşan 30 yaşındaki mağdur, Altın Şafak üyeleri tarafından

fark edilince, kendisine karşı kasklı ve sopalı saldırıya maruz kalır. 28.03.2013 tarihinde aldığı bu darbelerden başı ve vücudunda birden fazla yara oluşan mağdur İskeçe Devlet Hastanesi'ne kaldırılmıştır<sup>89</sup>.

2) Engatia Otobanı'nın İskeçe bölümünde Iraklı bir mülteci 12.08.2012 tarihinde yoldan geçen şoförler tarafından kanlar içinde bulunmuş ve hastaneye kaldırılmıştır. Göçmenin bütün vücudu morluklar içindeyken, bir ayağında da kırık tespit edilir. Mağdur, "Ksenios Zeus" operasyonu çerçevesinde Atina'da gözaltına alınmış ve sınır dışı edilmek üzere Gümülcine'deki Polis Okulu'na getirilmiş, evraklarında yapılan incele sonrası ilgili şahsın yasal ikamet ve çalışma izni olduğu anlaşılmış ve serbest bırakılmıştır. Parası olmayan yasa dışı olmayan bu mülteci, Atina'ya dönmek için otostop yaparken, İskeçe'ye kadar ulaşmıştır. İskeçe'de sopalı ve motosikletli gruplar tarafından fark edilince ağır bir biçimde darp edilmiştir<sup>90</sup>.

3) Yine İskeçe'de, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı karşıtı afiş asan azınlık mensubu bir Müslüman Türk öğretmen, 18.09.2012 tarihinde Altın Şafak amblemlerinin yer aldığı siyah bluzlu, motosikletli ve demir sopalı 8 kişiden oluşan bir grubun saldırısına uğramıştır. Yüzüne, kafasına ve omzuna tekme ve yumruk darbeleri alan öğretmen, faillerden bazılarını tanımayı başarmıştır. Sonunda 30 yaşında güvenlik (security) şirketi çalışanı bir kişi saldırıdan dolayı 3 yıllığına tehir edilmiş 8 aylık hapis cezasına çarptırılmıştır. Saldırgan Altın Şafak üyesi olmadığını savunurken, şans eseri olay mahallinde bulunduğunu, elindeki demir çubuğu yerde bulduğunu ifade etmiş, fakat daha öncesinde Altın Şafak üyeleriyle birlikte olduğunu da kabul etmiştir<sup>91</sup>.

---

<sup>89</sup> <http://www.trakyadan.com/index.php/yunanistan-bati-trakya-haber/item/324-iskece-de-uc-rkci-siddet-vakasi.html> (01.10.2013).

<sup>90</sup> <http://www.trakyadan.com/index.php/yunanistan-bati-trakya-haber/item/324-iskece-de-uc-rkci-siddet-vakasi.html> (01.10.2013).

<sup>91</sup> <http://www.trakyadan.com/index.php/yunanistan-bati-trakya-haber/item/324-iskece-de-uc-rkci-siddet-vakasi.html> (01.10.2013).

## SONUÇ

“Azınlık” teriminin bütün devletler bakımından genel kabul edilebilir nitelikte bir tanımının yapılmasındaki başarısızlık, daha çok özel; “ırksal (racial)”, “etnik (ethnic)”, “ulusal (national)” gibi terimlerin sık sık kullanımını önleyememiştir. Bir görüşe göre; “Etnik azınlık” kavramı, belli bir devlette yaşayan ve başka bir millet/ulus ve devlet ile ortak bağları ve hiçbir nihai hedefi bulunmayan azınlık grubu anlamına gelmektedir. Buna örnek olarak Romanları (Çingeneleri) gösterebiliriz. “Ulusal azınlık” terimi, bir devlette yaşayan ancak, kültürel, dilsel, dinsel olarak başka bir ulus devlet ile ortak bağları ve bazı nihai hedefleri olan bir insan topluluğudur. Örnek olarak Balkanlardaki Türk kökenlileri gösterebiliriz. Balkanlardaki Türk kökenliler dediğimizde de Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlık, Bulgaristan'daki, Makedonya'daki ve Kosova'daki Müslüman Türk azınlıklar anlaşılır.

Milli Devletlerin kurulmasıyla birlikte, devletlerarasında yeni sınırların belirlenmesiyle, azınlık (dinsel, ırksal, dilsel azınlık) sorunları, azınlıkların haklarını korumak için genel olarak, uluslararası hukukça kabul gören ve ilgili devletlerin ulusal hukuku tarafından uygulanabilir nitelikteki hukuk kuralları, standartları ve düzenlemeleri de gündeme gelmeye başlamıştır.

Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'daki azınlıkların -Arnavut, Makedon, Slav, Ulah, Müslüman Türkler, Ortodoks Hıristiyan Türkler (örneğin Gagavuz Türkleri gibi) ve diğerleri- birçok sorunlar yaşamalarına ve Yunanistan'ın taraf olduğu antlaşmalarda düzenlenmiş hakları olmalarına rağmen, yeterince bu haklarından istifade edememeleri ve Müslüman Türkler dışında azınlık statüsü tanınmaması düşündürücüdür.

Azınlıklar bakımından, çoğunluğun “kendi şeylerini” empoze etmek gibi bir eğilim içinde olduğu bir genel ortamda her zaman, her şey mükemmel gitmez ve sonuç olarak sayıca az olanlar tepki gösterirler. Sayıca bu az olanların reaksiyonları, hem azınlık olan kişiler tarafından kendi çıkarları için, hem de çoğunluk kişilerince, milliyetçiler ve ırkçılarca istismar edilebilir. Azınlık gruplarının bireyleri, öncelikle yaşadıkları devletin vatandaşları ve grubun ikincil üyesi olarak kendilerini görmek istedikleri zaman şikâyetler minimize edilmiş olur.

Yunanistan vatandaşı Müslüman Türk azınlık mensupları, Yunanistan'daki bütün yasaklamalara, baskılara rağmen dernekler kurmaya ve teşkilatlanmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca siyasi parti kurmaya, seçimlere Yunan partilerinden katılmaya, Yunanistan Parlamentosuna hem de Avrupa Parlamentosuna katılmak için mücadele ederek kendi adaylarını desteklemektedirler. Yunanistan vatandaşı Müslüman Türk azınlık mensubu kişilerin Yunanistan'da siyasete katılma ve siyasi söylem haklarının olduğunu, Yunanistan makamları zaman zaman unutmaktadır ve Yunanistan'daki azınlık mensuplarına Yunanistan çapında hem siyasi partiler hem de bağımsız milletvekili adayları bakımından %3'lük bir baraj uygulamaktadır.

Yunanistan İstanbul'daki, Arnavutluk'taki ve diğer devletlerdeki Yunan azınlığı mensuplarının her türlü haklardan yararlanmalarını talep ederken, kendi ülkesindeki azınlıkların hem varlığını inkâr etmektedir hem de haklardan yararlanmalarını elinden geldiğince engellemektedir. Yunanistan, Yunanistan dışındaki Yunan azınlıklarının siyasi ve hukuki faaliyetlerinde yardımda bulunup, destek olurken, Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlık, özellikle yoğun olarak yaşadığı Batı Trakya ve Menteşe Adalarında ekonomi, siyaset ve kültürel yaşam alanlarında Yunanistan'ın engellemeleri nedeniyle, arzu edilen ve tatmin edici bir biçimde aktif olarak rol alamamaktadırlar. Böylece Yunanistan, taraf olduğu diğer antlaşmalarla birlikte 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin azınlık haklarını düzenleyen 27. maddesini de ihlal etmektedir. Yunanistan, Batı Trakya bölgesindeki dini azınlık, "Müslüman azınlık" dışında Yunanistan'da azınlık kabul etmemektedir.

Yunanlılar, zaman içinde ve günümüzde (2015) de Makedonları: "iki dilli", "Slavca-konuşan", "Slav", "Makedonoslavi", "Slavmakedonları", "Var olmayan (azınlıklar)", "Slavca konuşan Yunanlılar" gibi çeşitli biçimlerde isimlendirmektedir ve Yunan tarafı çifte standart uygulamaktadır. Yunanistan'ın, İstanbul ve Arnavutluk'taki kendi Yunan Azınlığı için farklı, başkalarının Yunanistan'daki azınlıkları -Türk, Makedon, Arnavut, Ulah ve diğerleri- için farklı hassasiyetlere sahiptir. Yunanlılar azınlık olarak tanımlanır, haklardan yararlanabilirler, ancak asimile olamazlar. Fakat diğerlerine,

soydaş olmayanlara gelince, azınlık statüsü tanınmaz, haklardan yararlanamazlar ve eğer Yunanistan'da yaşayacaklarsa asimile olmak zorundadırlar<sup>92</sup>.

Yunanlılar için, insan hakları ve azınlık hakları ve farklı olana saygı meseleleri, Yunanlıların ulusal ideolojilerine, kültürlerine yabancıdır<sup>93</sup>. Onların ulusal ideolojilerinde asimile etme vardır. Görünürdeki “saygı” asimile etme amaçlıdır.

Yunanlıların tarih boyunca -sadece günümüzde değil- Yunanlılaştırma yöntemlerinden biri köylerin isimlerini, diğeri de kişilerin isimlerini, dillerini, dinlerini, kültürlerini değiştirmek olmuştur. Yunanistan'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi, Epir bölgesinde de özellikle 1944'ten sonra Arnavut dili ve Yunanca dışındaki diğer bütün diller doğrudan yasaklanmıştır<sup>94</sup> ve bu diller yok olmuştur.

Diğer taraftan Ortodoks Hıristiyan Gagavuzlar, Karamanlılar ve diğer Ortodoks Hıristiyan Türkler, “Doğu Roma” ve daha sonra Yunanlılaşarak “Bizans” ismini alan ve bu şekilde anılmaya başlayan Doğu Roma/Yeni Roma/Bizans İmparatorluğunun Türk nüfusunun ya da Yunanlıların ifadesi ile söylememiz gerekirse “Türkçe konuşan” bu eski nüfusun torunlarıdır.

Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'da azınlık dili olarak, Slavca konuşulan bölgelerin okullarında “Slavmakedoncasının”, Ulahçanın, Arnavutçanın okutulması, eğitim ve öğretimi Yunanistan tarafından engellenmektedir ve yasaktır. Diğer taraftan özellikle Yunanistan'daki Metaksa cuntası döneminde ve Alman işgali döneminden sonra da dil farklılığı yıllarca kovuşturma ve ceza nedeni olmuştur. Çünkü dil otomatik olarak belli bir ırka/etnik gruba mensubiyeti veya belli politik seçenekleri tercih etme anlamına gelmekteydi. Hitlerin, Yahudilere karşı giriştiği imha saldırıları, Yunanistan'ın Epir'deki Arnavutça konuşan Çam Müslümanlarına ya da Yunanistan'ın iç savaşında yenilenlerin yanında yer almış olan Slavca konuşan Makedonlara zulüm uygulamalarını örnek olarak gösterebiliriz<sup>95</sup>.

<sup>92</sup> <http://lithoksou.net/dhraghumis.html> (23.07.2014).

<sup>93</sup> [http://lithoksou.net/mionotites\\_eladha.html](http://lithoksou.net/mionotites_eladha.html) (23.07.2012).

<sup>94</sup> <http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

<sup>95</sup> **Τσιτσελίκης - Κωνσταντίνος**, “Μεινωτικές γλώσσες στην Ελλάδα [Γ6]” [http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema\\_c6/index.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_c6/index.html) (19.3.2009).

Yunanlılar, İstanbul yerine Yunanca “Konstantinupoli” deme hakkına sahiptir. Fakat, Yunanlılara göre, Türklerin böyle bir hakkı olamaz. Yunanistan makamları ve Yunan kamuoyu Türklerin, İskeçe’nin, Gümülçinenin, İstanköyün Yunanca isimlerinin kullanılmasının takipçisi olmaktadır ve Türkçe isimlerin kullanılmasına şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Yine aynı mantıkla Yunanistan’daki, Slavca ve Arnavutça yer isimlerinin de Yunanclarının söylenmesi ve yazılması zorunluluğu vardır.

Uluslararası alanda, azınlık hakları ve insan hakları ile ilgili antlaşmalar, sözleşmeler, ilkeler ve denetim mekanizmaları mevcuttur. Ayrıca Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı bünyesinde de azınlık haklarının korunmasına ilişkin düzenlemeler ve sistemler mevcuttur. Yunanistan, bütün bu Uluslararası kuruluşlar tarafından Yunanistan’daki azınlıklara karşı uygulamalarından dolayı eleştirilmektedir. Örneğin, Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu -(ECRI)<sup>96</sup> ve Birleşmiş Milletlerin İlgili Komitelerince eleştirilmektedir. Aynı şekilde azınlık hakları konusunda kurumsal rol üstlenmiş bulunan hükümet dışı sivil toplum örgütlerince örneğin, Uluslararası Af Örgütünün, Helsinki Komisyonunun ve diğerlerinin hazırladıkları çok sayıda

<sup>96</sup> Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (European Commission against Racism and Intolerance - ECRI) 1993 yılında kurulmuş, 1995 yılında Komisyon’un yapısı güçlendirilmiş ve 2003’te bağımsız bir insan hakları izleme birimi haline gelmiştir. ECRI’nin faaliyetleri ırk, dil, din, renk, cinsiyet, milliyet, ulusal ve etnik kökene ilişkin önyargı, şiddet ve ayrımcılığı önlemek amacına yöneliktir. Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu, (İngilizce; European Commission against Racism and Intolerance) Avrupa Konseyi’ne üye bütün devletlerde ırkçılık, ayrımcılık, Yahudi düşmanlığı ve hoşgörüsüzlükle mücadele etmeye öncülük etmekte ve bunlara karşı yasal ve siyasal korumayı güçlendirmek için çalışmaktadır. Bu çerçevede mevcut ulusal ve uluslararası önlemlerin etkinliğini değerlendirmekte ve bunların güçlendirilmesi için öneriler sunmaktadır. Çalışma alanları arasında ırkçılık, yabancı düşmanlığı, hoşgörüsüzlük, anti semitizm ile insan hakları temelli bir mücadele yürütmek yer almaktadır. Bahse konu Komisyon, genellikle ECRI kısaltmasıyla anılmaktadır. Komisyon, bugüne kadar dört tur halinde Avrupa Konseyine üye devletler ile ilgili raporlar yayınlamıştır. Ayrıca Komisyon ayrımcılığı engellemek için hükümetlere yönelik olarak çeşitli alanlarla ilgili uygulamalara dair genel yorumlar yayımlamaktadır. Bkz. [http://madde14.org/index.php?title=Irk%C3%A7%C4%B1%C4%B1%C4%9Fa\\_ve\\_Ho%C5%9Fg%C3%BCr%C3%BCz%C3%BC%C4%9Fe\\_Kar%C5%9F%C4%B1\\_Avrupa\\_Komisyonu](http://madde14.org/index.php?title=Irk%C3%A7%C4%B1%C4%B1%C4%9Fa_ve_Ho%C5%9Fg%C3%BCr%C3%BCz%C3%BC%C4%9Fe_Kar%C5%9F%C4%B1_Avrupa_Komisyonu) (17.11.2014).

raporlarda Yunanistan'daki azınlıkların haklarının ihlâl edildiğinden ve ayrıca Makedon azınlığından ve diğer azınlıklardan da özel olarak söz edilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ve Avrupa Birliği Mahkemesinin Yunanistan'ı mahkûm eden kararları da mevcuttur.

Son olarak Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'ın taraf olduğu 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 27. maddesi azınlık dilinin kullanılması hakkının engellenmemesini öngörmektedir. Buna benzer bir hüküm de Çocuk Hakları Uluslararası Sözleşmesinin 30. maddesinde mevcuttur. Yunanistan buna rağmen, Yunanistan'daki Arnavutların, Makedonların, Ulahların, Ortodoks Hıristiyan Türklerin ve diğerlerin kendi dillerini kullanmalarını yasaklayabilmektedir. Diğer taraftan Avrupa Birliği üyesi Yunanistan Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesini henüz onaylamamıştır.

### *Καυνακλία*

- Alan, Wace-Thompson, M. S.:** The nomads of the Balkans: An account of life and customs among the Vlachs of Northern Pindus, New-York, 1914.
- Arsava, Fusun, A.:** “Avrupa Birliği Birincil Hukukunda Azınlıkların Korunmasının Hukuki Dayanağı” Uluslararası Hukuk ve Politika” Cilt 6, Sayı: 23, 2010.
- Andrei, Otetea:** ed., The history of the Romanian people, Bucharest 1970.
- Aygil, Yakup:** Hıristiyan Türklerin Kısa Tarihi, İstanbul 1995.
- Μπαλτσιώτης, Λάμπρος:** Η πολυγλωσσία στην Ελλάδα. Σύγχρονα Θέματα 63, Απρίλιος-Ιούνιος 1997.
- Cebeci, Ahmet:** “Osmanlı Devleti'nde Gagauzlar”, Türk Kültürü, Sayı: 354, Ekim 1992.
- Cin, Turgay:** “Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan’da 1983’ten Beri Devam Ede Gelen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci” Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:12, Sayı:1, 2010, İzmir 2011, s. 137-182.
- Cin, Turgay:** Yunanistan’daki Müslüman Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği (Müftülük Meseleleriyle İlgili Yunan Yargıtay ve Danıştay Kararları ve Diğer Belgeler), Orion Kitabevi, Ankara 2009.
- Çınar, Günden, Peker:** “Gagoğuzlar”, Yeni Türkiye, Yıl: 3, Sayı: 16, Temmuz-Ağustos 1997.
- Δαγτόγλου, Πρόδρομος, Δ.:** Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, τόμος Β΄ εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Atina-Gümilcine 2001.
- Διακοφωτάκης, Γεώργιος Ι.:** Περί Μειονοτήτων κατά το Διεθνές Δίκαιο, Σάκκουλας Αντ., Atina-Gümilcine 2001.
- Doğru, Abdülmecit:** “Gagauzlann Folklor ve Antropomik Özellikleri”, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Cilt: I, Genel Konular, KB Yayınları, Ankara 1992.
- Έξαρχος, Γιώργης:** Αυτοί Είναι οι Βλάχοι, (2η έκδοση), Γαβριηλίδης, Αθήνα, 1994.



- Erik, Friberg/Reiner, Hofmann:** “The Enlarged EU and the Council of Europe: Transfer of Standards and the Quest for Future Cooperation”, Gabriel N. Toggenburg (Hrsg.), *Minority Protection and the Enlarged European Union: The Way Forward*, Bozen/Bolzano 2004.
- Eröz, Mehmet:** *Hıristiyanlaşan Türkler*, Ankara 1983.
- Ευάγγελου-Τοσίτσα, Αβέρωφ, Ευ.:** *Η πολιτική πλευρά του κουτσοβλαχικού ζητήματος*, Τρίκκαλα, 1992.
- Eroğlu, Türker:** “Gagauz Türkleri Hakkında Deniz Tanasoğlu ile Röportaj”, *Milli Folklor*, Eylül 1991.
- Gillborn, D.:** «Citizenship, race and the hidden curriculum», *International Studies in Sociology of Education*, 2, 1992.
- Giovanni, Poggeschi:** “Language Rights and Duties in Domestic and European Courts”, *European Integration* Vol.25/3, 2003, s. 207.
- Guboğlu, Mihail:** “Gagauzların ‘Türkçe’ Dili, Edebiyatı ve Tarihi Hakkında Araştırmalar Bibliyografya/Kaynakça Denemesi”, *Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi, İstanbul 23-28 Eylül 1985, Tebliğler I. Türk Dili, Cilt: 2, İstanbul 1987*, s. 63-72.
- Güngör, Harun:** “Yunan-Bulgar Kilise Mücadeleleri ve Gagauzlar”, *Türk Kültürü*, Sayı: 344, Aralık 1991.
- Güngör, Harun:** “Gagavuz (Gökoğuz)”, *Yeni Türkiye*, Yıl: 3, Sayı:16, Temmuz-Ağustos 1997.
- Hatipoğlu, Murat:** *Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar*, SAEMK, Araştırma Projeleri dizisi 3/99, Ankara 1999.
- Hilpold, P.:** “Minderheiten im Unionsrecht”, *Archiv des Völkerrechts*, 2001.
- Ιωάννου, Κωνσταντίνος - Τσιτσελίκης, Κωνσταντίνος:** *Το Διεθνές και Ευρωπαϊκό Καθεστώς Προστασίας των Γλωσσικών Δικαιωμάτων και η Ελληνική Ένομη Τάξη*, Α.Ν. Σάκκουλας, Ατina-Gümülcine 1996.
- Karpat, Kemal, H.:** “Gagauzlann Tarihi Menşei”, *I. Uluslararası Türk Folklor Bildirileri, Cilt: I, Genel Konular, KB Yayınları, Ankara 1976*.
- Karaşemsi, Reşit Saffet:** *Hazar Türkleri*, İstanbul 1934.

- Κρητικός**, Γιώργος: Εκπαίδευση και Έλεγχος του Χώρου. Από το Οθωμανικό Μιλλιέτ στο Ελληνικό Κράτος του Μεσοπολέμου, Εξάντας, Αθήνα 2010.
- Kırzioğlu**, Fahrettin: Kırçaklar.: TTK Yayınları, Ankara 1992.
- Kılıç**, Ayten: “Türkiye ve Gagaoğuzlar”, Avrasya Etüdleri, Sayı: 13, İlkbahar 1998.
- Κολτσιδάς**, Αντώνης: Κουτσόβλαχοι οι βλαχόφωνοι Έλληνες. Εθνολογική λαογραφική και γλωσσολογική μελέτη: Γραμματική και λεξικό της κουτσοβλαχικής γλώσσας, Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη, 1993.
- Kowalski**, Tadeusz: “Kuzey-Doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili”, Çeviren Ömer Faruk Akün, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt: 3-4, 31 Mart 1949.
- Quane**, Helen: “The United Nations and the Evolving Right to Self - Determination” International and Comparatively Law Quarterly, Cilt 47, 1998.
- Kurat**, Akdes, Nimet: Peçenek Tarihi, İstanbul 1937.
- Kurat**, Akdes, Nimet: IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri, Ankara 1992.
- Κουκούδης**, Αστέριου Ι.: Οι Μητροπόλεις και η διασπορά των Βλάχων, Εκδόσεις Ζήτρος, 2000.
- Κουκούδης**, Αστέριου Ι.: Οι Βεργιάνοι Βλάχοι και οι Αρβανιτόβλαχοι της Κεντρικής Μακεδονίας, Εκδόσεις Ζήτρος, 2000.
- Κουκούδης**, Αστέριου Ι.: Η κοινωνική ζωή στα βλαχοχώρια της Μακεδονίας στα 1900, Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού αγώνα, 2006.
- Κουκούδης**, Αστέριου Ι.: Από τη ζωή των Βλάχων στα 1900. Εκδόσεις ΚΑΠΟΝ, 2008. Γρηγοριάδου, Έφη, Εδεσματολόγιον Βλάχων, Εκδόσεις Κοχλίας, 2006.
- Κυριάκου**, Σιμόπουλου: Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα, τόμος πρώτος, Atina 1976.
- Λαζάρου**, Αχιλλεύς Γ.: Η Αρωμόνικη, Β΄ έκδοση, Αθήνα 1986.
- Λαζάρου**, Αχιλλεύς Γ.: “Θρακολογία και ζήτημα καταγωγής των Βλάχων-Αρωμόνων”, Τρικκαλινά 5, 1985.

**Λιθοξόου**, Δημήτρη: Μειονοτικά ζήτήματα και εθνική συνείδηση στην Ελλάδα, εκδ. Λεβιάθαν, Αθήνα 1992.

**Manof**, Atanas: Gagauzlar (Hıristiyan Türkler), (Çeviren Türker Acaroğlu), Ankara 1939.

**Nayı**r, Yaşar Nabi: Balkanlar ve Türklük, Ankara 1936.

**Pazarci**, Hüseyin: Uluslararası Hukuk Dersleri, Kitap II, 2. Baskı, Ankara 1996.

**Preece**, Jackson, J.: Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus-Devlet Sistemi, (Çev. Ayşegül Demir), Donkişot Yayınları, İstanbul. 2001.

**Peker**, Günden: “Gagoğuz Özerklik Süreci: Dün ve Bugün”, Avrasya Etüdleri, Sayı: 2, Yaz 1995.

**Rasony**, Lâslö: Tarihte Türklük, TKAE Yayınları, Ankara 1988.

**Ρούκουνας**, Εμμανουήλ: Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, εκδ. Εστίας, Αθήνα 1995.

**Στεφανίδης**, Δημοσθένης, Γ.: Ο Τελευταίος Ευρωπαϊκός Αιώνας, Διπλωματία και πολιτική των δυνάμεων 1871-1945, εκδ. Προσκήνιο, Ατina 1997.

**Summers**, James: Peoples and International Law: How Nationalism and Self-determination Shape a Contemporary Law of Nations, Erik Castren Institute Monographs on International Law and Human Rights, Leiden Boston 2007.

**Sümer**, Faruk: “Gagauzlann Aslı”, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Mayıs 1991.

**Τατιάνα**, Αβέρωφ - Ιωάννου: Το ξέφωτο (ιστορικό μυθιστόρημα), Εκδόσεις Κέδρος, 2000.

**Τοσίτσας**, Αβέρωφ Ευ.: Η πολιτική πλευρά του Κουτσοβλαχικού ζητήματος. Εκδόσεις Ιδρύματος Ευαγγ. Αβέρωφ - Τοσίτσα, 1992.

**Witte**k Paul: “Yazijioghlu Ali on the Christian Turks of the Dobruja”, Bullerin of the School of Oriental and African Studies, Cilt: IV, London 1952.

[http://www.epirusblog.gr/2014/09/blog-post\\_2611.html](http://www.epirusblog.gr/2014/09/blog-post_2611.html) (17.10.2014).

<http://www.protothema.gr/politics/article/411298/nomoshedio-gia-tis-thriskeutikes-koinotites-fernei-o-loverdos/> (17.10.2014)

<http://www.protothema.gr/politics/article/411298/nomoshedio-gia-tis-thriskautes-koinotites-fernei-o-loverdos/> (19.09.2014).

<http://www.jstor.org/stable/761423> (31.03.2014).

“Το τετράγλωσσο λεξικό του Δανιήλ Μοσχολίτη (1802)”

<http://www.lithoksou.net/p/tetraglossos-leksiko-toy-daniil-mosxopoliti-1802-stixoi-192-431>.

<http://armanlanguageandculture.blogspot.com.tr/2011/06/18.html> (06.06.2014).

“Το τετράγλωσσο λεξικό του Δανιήλ Μοσχολίτη (1802)”

<http://www.lithoksou.net/p/tetraglossos-leksiko-toy-daniil-mosxopoliti-1802-stixoi-192-431>.

<http://armanlanguageandculture.blogspot.com.tr/2011/06/18.html> (06.06.2014).

<http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15577#page/1/mode/2up> (06.06.2014)

<http://archive.today/thesis.ekt.gr> (06.06.2014).

**Μαυρομμάτη, Α. Β.:** “Βλαχόφωνοι Έλληνες - η προσωπική μου άποψη”,

<http://www.tamos.gr/personal.html> (06.06.2014).

[http://arvanitestrace.blogspot.com.tr/2011\\_11\\_01\\_archive.html](http://arvanitestrace.blogspot.com.tr/2011_11_01_archive.html) (06.06.2014).

**Κωνσταντίνος, Τσιτσελίκης:** “Μεινотικές γλώσσες στην Ελλάδα” [Γ6]

[http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema\\_c6/index.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_c6/index.html) (19.3.2009).

[http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema\\_c6/c\\_6\\_k\\_1.htm](http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_c6/c_6_k_1.htm) (17.10.2014).

[http://www.ethnologue.com/language/aat\(09.11.2014\)](http://www.ethnologue.com/language/aat(09.11.2014)) (17.10.2014).

<http://maccunion.wordpress.com/2013/10/18/%CE%BA%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%82-%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AD%CE%B2%CE%B1%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%B1/> (06.06.2014).

[http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema\\_c6/index.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_c6/index.html) (19.3.2009).

“Γλωσσολογικές μειονότητες στην Ελλάδα”

<http://www.multiforums.gr/sciences/viewthread.php?tid=1350> (01.12.2008)

<http://lithoksou.net/elliniki-glossa.html> (23.07.2012).

<http://www.paramythia-online.gr/tsamides.htm> (17.10.2014).

[http://antiethnikistiki.blogspot.com.tr/2011/10/blog-post\\_2766.html](http://antiethnikistiki.blogspot.com.tr/2011/10/blog-post_2766.html)  
(17.10.2014).

<http://tungjatjeta.blogcu.com/yunanistan-da-arnavutlar/2397568> (24.10.2014).

<http://lithoksou.net/elliniki-glossa.html> (23.07.2012).

<http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

<http://www.vlachs.gr/en/> (09.11.2014).

<http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/2312/1/%CE%A4%CE%AC%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%B7%CF%82%20%20%CE%98%CE%B5%CF%8C%CE%B4%CF%89%CF%81%CE%BF%CF%82.pdf> (09.11.2014).

“Γλωσσολογικές μειονότητες στην Ελλάδα”

<http://www.multiforums.gr/sciences/viewthread.php?tid=1350> (01.12.2008).

<http://maccunion.wordpress.com/2013/10/18/%CE%BA%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%82-%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AD%CE%B2%CE%B1%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%B1/> (06.06.2014).

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ulahlar> (17.10.2014).

**Ζυγογιάννης, Νίκος, Γ.:** “Συζήτηση:Σαρακατσάνοι /Ιστορία”

[http://www.livepedia.gr/index.php/%CE%A3%CF%85%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7:%CE%A3%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CE%B9\\_%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1](http://www.livepedia.gr/index.php/%CE%A3%CF%85%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7:%CE%A3%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CE%B9_%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1) (06.06.2014).

**Anzerlioğlu, Yonca:** “Geçmişten Günümüze, Türk Dünyasında Hıristiyan Türkler” [http://www.karam.org.tr/Makaleler/819676370\\_anzerlioglu.pdf](http://www.karam.org.tr/Makaleler/819676370_anzerlioglu.pdf)  
(17.10.2014).

[http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/11647\\_gagavuzturkleripdf.pdf?0](http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/11647_gagavuzturkleripdf.pdf?0)  
(17.10.2014).

<https://tr-tr.facebook.com/notes/t%C3%BCrk-d%C3%BCnyas%C4%B1-bulu%C5%9Fma-noktas%C4%B1/-gagavuz-g%C3%B6k%C4%9Fuz-gagauz-t%C3%BCrkleri-/10150281661565438> (17.10.2014).

<http://hunturk.net/h104-gagavuz-yeri-gokoguz-.html> (17.10.2014).

<http://www.diplomatikgozlem.com/yazdir?0B1E2D78D356C77B0702E5176F07645B> (17.10.2014).

<http://anadoludestani.com/balkan-turklerigagavuzlar-ve-kirim-tatarlari/> (17.10.2014).

<http://www.bilgicik.com/yazi/gagauzlar-gok-oguzdan-hristiyan-turkler/> (17.10.2014).

“Yeni Yunan Tragedyası: Gagavuzlar” <http://orhun2023.blogcu.com/yeni-yunan-tragedyasi-gagavuzlar/637625> (17.10.2014).

<http://www.florina.org/> (09.11.2014).

“Ο ‘χώρος’ και το Σλαβομακεδονικό Ζήτημα”

<http://pontosandaristera.wordpress.com/2008/06/02/2-6-2008/> (2.12.2008).

<http://nationalpride.wordpress.com/2011/08/04/87812/> (22.11.2012).

<http://namarizathema.pblogs.gr/tags/ellinikes-meionotites-gr.html> (22.11.2012).

<http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

<http://lithoksou.net/dhraghumis.html> (23.07.2014).

<http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

<http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

<http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

<http://lithoksou.net/filosofiki.html> (23.07.2012).

<http://lithoksou.net/elliniki-glossa.html> (23.07.2012).

“Βλαχόφωνοι Έλληνες - η προσωπική μου άποψη”, <http://www.tamos.gr/personal.html> (06.06.2014).

Λεξέ, Ευαγγελία Γ.: “Γλωσσικές μειονότητες και εκπαίδευση: η περίπτωση των τσιγγανοπαίδων”

<http://6dim-diap->

[elefth.thess.sch.gr/Greek/Ekpaidefsi\\_Tsigganopaidon/EishghseisEkpshsTsigg/EishghseisEkpshsTsigg2002/glossikes\\_meionotites\\_kai\\_ekpaidefsi.pdf](http://elefth.thess.sch.gr/Greek/Ekpaidefsi_Tsigganopaidon/EishghseisEkpshsTsigg/EishghseisEkpshsTsigg2002/glossikes_meionotites_kai_ekpaidefsi.pdf)

(27.09.2014).

“Ανακάλυψαν νέες ‘μειονότητες’ στο Ελληνικό έδαφος!”

<http://www.altermedia.info/hellas/2009/06/03/aiaeuoai-iyao-iaeiuoaoao-ooi-aecieeu-yaaio/> (27.09.2014).

[http://www.ethnologue.com/search/search\\_by\\_page/greece](http://www.ethnologue.com/search/search_by_page/greece) (18.11.2014).

<http://akritas-history-of-makedonia.blogspot.com.tr/2008/03/ethnologuecom.html> (27.09.2014).

<http://averoph.wordpress.com/2014/04/10/o-%CF%80%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%AC%CF%81%CF%87%CE%B7%CF%82-%CE%AC%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%82-%CE%B3%CF%81%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82-%CE%BF-%CE%B5-1746-10-%CE%B1%CF%80%CF%81%CE%B9/> (20.09.2014).

<http://lithoksou.net/dhraghumis.html> (23.07.2014).

[http://lithoksou.net/mionotites\\_eladha.html](http://lithoksou.net/mionotites_eladha.html) (23.07.2012).

“Το γλωσσικό μωσαϊκό της Ελλάδας” <http://xeferi.wordpress.com/;,:http://www.lesandmore.gr/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%B1/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%BD%CE%B5%CE%B1/%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%B1/4262-glossiko-modaiko-elladas.html> (06.06.2014).

Yunanistan Danıştay'ının 1980 tarihli ve 4290 sayılı Kararı (Απόφ. ΣτΕ 4290/1980 (ολομέλεια)).

**Sebahattin Abdurrahman:** “The Struggle for Effective Representation in the Greek Parliament: Friendship-Equality-Peace Party and the Western Thrace Turks (Yunan Parlamentosunda Etkin Temsil Etme Mücadelesi: Batı Trakya Türkleri ve Dostluk-Eşitlik-Barış Partisi)” *Journal of History Studies* JHS 15 History Studies Volume 6 Issue 2 February 2014, s. 1-14. Bkz. [http://www.historystudies.net/Makaleler/209355508\\_1-Sebahattin%20Abdurrahman.pdf](http://www.historystudies.net/Makaleler/209355508_1-Sebahattin%20Abdurrahman.pdf) (03.04.2014).

[http://www.gundemgazetesi.com/news/detay\\_manset.php?id=4478](http://www.gundemgazetesi.com/news/detay_manset.php?id=4478) (19.11.2014).

EuGH, Rs. C-540/03, Europäisches Parlament/Rat der Europäischen Union, Urteil, 27.6.2006.

<http://www.trakyadan.com/index.php/yunanistan-bati-trakya-haber/item/324-iskece-de-uc-rkci-siddet-vakasi.html> (01.10.2013).

[http://lithoksou.net/mionotites\\_eladha.html](http://lithoksou.net/mionotites_eladha.html) (23.07.2012).

[http://madde14.org/index.php?title=Irk%C3%A7%C4%B1l%C4%B1%C4%9Fa\\_ve\\_Ho%C5%9Fg%C3%B6r%C3%BCs%C3%BCzl%C3%BC%C4%9Fe\\_Kar%C5%9F%C4%B1\\_Avrupa\\_Komisyonu](http://madde14.org/index.php?title=Irk%C3%A7%C4%B1l%C4%B1%C4%9Fa_ve_Ho%C5%9Fg%C3%B6r%C3%BCs%C3%BCzl%C3%BC%C4%9Fe_Kar%C5%9F%C4%B1_Avrupa_Komisyonu) (17.11.2014).